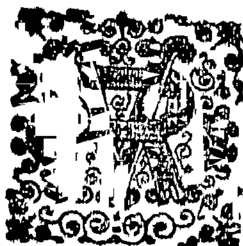
శ్రీరస్తు

శ్రీకృష్ణవాస్తుశాస్త్రము

అను

వాస్తుసారసంగ్రహము

పేరుసోమల గణపయామాత్యప్రణీతము

చెన్నపురి:

వావిళ్ల రామస్వామిశాస్త్రులుఅండ్‌సన్స్ వారిచే

ప్రకటితము.

1931

PRINTED BY
V. RAMASWAMY SASTRULU & SONS,
AT THE 'VAVILLA' PRESS,
Madras—1931.

పీఠిక.

వాస్తుసారసంగ్రహమునకు నామాంతరము శ్రీకృష్ణ వాస్తుశాస్త్రము. ఇది యనభిజ్ఞులచేతులఁబడి తప్పులకుఁ దావలమయి యపార్థదోషదూషితమయి నిరుపయోగప్రాయ మైనది. చెన్నపుర ప్రాచ్యలిఖిత పుస్తకభాండాగారమునఁగల యొండు రెండువ్రాఁత మాతృకలసాహాయ్యమున నిది పరిష్కృతమయి యిట్లు ప్రకటితమైనది. ఇపుడు గ్రంథము నిర్దుష్టమనఁ దగియున్నది.

ఈగ్రంథమును పేరుసోముల గణపయామాత్యుఁడు రచించినాఁడు. ఇతనితాత గణపరాజు; తండ్రి వెంగనామాత్యుఁడు; తల్లి మల్లమ్మ. తన కిరువురు మిత్రు లీపుస్తకమును రచియింపఁ దోడుపడిరని యీతఁడు కృత్యాదినిఁ గల 'మిత్రులైనట్టి...' అను పద్యమునఁ జెప్పకొనినాఁడు. ఆపద్యము నిర్దుష్టముకామిని వారిపేరులు సరిగా గుర్తింపరాకున్నవి. ఈగ్రంథము పేరుసోముల గ్రామమున నెలకొనిన మదనగోపాలదేవున కంకితము.

గ్రంథమునఁ గవిత్వము దోషజుష్టమని చెప్పఁబనిలేదు. ఇట్టిశాస్త్రగ్రంథములు విషయప్రధానములుకాని భాషాప్రధానములు కావు.

ఇంటిలివిషయము నూతనముగ నిండ్లను గట్టించుకొని సుఖింపఁ గోరువారెల్లరును తెలియవలసినది. పాఠకులకుఁ బద్యములఁ గలవిషయము సుగమముగఁ దెలియునట్లు తాత్పర్య మిందుఁ గలదు.

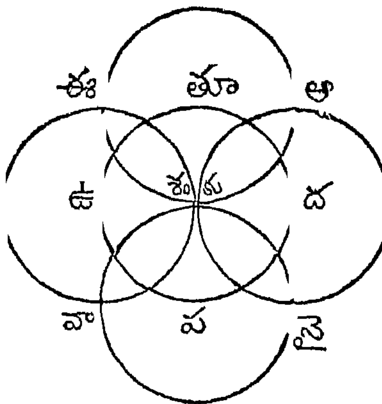
వ్యయప్రయాసముల కోర్చి యీపుస్తకమును సంస్క రింపఁజేసి, ముద్రించి యాంధ్రలోకమున కందఁజేసిన శ్రీ వావిళ్లరామస్వామిశాస్త్రులుఅండ్ సన్స్‌వా రభినందనార్హులు.

చెన్నపురి
5-6-1931.

'ఆచార్య'

విషయసూచిక

ప్రాచీసాధనవిధానము.

[30-వ పుట జూడుఁడు.]

శ్రీరస్తు

శ్రీకృష్ణవాస్తుశాస్త్రము

అను

వాస్తుసారసంగ్రహము.

తాత్పర్యసహితము.

ఉ. శ్రీమహిళామనోవిభుఁడు చిన్మయమూర్తి సమస్తదేవతా
గ్రామణి వారిజాసనసురస్తవనీయపదారవిందుఁ డు
ద్దామయశోధురంధరుఁడు తామరసాక్షుఁడు పేరుసోమల
గ్రామనివాసుఁడాశ్రితశరణ్యుఁడు కృష్ణుఁడు మమ్ముఁ బ్రోవుతన్.

లక్ష్మీదేవికి భర్తయును, చిత్స్వరూపుఁడును, సకలదేవతలలో శ్రేష్ఠుఁడును, బ్రహ్మ మొదలగు దేవతలచేఁ గొనియాడఁదగినవాఁడును, అధికమైన కీర్తిగలవాఁడును, పద్మములఁబోలు నేత్రములుగలవాఁడును, పేరుసోమల యనుగ్రామమున నివసించువాఁడును, ఆశ్రయించినవారలఁ గాపాడువాఁడును నగు కృష్ణుఁడు మమ్ము రక్షించుఁగాక!

క. శిరమునఁ జందురురేకయుఁ
గరములఁ బాశాంకుశములు ఘనతరలీలన్
ధరియించు సర్వసేవ్యుఁడు
కరిముఖునకు వందనములు గావింతు మదిన్. 2

తలయందుఁ జంద్రుని ధరించినవాఁడును, చేతులయందుఁ బాశాంకుశములను నాయుధంబులను ధరించినవాఁడును, సకల జంతువులకు సేవించఁ దగినవాఁడును, ఏనుఁగు మొగమువంటి మొగము గలవాఁడును నగువిఘ్నేశ్వరునకు నమస్కరింతును.

క. అనుపమభక్తి ఘటించెద
మనవిగ నంజలి సనత్కుమారాదిమహా
మునులకు వాస్తువిధిజ్ఞుల
కనఘుతరతపఃప్రభావహృష్టాత్ములకున్. 3

అధికమగు తపోమహిమచే సంతసించుచున్న మనస్సు గలవారును, వాస్తుశాస్త్రమును సమగ్రముగఁ జదివినవారును నగు సనత్కుమారాదిమునులకు నిరుపమానమగుభక్తితో వినీతుఁడనై నమస్కరింతును.

క. నిరతము విద్వత్సంగతి
చిరముగఁ దద్గ్రంథమహిమఁ దెలియుటకతనన్
విరచింతుఁ బద్యఘణుతుల
సరసంబుగ వాస్తుసారసంగ్రహ మపనిన్. 4

ఎల్లప్పుడును విద్వాంసులయొక్క సాంగత్యముచేతను, ఆ(వాస్తు)గ్రంథముయొక్క మహిమ నెఱిఁగియుండుటవలనను బద్యరూపంబుగా 'వాస్తుసారసంగ్రహమును' రచియించు చున్నాను.

సీ. శ్రీకృష్ణపదపద్మసేవాధురీణుఁడ
వాసిష్ఠగోత్రసంభవుఁడ ఘనుఁడ
ననుపమానాశ్వలాయనమానిసూత్రుండ
విద్వత్కవీశ్వరవినయపరుఁడ
శ్రీమంతుఁ డగు పేరసోమలశివరాజ
వంశవార్ధికిని జైవాతృకుఁడను

గమనీయగుణకీర్తి గణపరాణ్మంత్రికిఁ
బౌత్రుండఁ బరమపవిత్రచరిత
మల్లమకు వెంగనామాత్యమణికి సుతుఁడ
సకలసిద్ధాంతగణితశాస్త్రజ్ఞు లెంచ
వాస్తుశాస్త్రంబు గావించి వార్తఁ గాంచి
మహిని జెలువొందు గణపయామాత్యకవిని. 5

శ్రీమన్నారాయణుని పాదపద్మములయందు భక్తిగల వాఁడను, వసిష్ఠగోత్రమునందుఁ బుట్టినవాఁడను, నిరుపమానుఁడగు నాశ్వలాయనమునివరుని సూత్రముగలవాఁడను, విద్వాంసులకును, కవీశ్వరులకును నమ్రుఁడను, జననమాదిగ నైశ్వర్యము గలవాఁడను, పేరుసిరిమలశివరాజువంశమునఁబుట్టిన వాఁడను, మనోహరములగు గుణములును, కీర్తియును గల గణపరాజను మంత్రిపుంగవునకు మనుమఁడను, పవిత్రచరిత్ర యగు మల్లమకును వెంగనామాత్యునకుఁ బుత్రుఁడను, నగు నేను సిద్ధాంతగణితశాస్త్రమునందు నేర్పరులగు పండితు లందఱు సంతసముఁ బొందునట్లు వాస్తుశాస్త్రమును రచించి ఖ్యాతిఁ గాంతును.

ఉ. సారసమైన వాస్తువును సఖ్యాతగా నొనరించి చేసెదన్
గారవమొప్పఁ గూర్చెదను గూర్పఁగ నెంతటివాఁడనైన నా
నేరిచినట్లు యొక్కకృతి నిర్మితిఁజేసెద నందు నేరుపుల్
నేరములుం గ్రహించి కరుణింపఁదగుంగవులార మ్రొక్కెదన్.

మనోహరమగు వాస్తుశాస్త్రమును జక్కఁగాఁ రచియించెదనని తలఁచితిని. ఇట్లు సేయుటకు నే నెంతటివాఁడను?

అయినను నాశక్తికొలఁదిఁ జేయుదును. కావున నోపండితోత్త ములారా, నాగ్రంథమునందలి గుణదోషములను జక్కఁగా విచారించి నన్ను మన్నింతురుగాక యని మీకు నమస్కరింతును.

తే. *మిత్రులైనట్టి నిశ్చలమెట్ల శ్రీహ
రియును యద్దొనికొండమంత్రియును నుభయ
భాషలకు వాక్సహాయులై ప్రబలునపుడు
దగుకృతియొనర్చుటకు నసాధ్యంబు గలదె! 7

మిత్రులగు నిశ్చలమెట్ల శ్రీహరియు, యద్దొనికొండ మంత్రియు నను నిరువురును గీర్వాణాంధ్రభాషలయందుఁ గడు నిపుణులు. ఇట్టివారు నాకు సహాయులైయుండఁగ నాకుఁ గొదువ కొంచెమైనను లేదు.

క. వాస్తుగతుల్బహువిధముల
విస్తార మొనర్ప గ్రంథవిస్తార మగుఁ
ప్రస్తావముకొలఁదిని గృహ
వాస్తువుమాత్రంబొనర్తు వసుధం దెలియన్. 8

వాస్తుశాస్త్రముయొక్కరీతు లనేకవిధములుగ నున్నవి. అట్టిశాస్త్రమును జక్కఁగ నాలోచించి నాదుశక్తికొలఁది యెల్లవారును సంతసించునట్లు గృహవాస్తువును మాత్రము చెప్పెదను.

షష్ఠ్యంతములు.

క. శ్రీరమణీసుఖరతికిఁ
సారయశోధృతికి దివిజసన్నుతకృతికిఁ

* ఈపద్యములు రెండును వ్రాతప్రతులయందు గానరావు.

చారుదయాలంకృతికిని
భూరిగుణోన్నతికి మేరుభూధరధృతికిన్. 9

క. నిరుపమఘనగాత్రునకున్
బరమపవిత్రునకు భక్తవనచైత్రునకున్
శరణాగతమిత్రునకున్
సరసిజనేత్రునకు దైత్యజనజైత్రునకున్. 10

క. నిగమాగమవాక్యస్ఫుర
దగణితసుషమాయుతాయతాంబరమణికిన్
ధిగధిపనుతగుణమణికిన్
జగదాదరణీయజారచౌర్యాగ్రణికిన్. 11

క. మాఘవనమణిప్రావృ
ణ్మేఘనిభశరీరునకు మణీహారునకున్
శ్లాఘితఘోషకుటీరప
యోఘృతచోరునకుఁ ద్రిభువనోద్ధారునకున్. 12

క. ఖరకరకిరణస్ఫురదురు
సురుచిరచేలునకుఁ బేరుసోమలనగర
స్థిరనిత్యోత్సవపూజా
గురుతరఖేలునకు మదనగోపాలునకున్. 13

లక్ష్మీ మనోహరుఁడును, శ్రేష్ఠమైన కీర్తిగలవాఁడును, దేవసన్నుతుఁడును, దయయే సుందరమగు నలంకారముగగల వాఁడును, గొప్పగుణములు గలవాఁడును, మేరుపర్వతము వంటి ధైర్యముగలవాఁడును, నిరుపమానమగు శరీరముగల వాఁడును, మిక్కిలి పవిత్రుఁడును, భక్తులకోర్కెలఁ దీర్చు వాఁడును, శరణాగతులకు మిత్రుఁడును, పద్మనేత్రుఁడును,

దానవకులాంతకుఁడును, నిగమాగమములఁ బ్రకాశించుచక్కని కాంతిగలవాఁడును, దిక్పతులుకొనియాడు సద్గుణములుగల వాఁడును, జారచోరులలో మిన్నయగువాఁడును, ఇంద్ర నీలమువలెను, వర్షాంబుదమువలెను శ్యామలమ్మయిన దేహము గలవాఁడును, సుందరుఁడును, వ్రేపల్లెయందు క్షీరఘృతములను దొంగిలువాఁడును, త్రిలోకోద్ధారకుఁడును, సూర్యకిరణముల వలె మిరుమిట్లు గొలుపునట్టి పుట్టముగలవాఁడును, పేరుసోమల గ్రామమున నెలకొని నిత్యోత్సవాదులఁబడయుచున్నవాఁడును నగు మదనగోపాలునకు.

వ. సమర్పణంబుగా నాయొనర్పంబూనిన వాస్తుసారసంగ్రహ లక్షణమునందు గృహారంభమాససంక్రాంతిపక్షతిథివారనక్ష త్రయోగకరణగ్రహచారలగ్న శుభాశుభంబులును, దిగా యరాశివిరోధవర్ణారూఢ క్షేత్రగ్రామాద్యర్ణనామరాశి బలంబులును, వర్జనీయ వర్ణక్షేత్రగంధరసంబులును, గ్రా హ్యక్షేత్రవర్ణగంధరసంబులును, భూప్రార్థనాభూతోచ్చాట నంబులును, మృత్పూర్ణజలపూర్ణజలావర్తఫలంబులును, చతు ర్విధహస్తమానాంగుళీ మాత్రాంగుళదండప్రమాణంబులు ను, ప్రాచీసాధనశంకుసూత్రలక్షణప్రశంసలునుశంకుభంగ సూత్రత్రుటనఫలంబులును, శల్యపరీక్షయు, గుణావర్తన విధియు, జలగతిమార్గంబును, చతుర్ద్వాదశనవషడ్వర్గల క్షణంబులుగణితాగతధనఋణాయదివసవారనక్షత్రయోగ కరణాంశాయుష్యాంశాధీశ భూతకులలగ్న శుభాశుభనిర్ణ యంబును, రాశీకూటంబును, రాశీశ్వరఫలంబును, స్థాన బలంబును, తారాబలంబును, వేధకూటంబును, గ్రహమై

త్రియు, గణకూటంబును, యోనికూటంబును, మాస
సంక్రాంతి వాస్తుపురుషగతిక్రమంబును, వనయాత్రయు,
గ్రాహ్యాగ్రాహ్యావృక్షపరీక్షయు, శంకుస్థాపనంబును, గృహ
కర్ణికాచక్రంబును, చెక్కపాటుఫలంబును, శంకుస్థాపన
వాస్తుపూజావిధానంబును, ద్వారనిర్మాణంబును, ద్వారబం
ధకవాటంబులతెఱంగును, క్షేత్రభాగభిత్తిప్రమాణంబులు
ను, కాలసర్పగతివిధానంబును స్తంభప్రతిష్ఠాప్రకారంబును,
లగ్నగతగ్రహఫలంబులును, పట్టికాబంధనసాధనంబులును,
దారుసంధివిధంబును, ఏకశాల ద్విశాల త్రిశాల చతుశ్శాల
అష్టశాల వీధిశాలలును రంధ్రగృహపల్లిగృహకాచిగృహ
ములును నాట్యశాలమల్లశాలలును, నష్టవాటంబుల రూప
నిర్ణయంబును, కూపఖననరూపణంబును, గృహాంగణవృ
క్షనియమంబును, గృహోపకరణ నిశ్చయంబును గ్రమంబుగ
వివరించెద. 14

స్పష్టము.

సీ. చైత్రంబు ధనహాని, జయము వైశాఖంబు,
జ్యేష్ఠంబు మృతిభీతిఁ జేయునిజము,
ఆషాఢమునఁ బశుహరణంబు, శ్రావణ
మున భృత్యసంతతి మొనయఁ జేయు,
భాద్రపదంబున బహురోగములు సెందు,
కలహ మాశ్వయుజంబు, కార్తికంబు
శ్రీప్రదంబగు, మార్గశీర్షంబు భయమగు,
నల పుష్యమునఁ జెందు నగ్నిభయము,
భాగ్యకరమగు మాఘంబు, ఫాల్గునమున
రత్ననాశంబుఁజేయు ప్రయత్నమునను,

అధికమాసము క్షయమాస మశుభదంబు
లనుచుఁ జెప్పిరి మునివర్యు లబ్జనాభ! 15

చైత్రమాసమున నిండ్లుగట్టిన ధనహానిగలుగును; వైశాఖమున జయము గలుగును; జ్యేష్ఠమాసము మృత్యుభయమును గలుగఁజేయును; ఆషాఢమునఁ బశుక్షయమగును; శ్రావణమున భృత్యులు గలుగుదురు; బాద్రపదమున రోగములు గలుగును; ఆశ్వయుజము కలహమును గలిగించును; కార్తికము లక్ష్మీప్రదము; మార్గశీర్షమున భయము గలుగును; పుష్య మగ్నిభయమును గలుగఁజేయును; మాఘము భాగ్యప్రదము; ఫాల్గునము రత్ననాశముగలుగఁజేయును; అధికమాసక్షయమాసములు అశుభదములు. కావున నీ మాసములయందుఁగలిగెడి శుభాశుభములఁ దెలిసి యిండ్లను గట్టదగును.

సౌరమానసంక్రాంతిఫలము.

సీ. మేషంబు శుభమునిర్మించు వృషంబుదా
ధనమిచ్చు మిథునంబు దనరుఁగడు
కర్కటకంబుఁ దాఁ గలిగించుఁ బశువృద్ధి
సింహంబు భృత్యులం జేరఁజేయుఁ
గన్య రోగంబును ఘటియించుఁ దుల సౌఖ్య
మలవడు వృశ్చికం బర్థవృద్ధి
కార్ముకంబును హానిఁగల్గించు మకరంబు
బహుధాన్యమిచ్చుఁ గుంభము రత్న
ములుఘటించు మీనమున భయం బొదవించు
సంక్రమణ ఫలముల జాడలెల్ల

నెఱింగి కట్టు డిండ్ల నెన్నివిధంబుల
ధీరమతులు దీనిఁ దెలిసి కృష్ణ! 16

మేషసంక్రాంతి శుభములనిచ్చును; వృషభము ధనము నొసఁగును; మిథునమున గీడుగల్గును; కర్కాటము పశువృద్ధిఁ గలుగఁజేయును; సింహము ధనప్రదము; కన్యయందు రోగము గలుగును; తుల సౌఖ్యము నిచ్చును; వృశ్చికమున ధనవృద్ధి యగును; ధనుస్సు హానిఁగలుగఁజేయును; మకరము ధాన్య వృద్ధిని గలుగఁజేయును; కుంభము రత్నములఁ జేకూర్చును; మీనము భయప్రదము. ఇవ్విధములగు సంక్రాంతిఫలముల నెఱింగి యిండ్లు గట్టుట మంచిది

పక్షఫలము.

ఆ. శుక్ల పక్షమునను శుభములు చేకూరుఁ
గృష్ణ పక్షమైనఁ గీడుఁ జేయుఁ
బక్షములను రెంటిఁ బరికించి గృహములు
గట్టిరేని సుఖము గలుగు కృష్ణ! 17

శుక్లపక్షమునందు శుభములు గలుగును. కష్ణపక్షమునఁ గీడు సంభవించును. కాఁబట్టి రెండుపక్షములయందలి ఫలముల నాలోచించి గృహములు కట్టవలయును.

పక్షనిర్ణయము.

క. ధర శుద్ధతదియ మొదలుగ
సరసుంబుగఁ గృష్ణపక్ష సప్తమిదనుకం
గురియగు సితపక్షంబనఁ
బరగుఁ శేషంబు బహుళపక్షము కృష్ణా 18

శుద్ధతదియ మొదలు బహుళసప్తమివఱకును గల కాలమునకు శుక్లపక్షమని పేరు. తక్కినది కృష్ణపక్షము. కాఁబట్టి రెండుపక్షములలో శుభంకరమగు శుక్లపక్షమున నిండ్లు గట్టవలయును.

తిథిఫలనిర్ణయము.

ఆ. నందతిథులయందు నష్టమౌనర్థంబు
భద్రతిథులయందు బంధనంబు
దర్శరిక్తలందుఁ దప్పదు మృత్యువు
పూర్ణజయల శుభముఁ బొందుఁ గృష్ణ. 19

ప్రతిపక్షమునను పాడ్యమి, షష్ఠి, ఏకాదశి-ఇవి నందతిథులు. ఈతిథులయందు గృహములు గట్టిన ద్రవ్యనాశము గలుగును. విదియ, సప్తమి, ద్వాదశి ఇవి భద్రతిథులు. వీటియందు గృహారంభమునుజేసిన బంధనము కలుగును. చతుర్థి, నవమి, చతుర్దశి అను నీమూఁడును రిక్తతిథులు. ఇవి మృత్యుభయమును గలుగఁజేయును. అమావాస్య ధననాశము గలుగఁజేయును. తదియ, అష్టమి, త్రయోదశి ఇవి జయతిథులు. ఈమూఁడును శుభమును గూర్చును. కాఁబట్టి శుభాశుభతిథిస్వరూపముల నెఱిఁగి యిండ్లుగట్టుట యుత్తమము.

వారఫలము.

తే. అర్కకుజవాసరంబుల నగ్నిభయము
సొరిది సోమవారంబునం దొరపుగల్గు
సౌమ్యగురుశుక్రవారము ల్సౌఖ్యదములు
శనిదినము తస్కరభయంబు తోయజాక్ష! 20

ఆదివార మంగళవారము లగ్నిభయమును, సోమ వారము చిక్కులను బుధగురుశుక్రవారములు సౌఖ్యమును, శనివారము చోరభయమును గలుగఁజేయును.

నక్షత్రఫలము.

తే. శతభిషధనిష్ఠపుష్యమిస్వాతిహస్త
చిత్తమృగశీర్షహరియుత్తరాత్రయంబు
మైత్రరేవతిరోహిణుల్ధాత్రి శుభము
లిండ్లకారంభతారక లివి ముకుంద! 21

శతభిష, ధనిష్ఠ, పుష్యమి, స్వాతి, హస్త, చిత్త, మృగ శీర్ష, శ్రవణము, ఉత్తర, ఉత్తరాషాఢ, ఉత్తరాభాద్ర, అనూ రాధ, రోహిణి, రేవతి అను నీపదునాలుగు నక్షత్రములును. గృహారంభమునకు శుభప్రదములు.

యోగకరణఫలము.

సీ. వృద్ధి వర్యాన్నామ సిద్ధి హర్షణశుభ
శోభనబ్రహ్మైంద్ర శుభ్రసిద్ధ
సాధ్యశివప్రీతి సౌభాగ్యధృతి ధ్రువా
యుష్మా న్సుకర్మాది యోగము లివి
పదునెన్మిదియు శుభప్రదములౌ వ్యాఘాత
గండాతి గండవిష్కంభశూల
వజ్రవ్యతీపాత వైధృతి పరిఘము
లశుభంబు లివి తొమ్మి దవనిలోన
బవవణిగ్గరతైతిలా బాలవములు
కౌలవాకరణంబు సౌఖ్యప్రదంబు

దూషితంబులు శకునికింస్తుఘ్నభద్ర
నాగవచతుష్పదములు కందర్పజనక! 22

వృద్ధి, వరీయాన్, సిద్ధి, హర్షణము, శుభము, శోభనము బ్రహ్మము, ఐంద్రము, శుక్లము, సిద్ధము, సాధ్యము, శివము, ప్రీతి, సౌభాగ్యము, ధృతి, ధ్రువము, ఆయుష్మాన్, సుకర్మము ఈపదునెనిమిదియును శుభకరణంబు లగును. వ్యాఘాతము, గండము, అతిగండము, విష్కంభము, శూల, వజ్రము, వ్యతీపాతము, వైధృతి, పరిఘ ఈతొమ్మిదియును గీడును గలుగఁ జేయును. బవ, వణిక్కు, తైతిల, బాలవ, గర, కౌలవ ఇయ్యారు యోగములును గృహారంభమున కుత్తమములు. శకుని, కింస్తుఘ్నము, భద్ర, నాగవము, చతుష్పాత్, ఈ యైదును హానికరములు. కావున నివ్విధంబుగ యోగముల యొక్కయు కరణములయొక్కయుఁ దారతమ్యములను దెలిసి గృహమును నిర్మింపఁబూనుట తగును.

సూర్యచారఫలము.

క. భరణి నొగినుత్తరార్ధము
నెరిఁ గృత్తికయందు రోహిణీపూర్వపదం
బరుదుగ సూర్యుండుండఁగఁ
గరమరయఁగ నిండ్లుగట్టఁగాదు దహించున్. 23

భరణినక్షత్రముయొక్క మూఁడు నాలుగుపాదముల యందును, కృత్తికానక్షత్రము నాలుగుపాదములయందును, రోహిణినక్షత్రముయొక్క ప్రథమద్వితీయ పాదములయందును సూర్యుఁడు సంచరించుచుండ నిండ్లుగట్టుట యుచితముకాదు.

మఱియు నీనక్షత్రములయందుఁ గట్టఁబడినగృహములు కాలి పోవును.

కుజచారఫలము.

తే. అగ్ని పుష్యమి మఘపుబ్బహస్తమూల
రేవతులయందుఁ గుజుఁ డున్న ప్రేమ నిండ్లు
కట్టరేనియు సుతహాని గలుగునంత
వహ్ని గాల్చును వైళంబు వాసుదేవ. 24

కృత్తిక, పుష్యమి, మఘ, పుబ్బ, హస్త, మూల, రేవతి యను నీయేడునక్షత్రములయందుఁ గుజుఁడు సంచరించుచుండ నిండ్లఁగట్టిరేని సుతహానియు, నగ్నిభయంబును గలుగును.

కుజచారదోషపరిహారము.

తే. సరవి జలరాసులందునఁ జంద్రుఁ డుండి
యతఁడు గురుశుక్రవీక్షితుఁ డయ్యెనేని
ఘనతరోన్నతగృహములు గట్టవచ్చుఁ
గుజుని దోషంబు పనిలేదు నిజము కృష్ణ! 25.

పైఁజెప్పినరీతిఁ గుజుఁడు సంచరించుకాలమున జలరాసులయందుఁ జంద్రుఁ డుండి యాతఁడు గురుశుక్రులచేఁ జూడఁబడుచుండెనేని కుజచారదోషమేమియు నుండదు. మీనకర్కటమకరములు పూర్ణజలరాసులు; వృశ్చికతులా మేషములు పాదజలరాసులు; ధనుర్మిథునకన్యారాసులు; నిర్జల రాసులు. వీనిలోఁ బూర్ణజలరాసులకు యుక్తములగు నక్షత్రములయందుఁ జంద్రుఁడుండ గురుశుక్రులచేఁ జూడఁబడెనేని కుజదోషము పోవును.

బుధగురుచారముల ఫలము.

సీ అశ్వినిమృగశీర్ష హస్తోత్తరాచిత్ర
రోహిణి తారల రౌహిణేయుఁ
డుండంగఁ గట్టిన నొగి సుఖధనపుత్ర
పౌత్ర సంపదలచేఁ బ్రబలుచుండు
శ్రవణంబునుత్తరాత్రయము పూర్వాషాఢ
మృగశీర్ష సర్పరోహిణుల పుష్య
మిని బృహస్పతియుండఁగను నిండ్లు గట్టినఁ
గలిమి యాయుష్యంబు గలిగియుండు
వీరివాసరముల వీరున్న రాసుల
నుచ్చలందు వీరలుండఁగాను
మందిరములు గట్ట మంచిదిజనులకు
వాస్తుశాస్త్రమతము వారిజాక్ష! 26

అశ్విని, మృగశీర్ష, హస్త, ఉత్తర, చిత్త, రోహిణియను నీయాఱునక్షత్రములయందును బుధుఁడుండఁగను బుధవారము నందును, బుధుఁడు నివసించిన లగ్నమునందును, బుధున కుచ్చస్థానమైన కన్యయందుండఁగను గృహారంభమును జేసిరేని సుఖధనపుత్రపౌత్రాదిసంపద గలుగును. శ్రవణము, ఉత్తర, ఉత్తరాషాఢ, ఉత్తరాభాద్ర, పూర్వాషాఢ, మృగశిర్ష, ఆశ్రేష రోహిణి, పుష్యమియను నీతొమ్మిది నక్షత్రములయందునుబృహస్పతియుండు కాలమునందును, బృహస్పతి వాసరమునందును, బృహస్పతియొక్క లగ్నమునందును, బృహస్పతి కుచ్చమగు రాశి యందును, గృహారంభమును జేయుట మంచిది.

శుక్రశనిరాహుచారముల ఫలము.

సీ. జ్యేష్ఠపునర్వసుచిత్రాశ్వినులధని
ష్ఠానురాధావిశాఖార్ద్రవరుణ
తారల శుక్రుఁ డెంతయు సంచరింపంగ
నిండ్లుగట్టిన శుభం బెనయుఁ బతికి
వరుణస్వాత్యుత్తరాభాద్ర పూర్వాభాద్ర
యమధనిష్ఠానురాధామరేశ
తారలశనియున్నతఱి నిండ్లుగట్టిన
యక్షరాక్షసగుహ్యకాళిచేరుఁ

దనర రాహువు నిల్చినతార మొదలు
ఎదిరి తారలు పదునాల్గు మృతము లిట్టి
తారకల నిండ్లు గట్టంగఁ దగ దటంచుఁ
జెప్పిరార్యులు మొదలను శ్రీనివాస! 27

జ్యేష్ఠ, పునర్వసు, చిత్త, అశ్విని, పూర్వాషాఢ, ధనిష్ఠ అనూరాధ, విశాఖ, ఆర్ద్ర, శతభిషము అను నీపదినక్షత్రములయందును శుక్రుఁడున్నపుడు గృహారంభమునకుఁ బూనిన కర్తకు శుభంబులు గలుగును. శతభిషము, స్వాతి, ఉత్తరాభాద్ర, పూర్వాభాద్ర, భరణి, ధనిష్ఠ, అనూరాధ, జ్యేష్ఠ అను నీయెనిమిది నక్షత్రములయందు శని సంచరించుచున్నపుడు గృహనిర్మాణమును జేసిన యక్షరాక్షసపిశాచాదులు చేరును. రాహువు సంచరించునట్టి నక్షత్రము మొదలుకొని యెదురుగ నుండు పదునాలుగు నక్షత్రములయందు గృహారంభమును జేయరాదు.

గురుశుక్రాస్తమయాదుల ఫలము.

క. గురుశుక్రు లస్తమించినఁ
బరువడి నీచస్థవృద్ధబాలకు లైనన్
విరసపుఁదావులనుండిన
నరిసంయుతులైనఁ బతికి హాని ముకుందా! 28

గురు శుక్రు లిరువురును నస్తమయమును బొందియుం డఁగా వృద్ధులైయున్నను, బాలకులైనను, నీచస్థానముల నున్నను శత్రుగ్రహములతోఁ గూడియున్నను గృహారంభ మును జేయరాదు.

వర్ణేశ్వరఫలము.

క. గృహనాయకజాతిగ్రహ
మహితయుతం బైన నస్తమయ మౌనపుడున్
మహి బలరహితుఁడు నౌతటి
గృహములు గట్టినను బరుల కిరవౌఁ గృష్ణా. 29

గృహయజమానుఁ డేజాతిపురుషుఁడో యాజాతిగ్రహ ము శత్రువుతోఁ గూడినను, అస్తమయమును బొందినను, నీచ స్థానముబొందినను ఆసమయముల గృహములను గట్టరాదు.

లగ్న ఫలము.

క. స్థిరలగ్నము లుత్తమములు
చరములువెస మధ్యమములు చర్చింపంగా
ధరయందు ద్విస్వభావము
లరయ నిషిద్ధంబులందు రార్యులు కృష్ణా! 30

గృహనిర్మాణమునకు స్థిరలగ్నము లుత్తమములు, చర లగ్నములు మధ్యమములు, ద్విస్వభావ లగ్నములు నిషిద్ధ

ములు, వృషభసింహవృశ్చికకుంభములు స్థిరలగ్నములు, మేష కర్కాటక తులామకరములు చరలగ్నములు, మిథునకన్యా ధనుర్మీనంబులు ద్విస్వభావములు.

లగ్నగతగ్రహఫలము.

క. అరిగృహమునందుఁ బదిటను
గిరిసంఖ్యను గ్రహములున్న గృహములుగట్టన్
బరులకుఁ జేపడు నిజముగఁ
బరగఁగ నారంభలగ్నఫల మిది కృష్ణా! 31

గృహారంభలగ్నమునకు నారవ యింటియందును, పదియవయింటియందును ఏడవ యింటియందును గ్రహములుండిన గృహారంభమునకుఁ బూనరాదు. ఒకవేళ నెవరేని యట్లు బూనిన నాగృహము పరులపాలగును.

దిగాయరాశివిరోధములకు ఫలము.

సీ. ప్రాగ్దిశాధ్వజములు పగ వృశ్చికమునకు
జ్వలనదిగ్ధూమముల్ ఝషకు రిపులు
శమనదిక్సింహముల్ శత్రువు లకన్యకుఁ
గడుదైత్యదిక్శునుల్ కర్కియరులు
వరుణదిగ్వృషభముల్ విరసము ల్వింటికిఁ
బవనదిక్ఖరములు పడవు తులకు
ధనదదిగ్గజములు తగవు మేషమునకు
శంభుదిక్కాకము లుకుంభవైరు
లవును మకరంబు మిథునంబు హరియు వృషము
మధ్యమున నిల్పిరేనియు మడిసిపోవు

గావున దిగాయశాసులక్రమ మెఱింగి
యిండ్లుగట్టిన శుభములు నెసఁగుఁ గృష్ణ. 32

తూర్పుదిక్కు ధ్వజాయము వృశ్చికరాశివారికిఁ బనికి రావు. ఆగ్నేయదిక్కు ధ్వజాయము మీనరాశి వారికిఁ బనికి రావు. దక్షిణపుదిక్కు సింహాయము కన్యారాశివారికిఁ దగవు. నైరృతిదిక్కు శ్వానాయము గర్కటరాశివారి కనుకూలములు కావు. పడమటిదిక్కు వృషభాయము ధనుర్లగ్నమువారికిఁ బనికిరావు. వాయవ్యదిక్కు ఖరాయము తులాలగ్నమువారి కనుకూలములు కావు. ఉత్తర దిక్కును గజాయమును మేష రాశివారికిఁ బనికిరావు. ఈశాన్యము కాకాయమును కుంభ రాశివారికిఁ గూడవు. మకరమిథునసింహావృషభ రాసులవారు గ్రామమధ్యంబునందు గృహంబులను గట్టరాదు. కావున నివ్విధముగఁ దెలియక గృహనిర్మాణమును జేసిరేని యనేకములగు ననర్థములకుఁ బాత్రులగుదురు.

వర్గారూఢము.

సీ. అకచటతపయశ లష్టవర్గంబులు
ప్రాగాదిదిశలను బరఁగు నందు
గరుడమార్జాలకకంఠీరవశ్వాన
సర్పమూషకగజశశములుండు
అధిపవర్గంబున కహితంబు పంచమ
వర్గంబు శేషంబు వరశుభంబు
అధికవర్గంబుదా నల్పవర్గువు మీఁద
నుండినఁ గర్తకు నుచితమగును

అధిక వర్గస్థలంబుల నల్పవర్గ
మున్నచో హాని యగునందు రుర్వియందు
శత్రుమిత్రార్వణంబుల జాడ లెఱిఁగి
యిండ్లుగట్టిన శుభముల నెసఁగుఁ గృష్ణ. 33

అ ఆ ఇ ఈ ఉ ఊ లు అవర్గము. ఈయవర్గము తూర్పున నుండును. దీని కధిపతి గరుత్మంతుఁడు. క ఖ గ ఘ ఙ లు కవర్గము. ఈకవర్గ మాగ్నేయమున నుండును. దీని కధిపతి మార్జాలము. చ ఛ జ ఝ ఞ లు చవర్గము. ఇది దక్షిణమున నుండును. దీని కధిపతి సింహము ట ఠ డ ఢ ణ లు టవర్గము. ఇది నైరృతి దిక్కున నుండును. దీని కధిపతి శునకము. త థ ద ధ న లు తవర్గము. ఇది పశ్చిమమున నుండును. దీనికధిపతి సర్పము. ప ఫ బ భ మ లు పవర్గము. ఇది వాయవ్యదిక్కుననుండును. దీని కధిపతి యెలుక. య ర ల వ లు యవర్గము. ఇది యుత్తరమున నుండును. దీని కధిపతి యేనుఁగు. శ ష స హ లు శవర్గము. ఇది యీశాన్యమున నుండును. దీని కధిపతి కుందేలు. ఈ యెనిమిదివర్గములలోఁ బ్రతివర్గమునకు నైదవవర్గము శత్రుస్థానము. కాఁబట్టి తన నామధేయమునందలి మొదటియక్షర మేవర్గమునందుండునో చూచుకొని యావర్గమునకు శత్రువర్గమునందు గృహారంభమును జేయరాదు. అధికవర్గంబుగలవార లల్పవర్గంబుగలచోట్ల నిండ్లఁగట్టరాదు. అనఁగా గరుడవర్గమువారు సర్పవర్గముగలచోట నిండ్లఁ గట్టవచ్చును. ఇవ్విధంబుగ నధికాల్పంబులను విచారింపవలయును. అల్పవర్గముగలవారు అధికవర్గముగలచోట నిండ్లఁగట్టరాదు. అనఁగా సర్పవర్గము

వారు గరుడవర్గము గలచోట నిండ్లఁగట్టరాదు. యుక్తాయుక్త ములు నెఱిఁగి యిండ్లుగట్టినవారు సుఖవంతు లగుదురు.

సీ. అరయంగ సాధ్యనామాద్యక్షరమువర్గ
సంఖ్యదాఁగుడిదిశ నునిచి నిల్పి
వరసాధకాఖ్యాది వర్ణవర్గపు సంఖ్య
వామభాగంబునఁ బ్రేమ నిల్పి
గజభాగశేషంబు గణుతింప ధనమగు
తద్వ్యత్యయంబైనఁ దనరు ఋణము
ధనమెక్కుడైయున్న ధనవంతుఁడైయుండు
ఋణమెక్కుడైయున్న ఋణముఁజేయు
ధనఋణంబులు సమమైనఁ దగునుసమత
యశము నశియించు వైరాఖ్య మార్తిఁజేయు
మూఢబుద్ధిని సద్మము ల్మోనసికట్ట
రాదు గావున నిదియె మర్యాద కృష్ణ! 34

ఒకఁడు వచ్చి 'నే నీదిక్కున నింటిని గట్టవచ్చునా' అని యడుగు ననుకొనుఁడు. అడుగువానికి అభీష్టమైనదిక్కు 'అకచటతపయశ' వర్గములలో నెన్నవవర్గమగునో యాసంఖ్యను కుడిభాగమున నుంచి పిదప ప్రష్టయొక్క నామాద్య క్షర మెన్నవవర్గయందుండునో యాసంఖ్యను ఎడమభాగమున నుంచి యామొత్తమును ఎనిమిదితో భాగించగా మిగిలినసంఖ్య ధనమని యెఱుఁగవలయును. తొలుతటసంఖ్యల నెడమదిక్కున నున్న సంఖ్యను గుడిప్రక్కను, కుడిప్రక్కనున్నసంఖ్య నెడమ ప్రక్కను బెట్టి యామొత్తమును ఎనిమిదితో భాగించగా మిగిలినసంఖ్య ఋణమని యెఱుఁగవలయును. ఇట్లు ధనఋణ

ములను రెంటిని వెలిపి ఋణముకంటె ధన మెక్కువయ్యెనేని యాదిక్కున గృహమును గట్టవచ్చును. ఋణ మెక్కువై ధనము తక్కువైనదిక్కున నిల్లుగట్టరాదు. ధనఋణములు రెండును సమముగ నుండుదిక్కున గృహమును గట్టుటవలన దోషము లేకపోయినను లాభము లేదు మఱియుఁ గర్తయొక్క నామాద్యక్షరమునకు నై[illegible]నవర్గము శత్రువర్గము గావున నట్టి శత్రువర్గస్థలమున గృహమును గట్టఁదగదు. గురుమూర్తియను నతఁడుత్తరదిక్కున నిల్లుగట్టవచ్చునా యని యడుగు నను కొనుఁడు. ఉత్తరదిక్కుననుండువర్గము యవర్గము. ఆవర్గ మేడవది. కర్తయొక్క నామాద్యక్షరము కవర్గములోనిది. ఆవర్గము రెండవది. 'అంకానాం వామతోగతిః' అను నియమము ననుసరించి యాసంఖ్య యిరువదియేడయ్యె. ఆసంఖ్య నెనిమిదితో భాగింపగా మిగిలినది మూఁడు. కావున ధనసంఖ్యమూఁడు. తొలుతటిసంఖ్యనే తలక్రిందుగఁ జేసిన డెబ్బదిరెండగును. ఈసంఖ్య నెనిమిదితో భాగింపగా మిగిలినదేమియు లేనందున ఋణము లేదు. కావున గురుమూర్తి యనునతనికి ఉత్తరదిక్కున ఋణము లేక ధనముమాత్ర మధికమైయుండుటచే నాదిక్కు గృహనిర్మాణమున కుచితమైయున్నది.

నామరాశినిజాచులక్షణము.

సీ. షోడశచక్రంబు సురుచిరంబుగ వ్రాసి
నడిమి నాల్గిండ్లు బోవిడిచి మొదల
నీశాన్యమున మీన మీరీతిఁ గ్రమముకీ
ర్వతరాసులు ప్రదక్షిణముగ వ్రాసి
యందు శాలలుగట్టి నగుఫలం బొక[illegible]గ్గాను

దును దొమ్మిదియు బంధుజనులఁ బ్రోచు
పురగిరిరుద్రులఁ బోషింత్రు పరులను
రెంట నాఱింటఁ బదింటహాని

నాలు గెనిమిది పండ్రెండు నాశనంబు
గాన కర్త రాశ్యాదిగా గణనజేసి
యిండ్లుకట్టిన శుభములు నెనయు నంద్రు
వాస్తుసిద్ధాంతవేత్తలు వారిజాక్ష. 35

నిలువుగ నైదుగీట్లను నడ్డముగ నైదుగీట్లను గీచిన పదు నారిండ్లగును. ఇదియే షోడశచక్రము. ఈచక్రమునందు నడిమి నాలుగిండ్లను విడిచి యీశాన్యము మొదలుచేసికొని మీనాదిగాఁ బండ్రెండురాసులను ప్రదక్షిణక్రమమున వ్రాసి కర్తయొక్క నామరాశికి గృహారంభమునకు నిర్ణయింపఁబడినస్థలము యొక్కరాశి యెన్నవదగునో యెంచవలయును. అట్లులెక్కించఁగా నొకటి, ఐదు, తొమ్మది రాసులుగలచోటులయందు గృహారంభమును జేయువాఁడు బంధుజనులను బోషించువాఁడగును. కర్తయొక్కరాశికి మూఁడు, ఏఁడు, పదునొకండు రాసులుగలచోటుల గృహారంభమునుజేసిన బరులచేఁ బోషితుఁడగును. కర్తయొక్కరాసికి రెండు, ఆఱు, పది రాసులు గలచోట్ల నిల్లుగట్టిన హానిని బొందును. కర్తయొక్క రాశికి నాలుగు, ఎనిమిది, పండ్రెండుస్థానములు నాశకరము కావున నీవిధముగ నామరాశికిని గృహారంభమునుజేయ నిశ్చయించిన స్థలము రాశికిని అచ్చుదలనుజూచి యిండ్లుగట్టుటయుత్తమము.

క. కత్తెర ముమ్మూలకునుల్
వృత్తముపణవాకృతియును వీధినిరోధా

య త్తము విషమా స్రంబగు
నె త్తము నిలయములు గట్ట నింద్యములు హరీ. 36

క త్తెరగలదియు, మూఁడుమూలలు మాత్రము గల దియు, వలయాకారమైనదియు, మద్దెలవలె నున్నదియు, వీథుల యడ్డగింపు గలదియు, విషమచతురము నగు భూమియందు గృహముల నిర్మించఁ జనదు.

వ. మఱియును 37

సీ. ఊసరభూమిని నూరికినడుమను
గోణదేశంబుల గుంటపట్ల
నీరుపారెడుచోట నిందితం బగుతావు
పరగఁగ గుడినీడ పారునేలఁ
బుట్టఁబెట్టినచోటఁ దిట్టు బొందెడుచోట
గోగణంబులు మందగూడుచోటఁ
దగ్గైన వరుణార్కతనయుల దెసలను
బిలసమీపములను బ్రేతభూమి
తేనె నెయ్యి పెరుగు నూనె నెత్తురు మీను
శవము పిట్టకంపు లవణరసము
తగదు ఇండ్లుకట్టఁ దథ్యంబు నరులకు
వాస్తుశాస్త్రమతము వాసుదేవ! 38

ఊషరక్షేత్రము, గ్రామమధ్యప్రదేశము, గ్రామము యొక్క మూలలగుంటగల ప్రదేశము, నీరు పారెడుస్థలము, పదుగురునిందించెడు తావు, దేవాలయపు నీడపారు ప్రదేశము, పుట్టలుగలచోటు, పదుగురచేఁ దిట్టుపడినభూమి, పశువులు

ఘుంద చేరునట్టి చోటు, పశ్చిమదక్షిణముల తక్కువగు స్థలము, బిలసమీపప్రదేశము, శ్మశానము, తేనె, నెయ్యి, పెరుగు, నూనె, నెత్తురు, మీను, శవము, పిట్టలు—వీనివాసనగల చోటు, ఉప్పునేల-ఈప్రదేశములందు గృహములను గట్టఁదగదు.

గ్రాహ్యక్షేత్ర రసగంధస్వరూపము

సీ. మహి శుభ్రవర్ణంబు మధురరసంబును
 పద్మసుగంధంబు బ్రాహ్మణులకు
రక్తవర్ణపు భూమి రసముకాషాయంబు
 హస్త్యశ్వవాసన యవనిపతుల
కవనిపచ్చనివర్ణ మామ్లరసంబును
 పశుధాన్యగంధంబు వైశ్యులకును
క్షితినీలవర్ణంబు చేదుకారపు రసం
 బాసవ పరిమళం బంఘ్రిజులకు

శబలవర్ణమైన సంకరంబుల కగు
మధురరసము తావి మంచిదగును
సస్యములు ఫలించు సర్వంసహాస్థలి
సకల జాతిజులకు సౌఖ్యమభవ! 39

తెల్లనివర్ణమును, తియ్యనిరుచియును, తామరపుష్పముల వాసనయును గలప్రదేశము బ్రాహ్మణులు గృహనిర్మాణము జేయ ననువైనది. ఎఱుపు రంగును, వగరురుచియును, హస్త్యశ్వముల వాసనయును గలతావు క్షత్త్రియులకు తగినది. పచ్చని వర్ణమును, పుల్లనిరసమును, పశువులయో ధాన్యములయో వాసనయును గలచోటు వైశ్యులు గృహనిర్మాణము చేయఁ

దగినది. నల్లనిరంగును, చేదుకారములరుచియును, కల్లు వాసనయును గలభూమి శూద్రు లిండ్లుగట్టఁదగినది. చిత్రవర్ణమును, మధురరసమును గలప్రదేశము సంకరజాతివా రిండ్లుగట్ట యోగ్యమైనది. మధురరసమును, సువాసనయుఁ గలిగి సస్యములు ఫలించు ప్రదేశ మెల్లవారలకుఁ దగినది.

భూప్రార్థన.

శ్లో. అస్మిన్ వస్తు వివర్ధస్వ ధనధాన్యాదిమేదిని,
ఉత్తమం వీర్యమాస్థాయ నమస్తే తుష్టిదాభవ. 40

బలివిధి.

దేవతాభ్యః పితృభ్యోఽథ భూతేభ్యస్సహజంతుభిః,
ఏతత్థానినివాసిభ్యః ప్రయచ్ఛామి బలిం నమః. 41

భూతోచ్చాటనము.

అముకస్యకరిష్యేఽత్ర వేశ్మయుష్మదనుజ్ఞయా,
అపరస్మింతు మోయత్తు స్థానమన్యద్గతానమః. 42

పల్లమున మృజ్జలముల నింపించువిధము; ఫలము

సీ. నిలయాధిపుని మూరఁగొలిచి చౌకంబుగా
నంతియలోఁతుగా నచటఁ ద్రవ్వి
యామట్టిపూరింప నది కొంతమిగిలిన
ముదమునసంపదల్ పొసఁగలు నెపుడు
సరిపోయిన ట్టిన సమఫలం బగునండ్రు
వెలితిగ్గై యుండిసఁ గలిసి జెఱచు
హారిణశ్వ్యః దస్తాద్రి కనుగఁబించినవేళ
నట్టిఖాతంబులో నంబు లెలసి

నించి సూర్యోదయంబున నెమ్మిఁజూడఁ
గొన్నియుండిన నడుసైనఁ గూర్చు శుభము
పదును లేకున్న నెఱియలు వారియున్నఁ
దగని దాభూమి యిండ్లకు దానవారి. 43

గృహపతియొక్కమూరతో నలుచదరముగ మూరెఁ డుండునట్లు కొలిచి త్రవ్వి మరల నామట్టిచే గుంటను బూడ్వ వలయును. అట్లు పూడ్వగాఁ దొలుతటిమన్ను మిగిలిన శుభము. సరిపోయెనేని సమఫలము. చాలకపోయెనేని దారిద్ర్యముగలుగును. ఈగుంటయందు సూర్యాస్తమయమున నది నిండునటులు ఉదకమునుబోసి మరునాఁటిసూర్యోదయమునఁ జూడ వలయును. అప్పటి కాగుంటయందు జలముండినను, బురదబురదగానుండినను శుభము గలుగును. పదును లేకుండ నెఱ్ఱెలు వారియుండెనేని యాభూమియందు గృహమును గట్టరాదు.

జలావర్తలక్షణము.

తే. నీళ్లుపాలును గుంటలో నించునపుడు
సరవిని బ్రదక్షిణంబుగాఁ దిరిగెనేని
కామధేనువురీతి నాభూమికర్త
కీప్సితార్థంబు లొనగూర్చు నిందిరేశ! 44

నీళ్లను, పాలునుబోయునపుడు గుంటలో ప్రదక్షిణముగఁ దిరిగెనేని యాప్రదేశము కామధేనువువలెఁ గర్తకు నానావిధములయిన శుభములను గలుగఁజేయును.

హస్తపరిమాణము.

సీ. అడ్డంబుగా యవ లాఱు దొంతిగ నిడ
నంగుళం బగునట్టి యంగుళములు

ముప్పది రెండైన మొగిఁగిష్కు వనఁదగు
　　నది ప్రాకృతులయిండ్ల కగును గొల్వ
ముప్పదినాల్గయిన మొనయుఁ బ్రాజాపత్య
　　మది వైశ్య శూద్రుల సదనములకు
ముప్ప దాఱింటను చొప్పడు ధను వన
　　నది బ్రాహ్మణ క్షత్రియాభిమతము
ముప్ప దెనిమిదింట నొప్పు ధనుగ్రహ
మది సురాలయమున కమరుఁ గొల్వ
గణనఁజేసి హస్తకమ్ముల కీరీతి
నిశ్చయంబు శాస్త్ర నియతి కృష్ణ! 45.

అడ్డముగ నారుయవలను దొంతిగ నిడిన నెంతపొడ వగునో యది అంగుళ మనిపించుకొనును. అట్టియంగుళములు ముప్పది రెం డయ్యేనేని యది కిష్కు వను సంజ్ఞగల హస్త మగును. అట్టి కిష్కు హస్తంబుచేఁ బ్రాకృతుల గృహములఁ గట్టవచ్చును. ముప్పదినాలు గంగుళము లయ్యేనేని ప్రాజాపత్య మగును. దానిచే వైశ్యులయొక్కయు శూద్రులయొక్కయు నిండ్లను గట్టవచ్చును. ముప్పదియాఱు అంగుళము లయ్యేనేని ధను వగును. అది బ్రాహ్మణులయొక్కయు క్షత్రియుల యొక్కయు నిండ్లను గట్ట ననువగును. ముప్పదియెనిమి దంగుళము లయ్యేనేని ధనుగ్గ్రహమగును. దీనిచే దేవాలయాదులను గొలువవలయును.

సీ. అడ్డ మెన్మిది యవ లలరిన నంగుళం
　　బంగుళా ల్పండ్రెండు నదివితస్తి

నవి రెండు హస్తమౌ నట మూఁడు వ్రీహుల
పొడ వంగులం బని నుడువ నదియు
మానాంగుళం బగు మనుజుని నడివేలి
మధ్యమాంగుళిపర్వమధ్యమందు
మాత్రాంగుళం బగుమరి యవి యిరువది
నాల్గైన హస్త మనంజెలంగు
నిట్టి హస్తంబులను భూమి నెలమిఁ గొలిచి
పొడవు వెలుపు గుణింప నేర్పడుపదంబు
అఖిలజాతుల కిదియ మర్యాదసుమ్ము
వాస్తుసిద్ధాంతమత మిది వారిజాక్ష. 46

అడ్డముగ నెమిదియవలు దొంతిగఁబెట్టిన నయ్యేడు పొడవు అంగుళమగును ఆయంగుళములు పండ్రెండయిన వితస్తియగును రెండువితస్తు లొక హస్తమగును. మూఁడు సన్నని వడ్లగింజలను నిలువుగఁ బెట్టిన నయ్యేడుపొడవొకయంగుళము. ఇది మానాంగుళ ప్రమాణము. ఇట్టి హస్తముచే నిండ్లఁ గొలువవలయును. మనుజుని నడివేలి మధ్యమాంగుళిపర్వమధ్యమున గల యంతర మొక మాత్రాంగుళము. అట్టియంగుళము లిరువదినాలుగయిన నొకహస్తమగును వివిధ ప్రమాణములుగల యీహస్తములతో భూమినిడివి వెడలుపులను గొలచి యాసంఖ్యల నొండొంటఁబెంచిన వచ్చుమొత్తము పదమనఁబడును.

క. ధరణీసురులకు రాజుల
కరుదండగ వేణుదండమగు వైశ్యులకున్

చరణప్రభవాదులకును
దిరిసెనపుదండ మమరుఁ దెలియగఁ గృష్ణా! 47

బ్రాహ్మణక్షత్రియులగృహములు వెదురుగడతోఁ గొలువవలెను. వైశ్యులయొక్కయు శూద్రాదులయొక్కయు గృహములు దిరిసెనపు దండముతోఁ గొలువవలెను.

తే. కూర్మి యాగోపకరణముల్ గొలుచునపుడు
జగతి మాత్రాంగుళంబు ప్రశస్త మయ్యె
నితర మగునట్టి క్రియలందు నెలమి గొలువఁ
దనరు మానాంగుళంబు ప్రధాన మగుచు. 48

యజ్ఞశాలలను గొలుచుటకు మాత్రాంగుళహస్తము ప్రశస్తము. తక్కిన క్రియలకు మానాంగుళహస్తము ప్రశస్తము.

ప్రాకారసాధనశంకులక్షణము.

తే. వసుధఁ బ్రాకారసాధనపు శంకు పట్ట్రి యగుచు
నమరు విస్తార మైదంగుళములు మొదల
నగ్ర మేకాంగుళాయత మలరుఁ బొడవు
పదియు రెం డంగుళంబుల విదిత మభవ! 49

ప్రాకారసాధనమును జేయుటకొఱకుఁ దగినదారువును దెచ్చి మొదట నైదంగుళముల విస్తారమును, కొన నొక యంగుళము విస్తారమును, పండ్రెండంగుళములుపొడవును నుండునట్లు పట్ట్రిపుగాఁ జేయవలెను.

ప్రాచీసాధనము.

సీ. తనకుఁ గావలసిన ధరణీస్థలంబును
జదరంబుగాఁజేసి శంకుపొడవు

సూత్రంబుచేతను సొరిదివృత్తము జుట్టి
తన్మధ్యమంబగు ధరణి శంకు
నిలిపి రేపఃకివేళ నలశంకుకొన నీడ
వృత్తరేఖను సోఁక వేగ నచట
బిందువు నిలిపి పెం బొంద నూపటివేళఁ
దగశంక నీడ వృత్తమునసోఁక
బిందువుబెట్టి తద్బిందు ద్వయం బంటఁ
జక్కఁగా సూత్రంబు జాపి నపుడు
ప్రాక్పశ్చిమములగుఁ బ్రాక్పశ్చిమంబుల
బిందువుల్ నడుమఁగా నొందనొకటి
నొక్కటిలోఁ జేర నొగివృత్తముల్ జుట్ట
మత్స్యంబుపుట్టుఁ దన్మధ్యమునను
మత్స్యపుచ్ఛాస్యసమంబు గా వృత్తరే
ఖను సోఁక సూత్రంబుఁ జొనిపి యచట
గురుతు లుంచిన దక్షిణోత్తరము లయ్యె
వెలయు నచ్చట వృత్తముల్ విసరి నపుడు
మూల లేర్పడు నీరీతి మొదలదిక్కు
లెఱుఁగ కిలుగట్టు కేలాగు ధరణిఁగృష్ణ! 50

గృహమును గట్టఁదలఁచిన భూమియందు మిట్టపల్లములు లేకుండునట్లు చదరముజేసి ప్రాచీసాధనపు శంకునునిలిపి అది నాటినగురుతు కానవచ్చును. ఆగురుతున సన్నపాఃకిమేకుదించి దానికి శంకెంతపొడవో అంతపొడవుసూత్ర ముండునట్టుగాఁ గట్టి వలయాకారముగఁ జుట్టిన నది శంకు విగణితావృత మని పించుకొనును. అంత నానాఃటిన మేకుఁదీసి యాగురుతున ప్రాచీ

సాధనశంకును నిలిపి రేపటివేళ నాశంకుకొననీడ వృత్తరేఖ పయినెక్కడసోఁకునో అచ్చట గురుతుగా బిందువుఁబెట్టి, మాపటివేళ శంకునీడవృత్తరేఖ యెక్కడసోఁకునో అచ్చట గురుతుగా నింకొకబిందువుఁబెట్టి యారెండుబిందువులకు సూత్రమును జక్కఁగాఁబట్టిన నాసూత్రము తూర్పుపడమరల కుండును. ఆతూర్పుపడమరలబిందువులు నడుమనుండునట్లుగా వృత్తములఁజుట్టిన మొదటవృత్తములలో మత్స్యరేఖపుట్టును. ఆమత్స్యముఖపుచ్ఛములఁ జక్కఁగా వృత్తరేఖను సోఁకునట్లుగా సూత్రమునుబట్టి యక్కడ బిందువు లుంచవలెను. అవిగల చోటులు దక్షిణోత్తరము లగును ఆదక్షిణోత్తరబిందువులు నడుమనుండ వృత్తములఁజుట్టిన నాలుగుమూల లేర్పడును. ఈవిధముగాఁ బ్రాగ్దిక్కును (తూరుపుదిశను) సాధించి యిండ్లు గట్టినయెడల సకలశుభములును చేకూరును.

సూత్రలక్షణము.

తే. దర్భసూత్రంబు ద్విజులకుఁ దగును నారి
కేళసూత్రంబు నృపులకు లీలఁదనరు
వైశ్యులకుఁ దాళసూత్రంబు వసతియగును
శూద్రజాతికిఁ గార్పాససూత్ర మభవ! 51

బ్రాహ్మణులకు దర్భతోఁ బేనిన సూత్రము శ్రేయస్కరము. క్షత్రియులకు నారికేళసూత్రము శుభప్రదము. వైశ్యులకుఁ దాళసూత్రముత్తమము. శూద్రులకుఁ గార్పాససూత్రము క్షేమప్రదము.

క. ముడిలేకను వెలికొన లా
పడరఁగ ముప్పేని బెనఁచ నగుసూత్రము చో

ప్పుడు దేవద్విజనృపులకు
వడి నిరువురి సూత్ర మితరవర్ణముల కగున్. 52

ముడిబడకుండునట్లు ముప్పురిఁబెట్టిన త్రాడుయొక్క వెలికొన లావుగనుండవలయును. అట్టిత్రాటిచే దేవాలయములను బ్రహ్మక్షత్రియగృహములను కొలువవలయును. రెండు పేటలుగల త్రాటిచే వైశ్యశూద్రులగృహములను కొలువవలయును.

శంకు సూత్రలక్షణము.

తే. పిడికెఁడు వలంబు మూరెఁడుపొడవు శంకు
మొదలు కొనజేసి డాకేలి ముష్టిఁ బట్టి
యష్టవారము ల్వాలకెడియష్టి చేత
ఘట్టనము ప్రాఙ్ముఖోదఙ్ముఖముల వలయు. 53

సారము గలిగి పిడికెఁడు లావు మూరెఁడు పొడవు గలిగిన కొయ్యలను దెచ్చి, మొదలు లావుగను, కొన సన్నముగను నుండునట్లుచెక్కి వాని ఎడమచేతఁబట్టి, కొయ్యగూటమును కుడిచేతఁబట్టి, తూరుపునకుఁ గాని ఉత్తరమునకుఁగాని ముఖముండునట్లు కూరుచుండి శంకు సూత్రముపైన నెనిమిది మూలలనుంచి కుడిచేతిగూటముతోఁ గొట్టవలెను.

సూత్రమును బట్టులక్షణము.

క. భిత్తికి లో నగు నిండ్లకు
భిత్తికి వెలి దేవతలకు భిత్తికి నడుమన్
హత్తును ప్రాకారంబున
కెత్తెఱఁగున సూత్రనియతు లెసఁగును గృష్ణా! 54

గృహములకు గోడలకులోపల సూత్రమునుబట్టవల యును. దేవాలయములకు గోడలకువెలుపలఁ బట్టవలయును. ప్రాకారములకు గోడల నడుమఁబట్టవలయును.

శంకుభంగసూత్రత్రుటనఫలము.

సీ. ఆగ్నేయదిశశంకు నంతకుదిశనూలు
భగ్నమై తెగినను బతికి హాని
సురవైరిదిశశంకు పడమటిదిశనూలు
భగ్నమై తెగినను బత్నినొచ్చు
పవమానుదిశశంకు పౌలస్త్యుదిశనూలు
భగ్నమై తెగినను బ్రజకు నష్టి
పురహారుదిశశంకు పురుహూతుదిశనూలు
భగ్నమై తెగినను బ్రాణభీతి
యగును దక్షుకునకు నటమీఁదిమూలల
సూత్రములు తెగినను శోకభయము
గలుగు దంపతులకుఁ దెలియఁగావలయు నీ
కరణి వాస్తుశాస్త్రగతులు కృష్ణ! 55

ఆగ్నేయదిశయందు శంకువునునాటునపుడు శంకువు విరిగినను దక్షిణదిశయందు సూత్రముబట్టునపుడు సూత్రము తెగినను గృహపతికి హాని గలుగును. నిరృతిమూలయందు శంకువువిరిగినను, పడమటిదిశయందు సూత్రము తెగినను గృహపతిభార్యకుఁ గీడు మూఁడును. వాయవ్యదిశయందు శంకువు విరిగినను, కుబేరదిశయందు సూత్రముతెగినను గృహపతి సంతానము నశించును. ఈశాన్యమున శంకువువిరిగినను, తూర్పున సూత్రము తెగినను వడ్రంగికిఁ బ్రాణహాని కలుగును.

మూలలయందు సూత్రము బట్టునపు డది తెగెనేని దంపతులకు శోకభయములు గలుగును.

శల్యపరీక్ష.

తే. వర్గశుద్ధిగ సూత్రముఁ బట్టునపుడు
సూత్ర మేజంతువులు దాఁటు నొరిది నచట
మహిని ద్రవ్వినమనుజప్రమాణమునను
వానిశల్యము లుండు నవశ్యముగను. 56

వర్గశుద్ధిగ సూత్రమును బట్టునపు డాసూత్రము నేచోట నేజంతువు దాఁటునో యాచోట మనుజునిలోతునఁ ద్రవ్వ నాజంతువు శల్యములు గానవచ్చును.

సీ. గొనకొని సూత్రంబు కోడిదాఁటినఁ దూర్పు
దెసఁ బక్షిశల్యముల్ దేటపడును;
పిల్లిదాఁటినఁ గానుపించుఁ దచ్ఛల్యంబు
లాగ్నేయమున; ఉలాయంబు దాఁట
శమనునిదెస మహిషంబుశల్యము లుండు;
శునిదాఁట నైరృతి మనికియందు
వానిశల్యము లుండు; వడి వృషభంబు దాఁ
టిన వానియెమ్ము లుండును; జలేశు
కడను; రాసభము సంగతి దాఁట దానియె
మ్ములు వాయుదెస నుండు; మొనసి హయము
దాఁటఁ దచ్ఛల్యముల్ ధనదుదిక్కున నుండు;
కాకి దాఁటిన శశకమ్ము నెమ్ము
లీశాన్యమున నుండు; నెలమితో మనుజుండు
దాఁటిన మధ్యమస్థానమునను

మనుజులయెమ్ములు గనుపించు నభ్యక్తుఁ;
డట వచ్చి యేదిక్కు నరసిచూచు
నచట డెబ్బదిమూఁడు మాత్రాంగుళముల
లోఁతున మనుష్యశల్యముల్ దోఁచు; వెట్టి
వాఁ డటకు వచ్చి నిలుచుండి చూడ మాన
వాస్థు లుండు నశీత్యంగుళాంతరమున. 57

గృహమునకు సూత్రము బట్టునపుడు ఆసూత్రమును కోడిదాఁటినయెడల తూర్పునఁ బక్షిశల్యము లుండును. పిల్లి దాఁటిన నాగ్నేయమునఁ బిల్లియెముక లుండును. ఎనుపోతు దాఁటిన దక్షిణమున నెనుపోతు శల్యము లుండును. కుక్క దాఁటిన దాని యెమ్ములు నిరృతిదిక్కున నుండును వృషభము దాఁటిన పడమటిదిశయందు వృషభశల్యము లుండును. గార్ధభము దాఁటినయెడల వానియెమ్ములు వాయవ్యదిశనుండును. గుఱ్ఱముదాఁటిన నుత్తరమున దాని శల్యము లుండును. కాకి దాఁటినయెడల నీశాన్యమునఁ గుందేటియెముక లుండును. మనుష్యుఁడుదాఁటిన మధ్యమస్థానమున మనుజుని శల్యము లుండును. తలయంటుకొనిన వాఁడు వచ్చి యేదెసఁజూచునో ఆదెస మానవశల్యములు డెబ్బదిమూఁడు మాత్రాంగుళముల లోఁతున నుండును. వెట్టివాఁడువచ్చి యెటనిలుచుండిచూచినను మానవశల్యము లెనుబదియంగుళములలోఁతున నుండును.

వర్గాక్షరప్రశ్నఫలము.

సీ. సూత్రంబుపట్టెడుచోటికి నెవరైన
వచ్చి యవర్గవు నుచ్చరించి

ప్రశ్న చేసిన నింద్రుపదమున నిలువున
గజపతిశల్యముల్ గానుపించు
నలిఁ గవర్గోచ్చారణప్రశ్న నాగ్నేయ
మునఁ జేతేఁడెద మేషమూషకాది
శల్యంబు లుండు; నెంచఁగ జవర్గోచ్చార
ణప్రశ్నచే దక్షిణమున హస్త
మాత్రాంతరంబున మహిష శల్యము లుండు;
ధృతిఁ డవర్గువు నుచ్చరించు ప్రశ్న
నసురకోణంబున హస్త మాత్రంబున
శునక నరాస్థులు సొరిది నుండుఁ;
దగదవర్గోచ్చారిత ప్రశ్న చేఁ బశ్చి
మమున హస్తద్వయ మాత్రమునను
సర్పనక్రంబుల శల్యంబు లుండును;
రహిఁ బవర్గాక్షరప్రశ్నచేత
మారుతదిశ హస్త మాత్రాంతరమున మూ
షకకురంగాస్థులు సరవి నుండు;
రమణ యవర్గాక్షర ప్రశ్నచేత ను
త్తరమున నిలువున గరితురంగ
శల్యంబు లుండుఁ; గొంచక శవర్గాక్షర
ప్రశ్న నీశునిదెస బాహు మాత్ర
గర్తాంతరమునునుఁ గనుపించు శశవృష
శల్యముల్; వర్గాంత సమితి నుచ్చ
రించుప్రశ్నను దగఁ బరికించ నెచట
శల్యములు లేవు; కావున జగతి శల్య

శోధనము చేసి రచియింప శోభనంబు
మూఢగతిఁ గట్టరాదంత్రు మురవిదారి! 58

గృహావరణమును సూత్రముఁబట్టికొలుచునప్పు డచటి కెవరయిన నేతెంచి అచ్వర్గాక్షములు (అచ్చులు) మొదటఁ గల పదముల నుచ్చరించి ప్రశ్నించినయెడల తూర్పు దెస భూమిలోఁ మనిషిలోఁతున నేనుఁగు నెముకలుగాని పక్షియెముకలుగాని యుండును. కఖగఘలు మొదటఁ గల పదములతోఁ బ్రశ్నించిన నాగ్నేయదిశను జేతెఁడు లోఁతున మేకయెముక లుండును. చఛజఝలు మొదటఁగలపదములతోఁ బ్రశ్నించిన దక్షిణపు దిక్కునఁ జేతెఁడు లోఁతున నెనుము నెముక లుండును. టఠడఢ వర్ణములు మొదటఁగల పదములతోఁ బ్రశ్నించిన నిర్భృతి దిశను జేతెఁడు లోతున కుక్కయెముక లేని, మనుజు నెముక లేని యుండును. తథదధ వర్ణములాదిఁ గలపదములతోఁ బ్రశ్నించిన బడుమట రెండు చేతులలోఁతునఁ బాము నెముకలు కాని, మొసలి యెముకలు కాని యుండును. పఫబభలు ఆదినిగల పదములతోఁ బ్రశ్నించిన వాయవ్యదిశను జేతెఁడు లోఁతున నెలుక యెముకలైన లేడియెముకలైన నుండును యరలవ లాదినిఁగల పదములఁ బ్రశ్నించిన నేనుఁగు నెముక లేని, గుఱ్ఱము నెముక లేని నిలువెఁడు లోతుననుండును. శషసహ లాదినిఁగల పదముల బ్రశ్నించిన నీశాన్యమునఁ జేయిలోఁతున గుండేటి యెముక లేని ఎద్దు నెముక లేని నుండును. జ్ఞఙణనమలు మొదటఁ గల పదములఁ బ్రశ్నించిన నాయమున నేయెడను నెముక లుండవు. ఇది తెలిసి స్థలమును పరిశోధించి యెముక లెచ్చటను లేకుండఁ జూచి యిండ్లు కట్టుకొనిన శుభము గలుగును.

మ. సుమతుల్ శల్యము లిందు లేవుకద యంచున్ బ్రశ్న గావింపద
త్సమయం బారసి వాస్తువేది వెస బాదచ్ఛాయలందంతి నే
త్రములంగూరిచి భానుసంఖ్య నిరవొందం బెంచిపట్నోమభా
గముఁగావింపఁగ శేషసంఖ్య ఫలమార్గంబుల్వచింపందగున్.

గృహావరణము నేరుపరచుసమయమునఁ బెద్ద లెవరేని 'ఇచట నెముకలు లేవుకదా!' యని యడిగినచో, వాస్తుశాస్త్ర వేత్త యగువాఁడు తన నీడపాడవునపుడు పాదముతోఁగొలిచి అయిన సంఖ్య కిరువదెనిమిదిని గూర్చిన, వచ్చిన మొత్తమును బండ్రెంటఁబెంచి తల్లబ్ధమును బదునాఁరింట భాగించవలెను. శేషించిన సంఖ్యనుబట్టి ఫలమును జెప్పఁదగును.

సీ. శేష మేకోత్తరాంచిత వృద్ధిఁ బ్రాగాది
దిశలఁ బదాఱింటఁ దెలియువరుస
నిలనుండును గపాల మిఁటుకయుఁ బెంకులుఁ
గట్టెలు దేవసంఘములనెలవు
బూడిద శవమును బొగ్గులు ధాన్యము
ధనముఁ బాషాణంబు దర్దురంబు
గోశల్యసమితియుఁ గుక్కయెమ్ములుఁ బిశా
చముఁ బిశాచముల సంస్థాపనంబుఁ
బ్రశ్నలక్షణ మీరీతిఁ బరఁగియుండుఁ
గావున ధరిత్రి శోధింపఁ గాఁ బొసంగు
వెలయ నందు శుభాశుభంబులను దెలిసి
యిండ్లు గట్టినఁ దత్ఫలం బెసఁగుఁ గృష్ణ! 60

ఒకటిమిగిలినచోఁ దూరుపునఁ దలపుఱ్ఱెయు, రెండు మిగిలినఁ దూరుపునకు నాగ్నేయమునకు నడుమ నిటుకయు,

మూఁడుమిగిలిన నాగ్నేయమునఁ గుండపెంకులు, నాలుగు మిగిలిన దక్షిణమున నాగ్నేయమునకు నడుమఁ గట్టెలు, అయిదు మిగిలిన దక్షిణమున దేవతలు, ఆఱుమిగిలిన దక్షిణము నకు నిర్రృతిదిశకునడుమ బూడిదయు, ఏడుమిగిలిన నిర్రృతిదిశను శవస్థాపనము, ఎనిమిదిమిగిలిన నిర్రృతికిఁ బడుమటకునడుమ బొగ్గులు, తొమ్మిదిమిగిలిన బడుమట ధాన్యము, పదిమిగిలినఁ బడుమటకు వాయవ్యమునకు నడుమధనము, పదనొకొండుమిగి లిన వాయవ్యమున ఱాలు, పండ్రెండుమిగిలిన వాయవ్యమునకు ను త్తరమునకునడుమఁ గప్పలు, పదుమూఁడుమిగిలిన ఉత్తర మున నావునెకములు, పదునాలుగు మిగిలిన ఉత్తరమునకు నీశాన్యమునకు నడుమఁ గుక్కయెముకలు, పదునయిదు మిగి లిన ఈశాన్యమున భూతములు, పదునారుమిగిలిన ఈశాన్యము నకుఁ దూరుపునకునడుమ బిశాచసంస్థాపనమునుండును. వీనిలో మంచి సెబ్బరలనెఱిఁగి యిండ్లుకట్టుకొనవలెను.

తే. రమణతో భూమి శోధించుసమయమునను
నిటుక తాఁబేలు బియ్యము నిసుముఁ గప్ప
ఱాళ్లు గోశృంగములుఁ గన్నఁ బ్రబలు భాగ్య
మనుచుఁ జెప్పిరి మునివర్యు లంబుజాక్ష! 61

భూమిని బరిశోధించునప్పు డిటుక, తాఁబేలు, బియ్యము, ఇసుక, కప్ప, ఱాళ్లు, ఆవుకొమ్ములు కనుపించినయెడల మంగళము.

క. కలహముగుఁ బెంకు లుండిన,
వెలిమిడి రోగంబు, పొట్టు పేఁదఱికము, బొ

గ్గులు మృతియుఁ, గట్టె లగ్ని
జ్వలితము కులనాశనంబు శల్యము లభవా! 62

భూమిని బరిశోధింపఁ బెంకులు గనుపించినఁ గలహము, బూడిద కనుపించిన రోగము, పొట్టున్న దారిద్ర్యము, బొగ్గు లగుపడిన మృత్యువు, కట్టెలున్న నగ్నిబాధ, ఎముకలున్నఁ గులనాశనము నగును.

గృహావరణమునయందు వివిధజంతుశల్యములకు ఫలము.

సీ. భూశోధనము లేక పూనిగృహంబులు
గట్టిన నయ్యెడు నట్టి ఫలము
దెలిపెదఁ బశువులు గలిగియుండియు నింటఁ
బాఁడి లేకుండిన బాలుశల్య
ములు దూర్పుదెస నుండు; నిలపతులే ప్రొద్దుఁ
గోపంబుఁ జేసిన గుఱ్ఱమెముక
లాగ్నేయముననుండు నహరహంబునుజ్వర
తాపము ల్గల్గిన దంతిశల్య
ములునుండు దక్షిణంబున ఋణంబులచేత
సుడివడియుండిన సూకరంబు
శల్యములుండు రాక్షసుని దిక్కున నప
మృత్యుఘోషంబులు మించెనేని
వృషభశల్యములుండు వెసఁ బశ్చిమంబునఁ;
గ్రామంబులోఁ బ్రజ ల్కలహమాడి
యూరువెళ్లుమటంచుఁ బోరినగార్దభ
శల్యముల్మారుత స్థలిని నుండు;

నర్థనాశనము ప్రత్యహము గల్గిన మేష
శల్యంబులుండు వైశ్రవణు దెసను;
బోరుగు లెప్పుడు చాలఁ బోరుచునుండిన
నీశాన్యమునఁ గుక్క యెముకలుండు;
నింటను గలహంబు లేప్రొద్దు గలిగిన
నట్టింటనుండును నరుని శిరము
ఇవి పరీక్షింపవలసిన నిట్టిచోట్ల
నాలుజేనలు వెడలుపు నంతలోఁతు
త్రవ్వియది తీసివేయఁ గర్తకులభించు
నాయు రారోగ్యభాగ్యంబు లంబుజాక్ష! 63

భూమిని పరిశోధింపక యిండ్లుకట్టినయెడల నగుఫలములను తత్కారణములను దెలుపుచున్నాఁడు:—పశువులున్నను పాఁడిలేకుండు నేని నిల్లుకట్టిన భూమియందుఁ దూరుపుదిక్కున శిశువులయెముకలుండును. ఇంటి యజమానునిపయి రాజెల్లపుడును గోపించుచుండిననాగ్నేయమునగుఱ్ఱపు టెముకలుండును. ఇంటిలోనివా రెల్లపుడు నరోగములతో నవయుచుండినయెడల దక్షిణమున నేనుఁగు నెముకలుండును. ఋణబాధగలిగియుండిన యెడల నైరృతిమూలను బందియెముక లుండును. అపమృత్యువు తఱచు సంభవించుచుండు నేని పడమటఎద్దుఎముక లుండును. గ్రామములోనివారు జగడమాడియూరు వెడలఁగొట్టఁ జూచినయెడల గాడిదయెముకలు వాయవ్యమున నుండును. ఎల్లప్పుడును ధనము నశించుచుండిన నుత్తరమున మేకయెముక లుండును. ఇరుగుపొరుగువా రెప్పుడును జగడమాడుచుండిన యెడల నీశాన్యమునఁ గుక్కయెముక లుండును. ఇంటిలోని

వారు నిరంతరముఁ బరస్పరము కలహించుచుండినయెడల నట్టింట మనుష్యుని తలపునుకయుండును. ఆయాబాధల పాలగు చుండువా రాయాదిక్కు నాలుజేనలవెడలుపు,అంతియపొడవు, అంతియలోఁతు త్రవ్వి అచ్చటనున్న ఆయాజంతువుల యెముకలను దీసివేసినయెడల నాబాధలు తొలఁగును.

గుణావర్తనము.

ఉ. వర్తిలు నేడుజేనలు దివౌకసగేహములన్ ధరన్ గుణా,
వర్తనఁజేయ; బ్రాహ్మణనివాసము షణ్మితి, రాజగేహముల్,
స్ఫూర్తిగ నొప్పు, నైదిటను, బొందగు నాల్గిట వైశ్యసద్మ
ముల్, గీర్తిదమౌను మూఁడిట నొగిన్ బదసంభవగేహ
ముల్ హరీ. 64

దేవాలయమునుగట్టుటకు నేడుజేనలలోఁతును బ్రాహ్మణుల యిండ్లుగట్టుటకు నాలుజేనలలోఁతును రాజులయిండ్లకు నైదుజేనలలోఁతును వైశ్యులయిండ్లకు నాలుగుజేనలలోఁతును శూద్రులయిండ్లకు మూఁడుజేనలలోఁతును గుణావర్తనము (Foundation) త్రవ్వవలయును.

గుణావర్తనమునునింపుట.

క. మునుపు గుణావర్తనఁ జే
సినఘాతము నించురీతిఁ జెప్పెద ఱాళ్లన్
తనరగ నిసుమును జలమును
నెనయఁగశాస్త్రోక్తమార్గ మిది వనజాక్షా! 65

గుణావర్తనమును మరలఁ బూడుచున్నరీతిని దెలుపుచున్నాను. ముందుత్రవ్వినగుంటయందు ఱాళ్లనుబఱపవలెను. తరువాత నిసుకపోయవలెను. అటుపయి నీరునింపవలెను. ఇట్లు

చేసి గుంటనుపూడిచి దక్షిణోత్తరముల నెత్తుగనుండునట్లు చూచుకొనవలెను.

జలగతిలక్షణము.

సీ. అన్యగేహజలంబు లాత్మగేహమున క
గణ్యమైవచ్చినఁ గలహమొదవుఁ
దనయింటిలోనీళ్లు దగఁదూర్పు దెస నేఁగఁ
బుత్రలాభంబెప్డుఁ బొసఁగఁజేయు
నాగ్నేయమున నర్థహానిసంపాదించు
బెరయుదక్షిణమున మృత్యుభయము
రాక్షసేశుని దెస రాజభయం బగుఁ
బశ్చిమంబునఁగీడు పత్నికొదవుఁ
బవనుని దెస నష్టి పశువులకెప్పుడు
ధనదుని దెసఁ గల్గు ధనసమృద్ధి
శివునికోణముననుశివకరం బగునింట
నింకెనేనిఁ బొసఁగ దిందిరేశ! 66

ఇరుగువారియింటినీరు తనయింటివైపుపారినఁ గలహముగలుగును. తనయింటినీరు తూరుపునకుఁబాఱెనేనిఁ బుత్రసంతతిగలుగును. ఆగ్నేయమునకుఁ బ్రవహించిన ద్రవ్యనాశనమగును. దక్షిణమునకుఁబాఱిన మరణభయము గలుగును. నైరృతిదిశకుఁబోవునేని రాజువలన భీతి గలుగును. పడుమటి దెసకుఁబాఱిన భార్యకుఁ జెఱుపగును. వాయవ్యదిశకుఁబాఱినఁ బశువులకుఁ జేటుమూడును. ఉత్తరమునకుఁబోవునేని ధనలాభమగును. ఈశాన్యమునకుఁబాఱిన శుభములగును. ఇంటనే యింకునేని యమంగళమగును.

ఏకాదశవర్గవు.

సీ. పదమెన్మిదిటఁ బెంచి పండ్రెంటఁ బాల్గొన్న
శేషంబు ధనమగు శ్రీనివాస!
శిఖి వసుసంఖ్యల శేషంబు ఋణమగు
నవగజశేషంబు నాయమగును
చెలువుగ ఋతుదిన శేషంబు తిథి యగు
నవసప్తశేష మెన్నఁబగు వార
మష్ట తారా శేషమగును నక్షత్రంబు
యుగయోగ శేషంబు యోగమరయ
బాణపర్వత శేషంబు పరగుఁ గరణ
మంగ నవశేష మెన్నంగ నంశ యగును
తొమ్మిదియు నూటయిరువదిఁ దోఁచునాయు
వాయువష్టమ శేష మాశాధిపతులు. 67

ఇంటి యడుగు నిడుపును వెడలుపుతో గుణింపనగు లబ్ధము, పదము, క్షేత్ర (ఫల)ము, ధ్రువము నను పేరులఁ బరఁగును. అట్టి పదమును ఎనిమిదితోఁ బెంచి పండ్రెంట భాగింపఁగా మిగిలిన సంఖ్య ధనము; మఱియు నాపదమునే మూఁటఁ బెంచి యెనిమిదింట భాగింప మిగులు శేషము ఋణము; తొమ్మిదిటఁ బెంచి యెనిమిదిట భాగింప మిగిలినది ఆయము; ఆఱింటఁ బెంచి ముప్పదిట భాగింప మిగులునది తిథి; తొమ్మిది చేఁ బెంచి యేడింట పాలుగొన మిగులుసంఖ్య వారము; ఎనిమిది చేత గుణించి యిరువదియేడింట భాగింప నిలుచు శేషము నక్షత్రము; నాల్గిటఁ బెంచి యిరువదియేడింట హరింప మిగులు శేషము యోగము; అయిదు చేఁ బెంచి యేడింట పాలుగొన

మిగులునది కరణము; ఆఱుతో గుణించి తొమ్మిదిచేభాగింప నుండు శేషము అంశము; తొమ్మిదితోఁ బెంచి నూటయిరువదితో హరింప మిగిలినది ఆయుస్సు; ఆయుస్సునే యెనిమిదిటభాగింప మిగులుసంఖ్య దిక్పతి అగును. ఇట్లు ధన ఋణాదులను పెంచి భాగింపఁగా శేషములేకుండునేని ధనము ౧౨, ఋణము ౮, ఆయము ౮, తిథి ౩౦, వారము ౭, నక్షత్రము ౨౭, యోగము ౨౭, కరణము ౭, అంశ ౯, ఆయువు ౧౨౦, దిక్పతి ౮ అని యెఱుఁగునది.

ధనఋణములు.

క. ధన మెక్కుడయిన ధనికుఁడు
ఋణ మెక్కువ యయినఁ గర్త ఋణవంతుఁడగున్
ధనఋణములు సమమయినను
వినుఁ డాదాయంబు కొలఁది వెచ్చము కృష్ణా! 68

ధనమధికము, ఋణము తక్కువ అయిన గృహపతి ధనవంతుఁ డగును. ఋణమధికము, ధనముతక్కువ అయిన అప్పుల కాపగును. ధనఋణముల సంఖ్య సమమయిన నాదాయము వ్యయము సమముగనుండును.

ఆయములు.

సీ. పద మెన్మిదింటిచేఁ బాలుగొనిన శేష
మొక్కటైనను ధ్వజం బొనరుఁ గృష్ణ
రెంట ధూమంబు మూఁడింట సింహంబు నా
ల్గింటఁ గుక్కుర మయి దింట వృషము
ఖరమగు షట్కంబు, గజ మేడిటను గాక
మెనిమిది మిగిలిన నెసఁగియుండు

నైంద్రదిశాదిగా నాయంబు లెన్మిది
కర్త లింద్రాది దిక్పతులు వరుస
హరియు గజమున నుండుఁ గేసరియు గజము
వృషము పయినుండుఁ దనయందె వృషభముండు
ధూమమునఁ దక్క నన్నిటఁ దొడరుధ్వజము
నవలి వందందె తగుఁ జొరవన్యదిశల. 69

పదమును దొమ్మిదితోఁ బంచి యెనిమిదిటఁ బాలుగొన్న శేష మొకటి యయిన ధ్వజాయము; రెండయినధూమాయము; మూఁడయిన సింహాయము; నాలుగయిన శ్వానాయము; అయిదయిన వృషభాయము; ఆఱయిన ఖరాయము; ఏడయిన గజాయము;ఎనిమిదయినఁగా కాయము. ధ్వజాయమునకు నింద్రుఁడు; ధూమాయమునకగ్ని, సింహాయమునకు యముఁడు, శ్వానాయమునకు నిరృతి, వృషభాయమునకు వరుణుఁడు, ఖరాయమునకు వాయువు, గజాయమునకుఁ గుబేరుఁడు, కాకాయమున కీశానుఁడు నధిపతులు. ఆయా యాయములను వానివాని యధిపతుల దిక్కులయందుఁ గట్టవచ్చును. మఱియు సింహాయమును త్తరమునను, సింహగజాయములను బడమటను, వృషాయమును బడమటను మాత్రమును, ధ్వజాయము నాగ్నేయమునఁ దక్కఁ దక్కిన యన్నిదిక్కులనుగూడ గట్టవచ్చును. తక్కిన ఆయములను తమ అధిపతుల దిక్కులయందుమాత్రమే కట్టవచ్చును. ఇతరదిక్కులఁ గట్టరాదు.

క. ధ్వజ సింహ వృషభ గజములు
నిజముగ వర్తిల్లు విప్రనృపగృహములకున్

ధ్వజ వృషభ గజాయములు
రజపాదజులకుఁ దగుఁ సరోరుహనయనా!* 70

ధ్వజాయసింహాయములు బ్రాహ్మణులకును క్షత్రియుల కును, వృషభాయగజాయములు వైశ్య శూద్రులకునుదగును.

చ. ధ్వజము కృతార్థతం జెలఁగుఁదద్దయు మృత్యువొసంగుధూ
మముఁ, విజయము సింహ మెన్నఁ గడవెల్లనిరోగముఁ
గుర్కురంబునఁ, నిజ మగురాజ్యమావృషము నిత్యము
దుఃఖము రాసభంబునఁ, గజము శుభంబొనర్చు మఱి
కాకము నిష్ఫల మంబుజాననా. 71

ధ్వజాయము గృహపతిని గృతార్థుని జేయును; ధూమా యము గృహపతికి మృతిని గలిగించును; సింహాయము విజయ

---

*ఒకానొక మాతృకయం దీక్రిందిపద్య మిచటగలదు. దీనికర్థము స్పష్టము.

సీ. కమ్మరి కంచరి కమసాల కుమ్మరి
యుపజీవులకు ధూమ మొసరు నెపుడు
నతిపరాక్రమవంతులకు నాయుధోపజీ
వులకు సింహాయము జెలువెసంగుఁ
జర్మకారకతురుష్కనవామిపాశన
పలల విక్రయులకు నలరు శునము
జేపోర్లు గొల్లలు...కృషికుల
కగువృషభాయంబు నవనిలోన
వేశ్యలకు నటకులకును వెలయుఁ ఖరము
సాలెవాండ్రుకుఁ జెట్లకు సామజంబు
నంత్యజాంబష్ఠ రజకుల కగును గాక
మఖిల వర్ణంబులకు ధ్వజాయంబు శుభము.

మును గలిగించును; శ్వానాయము రోగమునుగలుగఁజేయును; వృషభాయము రాజ్యమును గలిగించును; ఖరాయము దుఃఖకరము; గజాయము సౌఖ్యము నొసఁగును. కాకాయము నిష్ప్రయోజక మగును.

క. ప్రకృతమగు వేళ నాయము
నకుటిలమతి నిర్ణయింప నంగుళహీనా
ధికమయినఁ బూర్ణ ఫలమగు
సుకరం బగు నొండుగాదు సురపతి వినుతా! 72

ఆయములమాన మంగుళ మెక్కువయినను దక్కువయినను బూర్ణాయ ఫలమునే కలుగఁజేయును.

తే. ధ్వజమునకు మూఁడు ఋణ మారు నిజము ధూమ
మునకు నొక్కటి హరికి నాల్గైనయు శునికి
నేడు గోసంఖ్య ఖరమున కెసఁగు రెండు
గజమునకు నైదు వసు సంఖ్య కాకమునకు. 73

ఋణము ధ్వజాయమునకు మూఁడు, ధూమాయమున కారు, సింహాయమునకొకటి, శ్వానాయమునకు నాలుగు, వృషభాయమున కేడు, ఖరాయమునకు రెండు, గజాయమున కయిదు, కాకాయమున కెనిమిది యగును.

తిథులు.

ఆ. శుద్ధపాడ్యమయిన శోకంబు వాటిల్లు
రక్తదినములయిన రిక్తఁ జేయు
దర్శయందుఁ బతికిఁ దప్పదు మృత్యువు
కడమదినములందుఁ గలుగు శుభము. 74

ఆయము తిథి శుద్ధపాడ్యమి గృహపతికి దుఃఖమును గలిగించును. చవితి నవమి చతుర్దశి అను రిక్తతిథులు దారిద్ర్యమును గలిగించును. అమావాస్య మృత్యువును గలిగించును తక్కినతిథులు శుభదాయకములు.

వారములు.

తే. శుక్రసోమవాసరములు శుభకరములు
బుధబృహస్పతి వారాలఁ బొసగు ధనము
సూర్యభౌములవారముల్ శోకకరులు
శనిదినము తస్కరభయంబు జలజనాభ! 75

ఆయముయొక్క వారములు శుక్రసోమవారములయిన శుభముగలుగును; బుధగురువారములయిన ధనము గలుగును; సూర్యాంగారకవారము లయిన దుఃఖము గలుగును; శనివారమయిన దొంగలభయము గలుగును.

వారములకుఁ గరణములు.

తే. భానువాసరమాదిగాఁ బ్రబలు నేడు
వాసరంబుల వర్తించు వణజి గరజి
పరగఁ దైతిల కౌలవబాలవములు
క్రమముతో బవభద్రలన్ కరణములగు. 76

ఆదివారమునకు వణజి, సోమవారమునకు గరజి మంగళవారమునకుఁ దైతిల, బుధవారమునకుఁ గౌలవ, గురువారమునకు బాలవ, శుక్రవారమునకు బవ, శనివారమునకు భద్రా కరణము అని ఏకాదశవర్గగణితసిద్ధము.

నక్షత్రములు.

సీ. రూపింప నశ్విని రోహిణి మృగశీర్ష
లలపుష్య హస్త చిత్రానురాధ
లారూఢిమై నుత్తరాషాఢవిష్ణువుల్
సరవి ధనిష్ఠయు శతభిషంబు
లనఁదగునీతార లత్యుత్తమంబులు
నుర్వి నార్ద్రపునర్వసూత్తరలును
బరగజ్యేష్ఠోత్తరాభాద్ర రేవతులవి
మధ్యమతారలు మఱియు భరణి
వహ్ని యాశ్లేషమఘులు పూర్వత్రయంబు
నెలమి స్వాతివిశాఖమూలలను బదియు
నధమతారలు నింద్యంబు లనఁగఁదగును
వాస్తుసిద్ధాంతమార్గముల్వారిజాక్ష! 77

అశ్విని, రోహిణి, మృగశీర్ష, పుష్యమి, హస్త, చిత్త, అనూరాధ, ఉత్తరాషాఢ, శ్రవణము, ధనిష్ఠ, శతభిషము ననునీపదునొకండు ఆయనక్షత్రము లుత్తమములు. ఆర్ద్ర, పునర్వసు, ఉత్తర, జ్యేష్ఠ, ఉత్తరాభాద్ర, రేవతి అను నీయాఱు నక్షత్రములు మధ్యమములు. భరణి, కృత్తిక, ఆశ్లేష, మఖ, పుబ్బ, పూర్వాషాఢ, పూర్వాభాద్ర, స్వాతి, విశాఖ, మూల అను నీపది నక్షత్రములు నధమములు. ఇవి గృహనిర్మాణ కాలపు నక్షత్రములు కావు. ఏకాదశ వర్గగణితానుసారము ఆయమునకుఁ జెందినవి.

యోగములు.

తే. వజ్రపరిఘువ్యతీపాత వైధ్రుతులును
గండశూలాతిగండవిష్కంభములును
నరయ వ్యాఘాతమును నివి యశుభదములు
కడమయోగంబు లెల్లను గార్యసిద్ధి. 78

ఏకాదశవర్గగణితసిద్ధము లగుయోగముల వజ్రము, పరిఘు, వ్యతీపాతము, వైధృతి, గండము, శూలము, అతిగండము, విష్కంభము, వ్యాఘాతము అనుయోగము లమంగళములు. తక్కినవన్నియు శుభకరములు.

నక్షత్రయోగములు తత్ఫలము.

తే. అశ్వి హర్ష విధి ప్రీతి అదితిపాత
పైత్ర్య శోభన హస్త శివద్వి దైవ
ధృతి నిరృతిశుభ విష్ణువృద్ధి స్వజాంఘ్రి
నైంద్రమును వార్ధిలోకధనాంశ లభవ. 79

అశ్వినికి హర్షము, రోహిణికిఁ బ్రీతి, పునర్వసునకు వ్యతీపాత మఘకు శోభనము, హస్తకు శివము, విశాఖకు ధృతి, మూలకు శుభము, శ్రవణమునకు వృద్ధి, పూర్వాభాద్రకు నైంద్రము ననునవి యోగములు. ఈనక్షత్రములయొక్క యీయోగములకు ధనము నాలుగు, అంశ మూడునగును.

సీ. భరణి విష్కంభంబు పద్మారిసిద్ధియుఁ
బుష్యసౌభాగ్యముల్ పుబ్బ పరిఘ
చిత్త సుకర్మంబు మైత్ర సాధ్యంబు పూ
ర్వాషాఢగండంబు వసువు బ్రహ్మ

ఉత్తరాభాద్రయు నొనర వ్యాఘాతంబు
నివి ధనమెన్మిదౌ తెన్ననంశ
అగ్నియు వజ్రంబు నార్ద్రి యాయుష్మాను
నహివరీయాను త్తరాతిగండ
మనిలభము సిద్ధ మింద్రర్క్ష మొనర శూల
ఉత్తరాషాఢ శుక్లంబు నుదకపతియు
ధ్రువము రేవతి వైధృతి నివియు ధనముఁ
బదియు రెండంశ తొమ్మిది పంకజాక్ష! 80

భరణికి విష్కంభమును, మృగశీర్షకు సిద్ధియు, పుష్యమికి సౌభాగ్యమును, పుబ్బకుఁ బరిఘము, చిత్రకు సుకర్మము, అనూరాధకుసాధ్యము, పూర్వాషాఢకు గండము, ధనిష్ఠకు బ్రహ్మము, ఉత్తరాభాద్రకు వ్యాఘాతము ననునవి యోగములు. వీనికి ధన మెనిమిది, అంశ యయిదు నగును కృత్తికకు వజ్రము, ఆర్ద్రికు ఆయుష్మాన్, ఆశ్లేషకు వరీయాన్, ఉత్తరకు అతిగండము, స్వాతికి సిద్ధము, జేష్ఠకు శూల, ఉత్తరాషాఢకు శుభ్రము, శతభిషకు ధ్రువము, రేవతికి వైధృతి ననునవి యోగములు. వీనికి ధనము పండ్రెండు, అంశతొమ్మిది యగును.

కరణములు.

క. మేలొదవును బవ బాలవ
కౌలవతైతులలు గరజి కడుమధ్యమ మే
వేళను వణజియు భద్రయు
వాలాయముఁ గానివండ్రు వసుదేవసుతా! 81

ఏకాదశవర్గగణిత సిద్ధములగు కరణములలో బవ,

బాలవ, తైతుల, కౌలవ లుత్తమములు. గరజి మధ్యమము వణిజభద్రలు రెండును నెల్లపుడు నశుభదములు.

అంశలు.

ఆ. సొరిది నష్ట వృద్ధి శుభదాహమృతిచోర
పుత్ర గోసమాజ పుష్టులందు
నలరు మూఁడు తొమ్మిదంశల శుభమొందు
హీనమగు షడంశ యెన్నఁ గృష్ణ! 82

నష్టాంశ, వృద్ధ్యంశ, ధ్రువాంశ, దాహాంశ, చోరాంశ, పుత్రాంశ, గోధనాంశ, పుష్ట్యంశ అనునవి తొమ్మిది **అంశలు.** వీనిలో మూఁడు తొమ్మిది యుత్తమములు. ఆఱవది యధమము. తక్కినవి మధ్యమములు.

ఆయంశ పరిమాణ దిక్పతిఫలములు.

సీ. అలుప దేండ్లకు నాయువధికమై యున్నను
గర్తను భాగ్యసంకలితుఁ జేయు
హీనమైనఁ బతికి హానిప్రదంబగు
నింద్రుండు కామ్యార్థ మిచ్చు నెపుడుఁ
బవనమిత్రుఁడు వహ్ని భయము సంపాదించు
యముఁ డశుభంబుల నలరఁ జేయు
రాక్షసేశ్వరుఁడు క్షాత్రవ భయం బొనరించు
వరుణదేవుఁడు పశుప్రద మొనర్చు
చంచలం బొనర్చు సరవి గంధవహుండు
ధనము నిచ్చు నెపుడు ధనదుఁ డరయ
శివుఁడు కీడు మేలుఁ జేయుఁ గావున నాయు
రధిపతులఫలంబు లవనిఁ గృష్ణ! 83

ఆయు స్సఱువది యేండ్లకు మించి యుండెనేని గృహపతికి నైశ్వర్యము గలుగును, తగ్గియుండెనేని చెఱుపుగలుగును.

ఇంద్రుం డధిపతియయిన నింటియజమానికి శుభమగును. అగ్ని యధిపతియయిన నింటికి నగ్నిభయము గలుగును. యముం డశుభఫలదుం డగును. నిర్ఋతి శత్రుభయమును గలిగించును. వరుణుఁడు పశువులను బెంపొందించును. వాయువు స్థైర్యహానిఁ జేయును; కుబేరుఁడు ధనము నొసఁగును. శివుఁడు కీడును మేలును గూడ దెచ్చిపెట్టును.

భూతశుల లగ్నములు.

మ. పదముల్ మూఁడిటఁ బెంచి గ్రైదిటఁ దగన్ భాగించి తచ్ఛేషసం, ఖ్యఁ దగన్ భూజల వీతిహోత్ర మరుదాకాశాఖ్య తత్త్వంబులన్, గడియన్ భాగ్యము మోదముల్ మృతియు, శోకంబుల్ దరిద్రత్వముల్, మది నూహించి గృహంబుఁ గట్టనగు సన్మాన్యుల్ సురేశ స్తుతా! 84

గృహముయొక్క పదమును మూఁటఁబెంచి గ్రైదుతో భాగింపవలెను. శేషమొకటిగ్రైన భూతత్త్వము ఫలము భాగ్యము. రెండు మిగిలిన జలతత్త్వము. ఫలము సంతోషము. మూఁడు మిగిలిన నగ్నితత్త్వము. ఫలము మృత్యువు. నాలుగు మిగిలిన వాయుతత్త్వము. ఫలము దుఃఖము. అయిదు మిగిలిన నాకాశతత్త్వము. ఫలము దారిద్ర్యము.

ఆ. పదముఁ దొమ్మిదింట బాగుగా గుణియించి
ప్రౌఢి నాలుగింటఁ బాలుగొన్న

శేషసంఖ్య కులము సిద్ధంబు జనులకుఁ
గులముఁ గులముఁ గూర్పవలయుఁ గృష్ణ! 85

పదమును దొమ్మిదితో గుణించి నాలుగింట విభాగింపఁగా నొకటిమిగిలిన బ్రాహ్మణకులము; రెండుమిగిలిన క్షత్రియకులము, మూఁడు మిగిలిన వైశ్యకులము, నాలుగుమిగిలిన శూద్రకులము నని యెఱుఁగునది. ఏకులమువారి కాకులమునే కూర్పవలయును. ఎక్కువ తక్కువ కులములు పనికిరావు.

రాశ్యధిపతి, క్రూరసౌమ్య, వర్ణనిర్ణయము.

సీ. అరయ సింహంబున కధిపతి సూర్యుండు
కర్కటకం బేలుఁ గమలవైరి
అజవృశ్చికంబుల కవనిపుత్రుఁడు భర్త
మిథునాంగనలకును బుధుఁడు విభుఁడు
అలర ధనుర్మీనములకర్త గురుఁడగు
వృషభతులలకును విభుఁడగుఁ గవి
నక్రకుంభములకు నాథుండు శని మఱి
రవికుజశనికేతురాహు లెలమిఁ
క్రూరులు, లితరులు సౌమ్యులు, గురుడు కవియు
బ్రాహ్మణులు సూర్యభౌములు రాజకులము
చంద్రసౌమ్యులు వైశ్యులు శనియు శూద్ర
జాతిపాలకుఁ డనఁదగు సరసిజాక్ష! 86

సింహమునకు రవి, కర్కటకమునకు సోముఁడు, మేష వృశ్చికములకంగారకుఁడు, మిథునకన్యలకు బుధుఁడు, ధనుర్మీనములకు గురుఁడు, వృషభతులలకు శుక్రుఁడు, మకరకుంభములకు శని అధిపతులు. సూర్యుఁడు, అంగారకుఁడు, శని, రాహు

కేతువులు క్రూరగ్రహములు చంద్రుఁడు, బుధుఁడు, గురువు, శుక్రుఁడు సౌమ్యగ్రహములు. గురుశుక్రులు బ్రాహ్మణులు; సూర్యాంగారకులు క్షత్రియులు. చంద్రబుధులు వైశ్యులు, శని శూద్రుఁడు, ఆయాజాతి గ్రహము లాయాజాతివారికిఁ దగును.

నవవర్గగణితవిధానము.

సీ. ఇంటికై చేకొన్న యిల దీర్ఘబాహువుల్
వెలుపు హస్తములచేఁ గలయఁ బెంచి
నాగాగ్నినిధిగజ నవదంతిజలనిధి
పంచషట్కముల నేర్పడ గుణించి
యినదంతివారణాదినశైలనక్షత్ర
యోగాద్రినిధులచే భాగశేష
మగు ప్రతుల్లబ్ధనఋణాయదివసవారతా
రాయోగకరణాంశలాయెవరుస
నిదియ నవవర్గవని పల్క విదితమగును
గణితమర్మంబుఁ దెలిసినఘనులు మదిని
వీటిఫలతారతమ్యము ల్వేదకవలయు
వాస్తుశాస్త్రమతం బిది వాసుదేవ! 87

ఇండ్లుకట్ట నిశ్చయించినభూమి నిడుపు వెడలుపులను గొలిచి వచ్చినసంఖ్యల నొండొంటఁబెంచ వచ్చినలబ్ధము పద మనఁబడును. పదసంఖ్య నెనిమిదితోఁ బెంచి పండ్రెండుతో భాగింప మిగిలినసంఖ్య ధనము. మూఁటఁ బెంచి యెనిమిదింట భాగింప మిగిలినసంఖ్య ఋణము. తొమ్మిదింటఁ బెంచి యెనిమి దింట భాగింప మిగిలినది ఆయము. ఎనిమిదిచేతఁ బెంచి ముప్ప

దిట భాగింప మిగిలినది తిథి. తొమ్మిదితోఁ బెంచి ఏడుతో భాగింప మిగిలినది వారము. ఎనిమిదిటఁ బెంచి యిరువదియే డింట భాగింప మిగిలినది నక్షత్రమగును. నాలుగుతో గుణించి యిరువదియేడుతో భాగింప మిగిలినది యోగము. అయిదింటఁ బెంచి యేడింట భాగింప మిగిలినది కరణము. (కరణములు పదు కొండుగాన, పదొకండుతో భాగింపవలెనని కొందఱిమతము.) ఆఱుతో గుణించి తొమ్మిదితో భాగింప శేషించినది యంశ యగును. ఈపద్ధతి గణితమునకు నవవర్గగణిత మని పేరు.

షడ్వర్గ గణిత విధానము.

సీ. నిడుపు వెడల్పుల నియతంబుగాఁ బెంచి
  యాలెక్క షట్ప్రతు లటులనుంచి
నాగాగ్ని నందాష్ట నవరసంబులఁ బెంచి
  యర్కాష్ట వసుతారకాగ్రనిధుల
భాగింపఁగా నిల్వఁబడిన యాశేషముల్
  ధనఋణాయంబులు తారకములు
వారాంశ లగుఁగాన వసుసత్తో సిరితి
  గణితజ్ఞులైనట్టి ఘనులు తెలిసి
యిందుఁ దారాబలంబులు పొందుపఱిచి
లగ్నసంపద నుండఁగ లలితముగను
ఇండ్లుగట్టిన శుభఫలం బిచ్చునెపుడుఁ
బరఁగ షడ్వర్గ మిదియండ్రు పంకజాక్ష! 88

ఇల్లుకట్టవలసిననేల నిడివి వెడలుపులనొండొంటఁ బెంచఁగా వచ్చిన లబ్ధము పదము. దాని నెనిమిదితోఁ బెంచి పండ్రెండుతో భాగింపఁగా నిలిచినసంఖ్య ధనము; మూఁడిటఁ బెంచి యెనిమిదిటఁ

బాల్గొనఁగా మిగిలినది ఋణము, తొమ్మిదితో గుణించి యెనిమిదితో భాగింపఁగా మిగులునది ఆయము; ఎనిమిదిటఁ బెంచి యిరువదియేడిట భాగింప శేషించునది నక్షత్రము; తొమ్మిదిట గుణించి ఏడుతో భాగింప మిగులునది వారము; ఆఱిటఁ బెంచి తొమ్మిదిటఁ బాలుగొన మిగులునది యంశయగును. ఇది షడ్వర్గ గణితవిధానము. వీనితోపాటు తారాబల చంద్రబలములను, లగ్నశుద్ధిని జూచుకొని యిండ్లు కట్టిన శుభముచేకూరును.

తే. చనుఁ జతుర్దశవర్గలక్షణము లివ్వి
గోదువవడునేనిఁ దగుఁ బదొకొండువర్గ
లవియుఁ బొసఁగమి నవవర్గ లరయ మేలు
తుదకు షడ్వర్గశుద్ధియేన్దారకవలయు. 89

ఇండ్లఁ గట్టుటకుఁ జతుర్దశ వర్గ శుద్ధి యుత్తమోత్తమము. లేకున్న ఏకాదశవర్గ శుద్ధి చూడవలెను. అదియును లేమిని నవవర్గశుద్ధి వలయును. దానికిఁ దగ్గిన షడ్వర్గశుద్ధియైన వలయును. ఇం దేదియు లేక యిండ్లుగట్టినఁ గీడుమూడును.

వ. తదనంతరంబ యర్వాణక్రమము నిరూపించెద. 90

అందుఁ గర్తృనక్షత్రనిర్ణయము.

తే. ఆహవవ్యవహారభృత్యాలయముల
గ్రామమంత్రనృపాశ్రయకరణములకు
జన్మనక్షత్ర మర్థింపఁ జనదు వసుధ
నామతార ప్రశస్తంబు నరులకెల్ల. 91

యుద్ధమునకు వ్యవహారముఁజేయుటకు సేవకుల కిండ్లు గట్టుటకు, గ్రామములఁ గట్టుటకు (గ్రామార్వాణముఁ జూచుటకు

నని మతాంతరము.), మంత్రోపదేశమునకు, రాజులయిండ్లు గట్టుటకు జన్మనక్షత్రము పనికిరాదు. నామనక్షత్రమునుబట్టి మేలుకీళ్లు నెఱుఁగవలెను.

స్థానబలమును జూచుపద్ధతి.

సీ. కర్తనక్షత్రంబు గ్రామనక్షత్రంబు
నిలయనక్షత్రంబుఁ గలియఁ గూడి
గ్రహసంఖ్యఁ బొల్లొన్నఁ గడఁగి యొక్కటినిల్వ
ధనలాభ మొందించుఁ దత్పతికిని,
ధనహాని రెండున్నఁ దప్పదు, మూఁడున్న
క్షేమంబు, నాల్గుసంగ్రామమందు,
నయిదైన సుఖమగు, నాఱున్న రిపుభయం,
బేడున్న నృపపూజ నెలమిఁ గాంచు
నష్టమంబున నాశనం బగును దొమ్మి
దయిన బహుధాన్యసంపద లవనిఁ గలుగు
ననుచు సీస్థానలక్షణం బెఱుఁగవలయు
వాస్తువిదుల మతం బిది వారిజాక్ష! 92

అశ్విని మొదలు గృహపతినక్షత్రమువఱకు లెక్కింప వచ్చినసంఖ్యను, అశ్విని మొదలు గ్రామనక్షత్రమువఱకు లెక్కింప వచ్చినసంఖ్యను, అశ్విని మొదలు గృహనక్షత్రమువఱకు లెక్కింప వచ్చినసంఖ్యను గలియఁగూడిన నగుమొత్తమును దొమ్మిదితోఁ బొల్లొనవలెను. అట్లుచేయ శేషమొక్కటియున్న ధనలాభము; రెండున్న ధననాశము; మూఁడున్న క్షేమము; నాల్గున్న యుద్ధభయము; అయిదున్న సుఖము; ఆఱున్న శత్రుభయము; ఏడున్న రాజపూజ; ఎనిమిదున్న నాశము; తొమ్మి

దున్న ధాన్యలాభము గలుగును. ఇట్లు స్థానలక్షణ ఫలములను దెలిసి యిండ్లను గట్టికొనవలయును.

తారాబలమును దెలియువిధము.

సీ. గృహపతి తారాది గృహభాంతముగ నెంచి
నిధిసంఖ్య భాగింప నిల్చునదియు
నక్షత్ర మొకటైన నాశంబు నొందించుఁ
దగదు మూఁడవతార ధనముఁ జెఱచుఁ
బంచమతారైనఁ బతి దుఃఖముంబొందు
సప్తమతారైనఁ జావు నిజము
నవమతార యయిన నాశనంబొందించు
సమతార లయినను సౌఖ్య మొసఁగుఁ
బతికి గృహమునకిట్లు దంపతులరీతిఁ
జెలఁగి తారాబలంబు వీక్షింపవలయు
నెవ్వరేనియుఁ దెలియక యిండ్లుగట్ట
రాదుగావున నిద్ది మర్యాద కృష్ణ! 93

గృహపతినక్షత్రము మొదలు గృహనక్షత్రము వఱకు లెక్కించి వచ్చినమొత్తమును తొమ్మిదిచేఁ బాలుగొనవలెను. శేషసంఖ్య తార యనఁబడును. ఆశేష మొకటియయిన గృహపతికి నాశమును, మూఁడయిన ధనహాని అయిదయిన దుఃఖము, ఏడయిన మృత్యువు, తొమ్మిదయిన హాని గలుగును. సమ సంఖ్యలు మిక్కిలి మేలును జేకూర్చును. దంపతులకువలె గృహపతి గృహములకుఁ దారాబలము పొసఁగియుండవలెను.

నక్షత్రవేధ.

సీ. ప్రకటింప నశ్విని భరణి కృత్తిక రోహి
  ణులకు జ్యేష్ఠానురాధలు విశాఖ
వాయువుల్ శత్రువుల్, వరుసతో మఘపుబ్బ
  ఉత్తరహస్తల కుద్ధృతముగఁ
బగలు పూషోత్తరాభాద్ర పూర్వాభాద్ర
  వరుణతారలు, మూలవారి విశ్వ
గోవిందులకు సర్పగురువుల్ పునర్వసు
  శివులు వైరులు, త్వష్ట్రవసువులకును
జగతి నన్యోన్య శాత్రవంబగుఁ బురాణ
నృపతి మనుభాను సంజ్ఞల రిపులు దెలియ
నగును వస్రాది నాల్గు మఘాదినాల్గు
రమణ మూలాదినాల్గుతారకలు కృష్ణ! 94

అశ్వని, మఘ, మూలనక్షత్రము లాదుల గల్గు నాలుగేసి నక్షత్రములలో క్రమముగ తొలిదానికిఁ బదునెనిమిదవది, రెండవదానికిఁ బదునాఱవది, మూఁడవదానికిఁ బదునాలుగవది, నాలవదానికిఁ బండ్రెండవది యగు నక్షత్రములు వేధనక్షత్రములని తెలిసికొనవలెను. అనగా అశ్విని కి జ్యేష్ఠ, భరణి కనూరాధ, కృత్తికకు విశాఖ, రోహిణికి స్వాతి వేధలు మఘకు రేవతి, పుబ్బ కుత్తరాభాద్ర, ఉత్తరకుఁ బూర్వాభాద్ర, హస్తకు శతభిషము వేధలు. మూలకు నాశ్రేష, పూర్వాషాఢకుఁ బుష్యమి, ఉత్తరాషాఢకుఁ బునర్వసు, శ్రవణమునకు నార్ద్ర వేధలు. మృగశీర్ష, చిత్త, ధనిష్ఠలగుఁ బరస్పరము వేధలు. ఇది తెలిసి నిర్దుష్టముగఁ జూచి యిండ్లు కట్టుకొనవలెను.

గ్రహములశత్రుత్వమిత్రత్వములు.

సీ. రవికాప్తు లిందుధరాసుతాంగీరసుల్
శత్రువుల్ భార్గవశనులు వలఁప
శశిసఖు లినబుధుల్ శత్రులెవ్వరు లేరు
కుజునకు రవిచంద్రగురులు హితులు
పగ బుధుఁడౌ సౌమ్యబంధువుల్రవిశుక్రు
లరి నిశాధీశుండు గురునిమిత్రు
లాదిత్యశశిభౌము లహితులు బుధకవుల్
మఱి కావ్యచుట్టముల్ మందబుధులు
శత్రు లినచంద్రు లెన్నంగ శనికిఁ గూర్చు
వారు బుధశుక్రు లౌదురు వైరులెలమిఁ
జంద్రరవిలోహితాంగు లీసరణిఁ గడమ
గ్రహము లెల్లను సములు నిక్కంబు కృష్ణ! 95

సూర్యునకుఁ జంద్రుఁడు, అంగారకుఁడు, బృహస్పతి మిత్రులు; శుక్రశనులు శత్రువులు. చంద్రునకు సూర్యుఁడు, బుధుఁడుమిత్రులు; శత్రువులు లేరు. అంగారకునకు సూర్యుఁడు, చంద్రుఁడు, గురువు హితులు; బుధుఁడు శత్రువు. బుధునకు సూర్యుఁడు, శుక్రుఁడు మిత్రులు; చంద్రుఁడు శత్రువు. గురువునకు సూర్యుఁడు, చంద్రుఁడు, అంగారకులు మిత్రులు; బుధుఁడు, శుక్రుఁడు శత్రువులు. శుక్రునకు శని, బుధుఁడు మిత్రులు; సూర్యుఁడు, చంద్రుఁడు శత్రువులు. శనికి శుక్రుఁడు, బుధుఁడు మిత్రులు; చంద్రుఁడు, సూర్యుఁడు, అంగారకుఁడు శత్రువులు. శత్రువులు మిత్రులుగాని గ్రహములు సములు.

రాశ్యధీశ్వర శత్రుత్వమిత్రత్వఫలము.

శా. అన్యోన్యంబగు మైత్రి సౌఖ్యము మృతంబన్యోన్యశత్రుత్వమ
న్యోన్యంబైన సమత్వముం దెవులు చెందున్ శత్రుమిత్రత్వ
ముల్, జన్యంబౌ సమశాత్రవంబున మనస్తాపంబు సంధించు
సా,మాన్యంబౌ సమమైత్రి ధీరులు మదిన్ భావించి చెప్పం
దగున్. **96**

గ్రహముల పరస్పరమైత్రివలన మిగుల సుఖము గలుగును. పరస్పరశత్రుత్వమువలన మృత్యువు గలుగును. పరస్పర సమత్వమువలన రోగము గలుగును. శత్రుమిత్రత్వమువలనఁ గలహము గలుగును. సమశత్రుత్వమువలన మనస్తాపము గలుగును సమమైత్రివలన మధ్యమఫలము గలుగును.

నక్షత్రగణములు.

సీ. అశ్వని మృగశీర్ష హస్త పునర్వసు
శ్రవణ రేవత్యనూరాధ పుష్య
వాయునక్షత్రము ల్వాది దేవగణములు
శతభిషాశ్లేష విశాఖ చిత్ర
జ్యేష్ఠమూలమఘధనిష్ఠ కృత్తికలివి
రాక్షసగణము లార్ద్రయును భరణి
బ్రాహ్మోత్తరోత్తరా భాద్రోత్తరాషాఢ
పూర్వత్రయంబును భువిని మనుజ
గణములగుఁగాన వైరివర్గంబు దెలిసి
యాప్తగణములతోఁ జెందినట్టితార
నిండ్లు గట్టిన శుభముల నిచ్చు నెపుడుఁ
దెలియ కెవ్వరు గట్టిన వెలయ దభవ! **97**

అశ్విని, మృగశీర్ష, హస్త, పునర్వసు, శ్రవణము, రేవతి అనూరాధ, పుష్యమి, స్వాతి ఇవి దేవగణము. శతభిషము ఆశ్రేష, విశాఖ, చిత్త, జ్యేష్ఠ, మూల, మఘ, ధనిష్ఠ, కృత్తిక ఇవి రాక్షసగణము. ఆర్ద్ర, భరణి, రోహిణి, ఉత్తర, ఉత్తరా షాఢ, ఉత్తరాభాద్ర, పుబ్బ, పూర్వాషాఢ, పూర్వాభాద్ర ఇవి మనుజగణము.

ఆ. దేవరాక్షసులకుఁ దీరని దుఃఖంబు
మనుజదైవతములు మధ్యమములు
దైత్యమానవులకుఁ దప్పదు మృత్యువు
సమతగణములయిన సౌఖ్యమభవ! 98

దేవగణము రాక్షసగణము గలిసిన నధిక దుఃఖము గలుగును. మనుజదేవగణములు గలిసిన మధ్యమము. దైత్యగణము, మానవగణము గూడిన మృతువు సంప్రాప్తించును ఏకగణము నందలి వయిన సుఖము గలుగును.

గ్రహములవర్ణవిభాగము.

తే. వృశ్చికకులీరమీనముల్ విప్రజాతి
హరిధనుర్మేషములు క్షత్రియాన్వయంబు
వసుధ వృషమకరాంగనల్ వైశ్యజాతి
సొరిది తులకుంభయుగ్మముల్ శూద్రజాతి. 99

వృశ్చికము, కర్కాటకము, మీనము ఇవి బ్రాహ్మణ జాతివి, ధనుర్మేష సింహములు క్షత్రియజాతివి. వృషభము, కన్య, మకరము ఇవి వైశ్యజాతివి. తుల, మిథునము, కుంభము ఇవి శూద్రజాతివి.

ఆ. అధికజాతివారి కధమసంగతి మేలు
అధములకును బొసఁగ దధికజాతి
సమతవర్ణమయిన సమ్మతంబగు నాల్గు
కులములకును దంపతులకుఁ బోలె. 100

అధికజాతి అధమజాతి కూడిన మేలగును. అధమజాతి కధికజాతిపొందు పొసఁగదు. ఏకజాతిలోనివానికిఁ బరస్పరము పొసఁగియుండును. గృహరాశి యేజాతిదయిన నాగృహ మాజాతివారికిఁ, దక్కువజాతులవారికిఁ దగునని తెలియునది పై జాతులవారికిఁ దగదు.

నక్షత్రయోనికూటము.

సీ. అశ్విని శతతార లశ్వము ల్స్వాతిహ
స్తలు మహిషంబులు సరవితోడ
నలరుఁ బూర్వాభాద్ర యాధనిష్ఠయు హరుల్
భరణి రేవతు లవి కరులు దలఁప
నభిజిత్తు మఱి యుత్తరాషాఢ ముంగిసల్
రోహిణిమృగశిర్ష రూఢినహులు
నరసుతాశ్రేష పునర్వసు ల్పిల్లులు
మొగి మఘ పుబ్బలు మూషకములు
సరవిఁ బూర్వాషాఢ శ్రవణంబుఁ గోతులు
పుష్యకృత్తిక లజంబులు ధరిత్రిఁ
దనర విశాఖ చిత్తలు పెద్దపులు లుత్త
రోత్తరాభాద్రలు నొగి సురభులు
మూలయు నార్ద్రయు లీలతో శునకముల్
జ్యేష్ఠానురాధలు చెలఁగ లేళ్లు

మొదలఁ జెప్పిన ఋక్షములకు యోనులు పోతు
 లవలఁ జెప్పినవెల్ల నగును బెంట్లు
హయము నెనుము హరియు హస్తి ముంగిస పాము
 నోతు మూషకంబు కోఁతి మేఁక
పులియు నావు శునకమును లేడి వైరిప
 ర్గంబు కూడదండ్రు కమలనాభ! 101

అశ్విని శతభిషములు గుఱ్ఱములు; స్వాతి హస్తలు నెనుములు; పూర్వాభాద్ర ధనిష్ఠలు సింహములు. భరణి రేవతు లేనుఁగులు. అభిజి దుత్తరాషాఢలు ముంగిసలు. రోహిణి మృగశీర్షలు సర్పములు. ఆశ్రేష పునర్వసులు పిల్లులు. మఘ పుబ్బ లెలుకలు. పూర్వాషాఢ శ్రవణములు కోఁతులు. పుష్యమి కృత్తికలు మేఁకలు. విశాఖ చిత్తలు పులులు. ఉత్తరోత్తరాభాద్ర లావులు. మూల ఆర్ద్రలు కుక్కలు. జ్యేష్ఠానురాధలు జింకలు. ఈజంటలలో మొదటిది పురుషయోని. రెండవది స్త్రీయోని యని తెలియునది. ఈజాతులలో గుఱ్ఱమునకు నెనుమునకు, ఏనుగునకు సింహమునకు, ముంగిసకుఁ బామునకు, పిల్లికి నెలుకకు, కోఁతికి మేకకు, ఆవుకుఁ బులికి, కుక్కకు లేడికిఁ దీరనివైరము. కావున గృహనక్షత్రమునకు, గృహపతి నక్షత్రమునకుఁ బొందియుండఁ జూచుకొని యిండ్లు కట్టుకొనవలెను.

క. గ్రహమైత్రి మహీసురులకు
 మహిపతులకు గణముమైత్రి మఱి వైశ్యులకున్
 విహితమగు వర్ణమైత్రియు
 సహజము శూద్రులకు యోనిసంగతి కృష్ణా! 102

బ్రాహ్మణులకు గ్రహమైత్రి పొసఁగినఁజాలును. క్షత్రియులకు గణమైత్రి పొసఁగియుండవలెను. వైశ్యులకు వర్ణమైత్రి పొసఁగియుండవలయును. శూద్రులకు యోనిపొంతనము కుదిరియుండవలెను.

మాసక్రమవాస్తుపురుషస్థితి.

సీ. ఉర్వి భాద్రపదాశ్వయుజకార్తికంబుల
నలవాస్తు ప్రాగ్దిశఁ దలగడౌను
మార్గశీర్ష పుష్యమాఘమాసంబుల
దక్షిణశీర్షుఁడై తనరి యుండు
వరుస ఫాల్గునచైత్రవైశాఖములయందు
బడమటి తలగడబవ్వళించు
ఘనత జ్యేష్ఠాషాఢకశ్రావణంబుల
నుత్తరశీర్షుఁడై యుండు నెపుడు
వామశాయి యగుచు వర్తించు నిరతంబు
నతనిదృష్టిపథమునందు నిండ్లు
గట్టిరేని మృతియు ఘనరోగములఁ జెందు
శిరమునందు వెనుక సిరులు కృష్ణ! 103

భాద్రపదాశ్వయుజకార్తిక మాసములయందు వాస్తుపురుషుఁడు తూర్పుదిక్కున దల నుంచుకొని పరుండును. దృష్టి దక్షిణపువైపున నుండును. మార్గశీర్ష పుష్యమాఘమాసములయందు దక్షిణపుదిక్కునఁ దల నుంచుకొని పరుండును. పడమర దృష్టిపాఱును. ఫాల్గునచైత్రవైశాఖములయందుఁ బడమరతలనుంచుకొని పరుండును. దృష్టి ఉత్తరమునకుఁ బాఱును. జ్యేష్ఠాషాఢ శ్రావణమాసములయం దుత్తరపుదిక్కునఁ దల

నుంచుకొని పరుండును. దృష్టి తూరుపునకుఁ బాఱుచుండును. ఏదిక్కునఁ దలనుంచుకొనినను ఎడమవైపున కొత్తిగిలి పరుండును. కావున నతనిదృష్టి పాఱుప్రదేశమునను, కాళ్లవైపునను ఇండ్లుగట్టిన మృత్యువు, రోగము సంప్రాప్తించును. తలవైపునను, వెనుకవైపునను గట్టినయెడల సంపదలు గలుగును.

సీ. కన్యను దుల వృశ్చికమునందుఁ దూరుపు
　　శిరముగ నావాస్తుపురుషుఁ డుండు
మఱి ధనుర్మకరకుంభములందు దక్షిణ
　　మౌళియై నిద్ర నెమ్మది వసించు
మేటిగా నామీనమేషవృషంబులఁ
　　బడమరతలగడఁ బవ్వళించు
గణుతింప మిథునకర్కటసింహములయందు
　　నుత్తరశీర్షుఁడై యుండు నెప్పుడు'
ఎడమప్రక్కఁ గ్రిందుపడఁగఁ బర్యంకుఁడై
దృష్టి పదములందు దీటుకొల్పు
నిట్టిలక్షణంబు లెఱిఁగి గృహంబులు
గట్టఁ గార్యసిద్ధి కమలనాభ! 104

వాస్తుపురుషుఁడు కన్యా, తుల, వృశ్చికసంక్రాంతులయందుఁ దూరుపున తలనుంచుకొని యెడమప్రక్కకుఁ దిరిగి పడమరఁ జూచుచుఁ బరుండును. ధనుర్మకరకుంభసంక్రాంతులయందు దక్షిణపుఁదలనుంచుకొని ఎడమప్రక్కకొత్తిగిలియుత్తరమును జూచుచుఁ బరుండును. మీన మేష వృషభ సంక్రాంతులయందుఁ బడమరతలగాఁ దూరుపుప్రక్కఁజూచుచు నెడమవైపునకుఁ దిరిగి పవ్వళించును. మిథునకర్కటకసింహసంక్రాం

తులయం దుత్తరపుదిక్కునఁ దలనిడి వామభాగమునకుఁ దిరిగి పశ్చిమము నుగాంచుచు శయనించును. దృష్టి ఆతనిపాద ములపయి నుండి ఆయాదిక్కునకుఁ బ్రసరించును. (గాన నతని పాదము లున్నదిక్కుల వాకిలి నేరుపరచుట శ్రేయము.)

వాస్తుపురుషుని నాభిస్థానవిర్ణయము.

తే. భవనమానంబుఁ దొమ్మిదిపాళ్లు చేసి
నడిమిభాగంబు మూఁడునేర్పడఁగఁ జేసి
పాదములవైపునకు రెండుపాళ్లు విడువ
నిలుచుభాగంబు నాభియౌ నియతిఁ గృష్ణ! 105

ఇంటియొక్క నిడివిని గొలిచి దానిని దొమ్మిదిపాళ్లుచేసి, అందు నడిమిపాలిని మఱల మూఁడుగ భాగించి వానిలో రెండుపాళ్లను బాదములవైపునకుఁ ద్రోయ నిలిచిన మూఁడవ పాలు వాస్తుపురుషునినాభిస్థాన మగును.

ఘాతఫలనిర్ణయము.

ఆ. తలను ఘాతమయినఁ దండ్రి మృతుం డగుఁ
బాదయుగళియందుఁ బత్ని నొచ్చు
ముఖము వీఁపులందు మొగి రోగభయము లొఁ
గుక్షియందు సిరులు గూర్చుఁ గృష్ణ! 106

వాస్తుపురుషుని శిరముపయిఁ ద్రవ్వినయెడలఁ దండ్రి మర ణించును. పాదములపయి ద్రవ్విన భార్యకుఁ జేటగును. ముఖ మునను, వీఁపునను ద్రవ్విన, రోగము భయము గల్గును. కడుపుపయిఁ ద్రవ్వినయెడల సంపదలు గలుగును.

క. పంచాంగశుద్ధతిథిని ను
దంచితగతిఁ దనకుఁ జంద్రతారాబలముల్
గాంచి పతి స్థపతినిఁ బూ
జించి వనంబునకుఁ బనుపఁ జెన్నగుఁ గృష్ణా! 107

తిథి, వారము, నక్షత్రము, యోగము, కరణము లెస్సఁగా నున్న దినమున గృహపతి దనకుఁ జంద్రబలము, తారాబలము సరిగాఁ జూచుకొని వడ్రంగిని బూజించి యిండ్లు గట్టుటకు దారువులను దెచ్చుటకయి వనమునకుఁ బంపవలెను.

తే. బహుళపంచమి మొదలుగాఁ బరగ నైదు
దినములను ఖండితములైన ఘనకుజములు
పుష్పి గొనవండ్రు రోహిణి యొప్పెనేనిఁ
దుమ్మ లేనియుఁ బుచ్చు వద్భుతము కృష్ణ! 108

బహుళపంచమి మొదలుకొని యైదుదినములయందు నఱికిన వృక్షములు పుచ్చవు. ఆదినములయందు రోహిణీనక్షత్రము కూడినదినము శ్రేష్ఠము. ఆనాఁడు నఱికిన తుమ్మచెట్లయినను పుప్పిని జెందవు.

తే. ఒనరఁ గృత్తికయం దర్కుఁ డుండెనేని
శ్రవణనక్షత్రమునఁ గుంభరాశి శుక్రుఁ
డుండెనేనిఁ దరుచ్ఛేద మొప్పదండ్రు
మున్ను నఱికినవైనఁ దేఁబోసఁగ దధిప! 109

కృత్తికానక్షత్రమున రవియున్నపుడును శ్రవణనక్షత్రమునను, కుంభరాశిని శుక్రుఁ డున్నపుడును మ్రానులను నఱకఁజనదు. మున్ను నఱికినవానినిఁగూడఁ గొనిరాఁగూడదు.

తే. శ్రవణపూర్వక పంచనక్షత్రములను
నిల మఘాదిగ నైదుతారలను గూడి
నలినరిపుఁ డున్న వృక్షముల్ నఱకరాదు
మున్ను నఱకినవైనఁ దేఁబోసఁగ దభవ! 110

శ్రవణము, ధనిష్ఠ, శతభిషము, పూర్వాభాద్ర, ఉత్తరాభాద్ర, మఘ, పుబ్బ, ఉత్తర, హస్త, చిత్త అను నీనక్షత్రముల యందుఁ జంద్రుఁ డుండుకాలమున వృక్షములను ఖండింపఁ గూడదు. అంతకుఁబూర్వము ఖండించినవానినేనియు నాదినములఁ గొనిరాఁగూడదు.

వృక్షనక్షత్రములు.

సీ. అశ్విని మొదలుగా నగుసప్తవింశతి
తారలవృక్షముల్ దనరు ముష్టి
యుసిరిక మేఁడి పెంపొందు నేరెడు చంద్ర
వనచంద్ర వెదురును మొనయు రావి
నాగకేసరము చెన్నగు మఱ్ఱి మోదుగు
జువ్వి యంబాళంబు సొంపుతోడ
వెలయ మారెడు మద్ది ములువేము పొగడయు
నీరుమద్దియు వేగి నిమ్మ పనస
జిల్లేడును జమ్మి కానుగు చెల్వమైన
మామిడియు వేము నిప్పయు మనఁ దలంచు
నరులు దమతారకుజములు నఱుకరాదు
సలలితంబుగఁ బూజింపవలయుఁ గృష్ణ! 111

ముష్టికి నశ్విని, ఉసిరికకు భరణి, అత్తికి కృత్తిక, నేరేడునకు రోహిణి, చంద్రకు మృగశీర్ష, వనచంద్ర కార్ద్ర,

వెదురునకుఁ బునర్వసు, రావికిఁ బుష్యమి, నాగకేసరమున కాశ్లేష, మఱ్ఱికి మఖ, మోదుగునకుఁ బుబ్బ, జువ్వికి నుత్తర, అంబాళమునకు హస్త, మారేడునకుఁ జిత్త, మద్దికి స్వాతి, ములువేమునకు విశాఖ, పొగడ కనూరాధ, నీరుమద్దికి జ్యేష్ఠ, వేగికి మూల, నెమ్మికిఁ బూర్వాషాఢ, పనస కుత్తరాషాఢ, జిల్లేడునకు శ్రవణము, జమ్మికి ధనిష్ఠ, కానుగునకు శతభిషము, మామిడికిఁ బూర్వాభాద్ర, వేపకు నుత్తరాభాద్ర, ఇప్పకు రేవతి నక్షత్రములు కావున నిల్లుకట్టుకొనునాతఁడు తననక్షత్రముయొక్క వృక్షమును నఱుకరాదు. వానినిఁ బూజింపవలెను.

క. ధరణిక్ గృహపతి తారకు
నరినక్షత్ర ద్రుమంబు నరియోనికుజం
బరుదుగ యోగ్యము గావవి
పరిహరణీయములు శాస్త్రపద్ధతిఁ గృష్ణా! 112

ఇల్లుకట్టుకొనునాతని నక్షత్రమునకు శత్రునక్షత్రముయొక్క వృక్షము పనికిరాదు. అనఁగా అశ్వినికి నీరుమద్ది, భరణికిఁ బొగడ, కృత్తికకు ములువేము, రోహిణికి మద్ది, మఖకు ఇప్ప, పుబ్బకు వేప, ఉత్తరకు మామిడి, హస్తకు కానుగు, మూలకు నాగకేసరము, పూర్వాషాఢకు రావి, ఉత్తరాషాఢకు వెదురు, శ్రవణమునకు వనచంద్ర, మృగశీర్షకు మారేడు, చిత్తకు జమ్మి, ధనిష్ఠకు చంద్ర శత్రువృక్షములు స్వాతిహస్తలకు ముష్టికానుగులు, భరణిరేవతులకు మావిడిజమ్ములు, రోహిణి మృగశీర్షలకు పనస, మఘపుబ్బలకు నాగకేసరము వెదురు, పుష్యమికృత్తికలకు నెమ్మిజిల్లేడులు, ఉత్తర ఉత్తరాభాద్రలకు

ములువేము మారేడులు, జ్యేష్ఠానురాధలకు వేగివనచంద్రలు శత్రుయోనులు. ఇవి పనికిరావు. *

ఉ. తేనెలు వెట్టుమ్రాఁకులును, దేవరమ్రాఁకులు, రచ్చమ్రాఁకు లున్, మౌనులు నిల్చుమ్రాఁకు, లొరమ్రాఁకులు, మూలిక లున్నమ్రాఁకులున్, నేడుఁగుఁ గట్టుమ్రాఁకులును నెక్కువ తీవలు చుట్టుమ్రాఁకులున్, మానుగ వీర్లమ్రాఁకులును మంచివికావు గృహంబుఁ గట్టఁగన్. 113

తేనెపెరలు పెట్టినచెట్లును, దేవతలపేరున నున్నమ్రాను లును, పదిమంది క్రిందఁగూర్చుని వ్యవహారములుచేయు వృక్ష ములును, మునుల కావాసములగుమ్రాఁకులును, ఒండొంటి నొరసికొనుచున్న చెట్లును, పైన మూలికలు మొలిచియున్న

* ఒకవ్రాఁతమాతృకయం దీచోట నీక్రిందిపద్య మున్నది.—

సీ. పెడపట్టైయెనవి (పెరపట్టులైనవి) పెఱికిరాలినయవి
నిలువట్టిపైనవి నీర్లదరివి
పూచికాచెడునవి పుప్పిపట్టినయవి
గుల్మవక్రంబులు గూళ్లుగలవి
గ్రంథులుగలయవి గాలిచేఁబడినవి
తెలియరానట్టివి తెగులు (తొలుగులు) గలవి
పాడింద్లలోనివి పాలున్నయవియును
పిడుగులుపడినవి పెనఁచినవియుఁ
బధికులకు నుండ నీడయై ప్రబలినవియు
భూతనిలయంబు పుట్టపైఁ బుట్టినవియు
నర్ధదగ్ధంబు లైనట్టి యవనిజములు
గొనక రా వందు రార్యులు గోపతిలక!

మ్రానులును, ఏనుఁగులను గట్టివేయువృక్షములును, తీగలు చుట్టుకొనియున్న చెట్లును, క్రింద వీరులప్రతిమలను నిలిపిన మ్రానులును ఇండ్లుకట్టుటకుఁ బనికిరావు.

సీ. తాండ్ర గుంపెనచిల్ల తపసిబూరుగు వేఁగి
జీడి వావిలి ముష్టి మేఁడి తాఁడి
అగిసె యేరండంబు నారె పచ్చారెయు
రేల పొలికిపల్లరేను చిగిరె
మఱ్ఱి మోదుగు జువ్వి మాఁమిడి జెము డిప్ప
చెన్నంగి యుసిరిక చింత వెలఁగ
ఊడిగ సోమింద యుప్పి తంగెడు నేలు
మద్దిరావులు పెద్దమాను వేము
నన్యఖండితంబు లారయ శల్యంబు
లెలమి దోరెములును గలవి వలదు
ఖదిర మొకటి దక్కఁ గంటకద్రుమములు
నిందితములు శాస్త్రనియతిఁ గృష్ణ! 114

తాండ్ర, గుంపెన, చిల్ల, తబిసి, బూరుగు, వేగి, జీడి, వావిలి, ముష్టి, అత్తి, తాఁడి, అగిసె, ఆముదపుఁజెట్టు, ఆరె, పచ్చారె, రేల, పొలికి, పల్లరేను, చిగిరె, మఱ్ఱి, మోదుగు, జువ్వి, మామిడి, జెముడు, ఇప్ప, చెన్నంగి, ఉసిరిక, చింత, వెలఁగ, ఊడుగు, సోమింద, ఉప్పి, తంగేడు, ఏలుమద్ది, రావి, పెద్దమ్రాను, వేప, పరులునఱికినవి, పట్టలూడినవి, దోనెలు వాఱినవి, చంద్ర తప్పఁ దక్కినముండ్లుగలమ్రానులు నిండ్లకుఁ బనికిరావు.

ఆ. మ్రానుఁ గాటువెట్ట మాంజిష్ఠ కలరవ
తైలగుడపిశంగనీలకపిల
కాంతులున్నఁ గప్పగౌళితేలును తాయి
యుడుముఁ బాము నెలుక నుండుఁ దగవు. 115

వృక్షమును ఖండించుటకయి కాటువెట్టినపుడు మాంజిష్ఠవర్ణము గనుపించునేనిఁ గప్పయు, కలరవ (చిత్ర) వర్ణము గనుపించునేని బల్లియు; తైలవర్ణము గనుపించునేనిఁ దేలును, బెల్లపురంగు గనుపించునేని తాయియు, పింగళవర్ణము గనుపించునేని నుడుమును, నీలవర్ణము గనుపించునేనిఁ బామును, కపిలవర్ణము గనుపించునేని నెలుకయు నుండును. ఇట్టి మ్రాఁకులతో నిండ్లు గట్టరాదు.

క. భూజములు నఱకుతఱి వి
భ్రాజితముగ దక్షిణమునఁ బశ్చిమమున బల్
రోజుచుఁ బడినను గీడగు
రాజితముగఁ బూర్వ నుత్తరముల సుఖంబుల్. 116

నఱికిన చెట్లు దక్షిణమునకుఁగాని, పడుమటకుఁగాని, ధ్వనిచేయుచుఁ బడునేని చెఱుపు గలుగును. తూర్పునకుఁగాని, ఉత్తరమునకుఁగాని వ్రాలినయెడల మేలగును.

గ్రాహ్యములగు వృక్షములు.

ఆ. చంద్రబట్టకడిమి జందనంబినుమద్ది
వెలమ (గ) వేఁప (యేపి) టేకు వెదురు వ (కొ) డిస
కాన్గు రుద్రగణము కడిమి మ్రొక్కము బిల్లు
నిట్టిదారుసమితి యిండ్లకలరు. 117

చంద్ర, బట్టకడిమి, రుద్రగణము, చందనము, ఇనుమద్ది వెలమ (గ); వేప (ఏపి), టేకు, వెదురు, పడిస, కొడిసె- కొడిది, కానుగు, రుద్రగణము, కడిమి, మొక్కము, బిల్లు ఈమ్రానుల నిండ్లుకట్టుటకుఁ బనికివచ్చును.

శంకు స్థాపనము.

క. మొదలఁ శంకుస్థాపన
విదితంబుగఁ జేసి పలయు వేళల మనుజుల్
విదితముగ నిండ్లుగట్టినఁ
దుది నేదోషములు నెపుడు దొరకొనవెందుఁ. 118

ఇండ్లు కట్టఁగోరువారు తొలుదొలుత శుభలగ్నమున శంకువును స్థాపింపవలయును. తరువాత నచ్చట నిండ్లను గట్టవలెను. అట్టులయిన దోషము లెవ్వియుఁ బొసఁగవు.

తే. శంకుసంస్థాపనము సేయుసమయ మెన్న
శుక్లపక్షము సర్వదా శోభనంబు
నంద రిక్తలు వర్జ్యయు నష్టకరులు
సౌమ్యగురు శుక్రవారముల్ సౌఖ్యదములు. 119

శంకువును స్థాపించుటకు శుక్లపక్షము మంచిది (కృష్ణపక్షము మంచిదికాదు.) నందతిథులయిన పాడ్యమి షష్ఠి ఏకాదశి, రిక్తతిథులయిన చవితి, నవమి, చతుర్దశి ఈయాతిథుల యందు, నమావాస్యయందును శంకువును స్థాపింపఁజనదు. బుధగురుశుక్రవారములు సౌఖ్యకరములు.

తే. శతభిషక్ఛ్రవణోత్తరాషాఢహస్త
రేవతిస్వాతిరోహిణిమృగశిరాశ్వి

చిత్రపుష్యోత్తరాదితిమిత్రవసువు
లలరు నిర్వేధలై శంకు నిలుపుతఱిని. 120

శతభిషము, శ్రవణము, ఉత్తరాషాఢ, హస్త, రేవతి, స్వాతి, రోహిణి, మృగశీర్ష, అశ్విని, చిత్ర, పుష్యమి, ఉత్తర, పునర్వసు, అనూరాధ, ధనిష్ఠ, ఈపదునైదునక్షత్రములయందు శంకుస్థాపనము శుభకరము. ఈనక్షత్రములు నిర్వేధలు.

తే. తలఁప దగ్ధజ్వలితధూమితములఁ దెలిసి
వ్యాధి నిర్జీవ జీవపర్యాయ మెఱిఁగి
మంచినక్షత్రములు విచారించి శంకు
నిలుపవలయును శాస్త్రోక్తనియతిఁ గృష్ణ! 121

దగ్ధతారలు, జ్వలితతారలు, ధూమితతారలు, రోగతారలు, నిర్జీవతారలు, జీవతారలు అను నీభేదములను జక్కఁగాఁ దెలిసికొని మంచినక్షత్రములయందు, అనఁగా జీవనక్షత్రములయందు శంకుస్థాపనము చేయవలెను.

దగ్ధజ్వలితధూమితతారలు.

తే. క్రూర ఖేటాదులకు ముక్తతారకములు
క్రూరఖేటము లున్నట్టి తారకములు
క్రూరులకు ముందఱను నిల్చుతారకములు
దనరు దగ్ధజ్వలితధూమితములు కృష్ణ! 122

క్రూరగ్రహము లుండి విడిచిపెట్టిన నక్షత్రములు దగ్ధనక్షత్రములు, క్రూరగ్రహము లున్ననక్షత్రములు జ్వలితనక్షత్రములు, వానికిముందునక్షత్రములు ధూమితనక్షత్రములు.

జీవనిర్జీవరోగ తారలు.

క. కమలహితుఁ డున్న నక్ష
త్రము మొదలుగ సప్తసంఖ్యతారలు నిర్జీ
వములగుఁ బండ్రెండు సజీ
వములగుఁ దొమ్మిదియు రోగపంతము లభవా! 123

సూర్యుఁ డున్న నక్షత్రము మొద లేడు నిర్జీవతారలు. తరువాతి పండ్రెండుసజీవములు, ఆవలి తొమ్మిది రోగతారకలు.

తే. దగ్ధముల దగ్ధమగు, జ్వలితములఁ బోరు,
ధూమితంబుల లేమిఁ జెందును, రుజార్తి
వ్యాధితారల, నిర్జీవభములఁ గీడు
జీవతారల సుఖము లక్ష్మీనివాస! 124

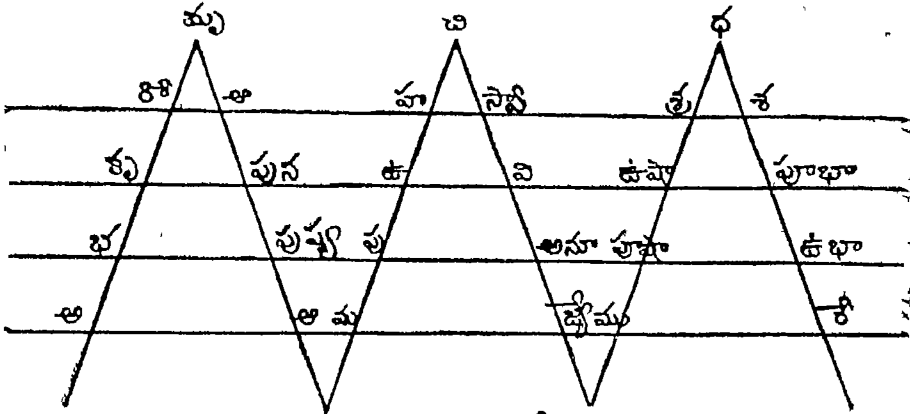
దగ్ధనక్షత్రములయందు శంకుస్థాపనము చేసినయెడల నిండ్లు కాలిపోవును. జ్వలితనక్షత్రములందయినఁ గలహము గలిగియుండును. ధూమితములందయిన దారిద్ర్యము సంభవించును. రోగనక్షత్రములందయిన వ్యాధిబాధ యగును. నిర్జీవనక్షత్రములందయిన చెఱుపు గలుగును. జీవతారకములందయిన సౌఖ్యములు చేకూరును.

గృహాకర్షణచక్రము.

సీ. లింగత్రయాకృతి లిఖియించి యడ్డరే
ఖలు నాల్గునందిడి క్రమముతోడ
అశ్వినాదిగఁ దారలన్ని యుండఁగ వ్రాసి
యుడురాజు నే రేఖ నుండునందు

నాదిత్యుఁ డుండిన నగ్నిభయంబగు
మేదినీసుతుఁ డున్న మృత్యుభయము
బుధుఁడున్న రోగముల్ పుట్టించు గురుఁడున్న
భాగ్యహీనులఁజేయు భార్గవుండు
కలహమొదవించు శనియుఁ దస్కరభయంబు
రాహువున్నను బతికిని దేహపీడ
చలనమును జేయుఁ గేతువు సంతతంబు
వెలయు గృహకర్ణికాచక్రఫలము లభవ! 125

గృహకర్ణికాచక్రము.

పైయట్లు నిలువుగ మూఁడులింగములు గీచి వానిపయి నడ్డుగ నాలుగురేకలు గీచి ఎడమప్రక్క లింగము మొదటనున్న రేకనుండి ఒకొక్క రేకమీఁద అశ్వినిమొదలయిన నక్షత్రములను వరుస వ్రాయవలెను. అపు డొకొక్కలింగమున తొమ్మిది నక్షత్రము లుండును. ఇది గృహకర్ణికాచక్ర మనఁబడును. ఇఁక ఫలము. చంద్రుఁడుగలనక్షత్ర మున్నరేకపయి గలనక్షత్రములలో దేనియందేని సూర్యుఁ డున్నయెడల నిండ్లు తెగులఁబడిపోవును; అంగారకుఁ డున్నఁ జావుగలుగును; బుధుఁ డున్న

రోగములుగలుగును; గురువున్న భాగ్యహాని యగును; శుక్రుఁ డున్నఁ బోరాటము పుట్టును; శనియున్న దొంగలభయము గలుగును. రాహువున్న గృహపతికి దేహపీడయగును; కేతు వున్న సంచలనము గలుగును.

తే. పొసఁగ నీచక్రమున నెక్కుపోవుతార
కములలో నూర్ధ్వముఖతారకము శుభమ్ము
మొనసి దిగివచ్చునయ్యధోముఖములయిన
తారకలు నిందితంబులు దానవారి! 126

ఈచక్రమున లింగములతలలకు ఎక్కుక్రమముననున్న తారకలు-అనఁగా అశ్విని, భరణి, కృత్తిక, రోహిణి, మృగశిర, మఖ, పుబ్బ, ఉత్తర, హస్త, చిత్త, మూల, పూర్వాషాఢ, ఉత్తరాషాఢ, శ్రవణం, ధనిష్ఠ ఈనక్షత్రము లూర్ధ్వముఖ నక్షత్రములు. ఇవి శుభకరములు. తక్కినవి అధోముఖనక్షత్ర ములు. అనఁగా దిగుక్రమమున నున్నవి. ఇవి అశుభదములు.

ఘటికానిర్ణయము.

సీ. తననీడఁ బదములఁ దగఁ గొల్చి గిరిసంఖ్య
నందులోఁ గూడి మేషాదిగాఁగ
గన్యపర్యంతంబు గరిమ నొక్కటి డించి
క్రమముతోఁ గడమసంక్రమణములకుఁ
బురవార్ధి శరబాణ శరధివై శ్వానగ
సంఖ్యలు డించి శేషంబు నిలిపి
మొగి నహఃపరిమాణమున సగం బద్రిసం
ఖ్యనుఁ బెంచి మున్నుంచినట్టిరాశి

చేత భాగింప గడియలరీతివచ్చుఁ
బరగు మధ్యాహ్నమునకుఁ బూర్వంబు గతము
ప్రొద్దు దిరిగిన దినశేషమునకుఁ దనరు
గడియ లరీతిఁ గననగుఁ గమలనాభ! 127

మనుజుఁడు సరిగా నిలుచుండి నేలపయిఁ బాఱిన తన నీడపొడవును దనపాదముతోఁ గొలువఁగా వచ్చిన అడుగుల లెక్కతో నేడునుగూర్చి మేషము, వృషభము, మిథునము, కటకము, సింహము, కన్య, వీని కొక్కొక్కటి లెక్కను త్రోసి వైచి మిగిలినదానినుండి, తులకు మూఁడు, వృశ్చికమునకు నాలుగు, ధనుస్సున కయిదు, మకరమున కయిదు, కుంభము నకు నాలుగు, మీనమునకు మూఁడు త్రోసివేయవలెను. ఆ సంఖ్య నట్లుంచుకొని, నాఁటియహఃప్రమాణమును సగముచేసి దాని నేడుతో గుణించి లబ్ధమును ఉంచుకొనినసంఖ్యతో భాగింపఁగా వచ్చినది గడియలసంఖ్య యగును.

లగ్నపరిమాణము.

తే. నాల్గుగడియలు మేషమీనములు నాల్గు
నరయు వృషకుంభలగ్నము లయిదుఁ బాతి
కయును మృగయుగ్మతుల కన్య లయిదు నరయు
హరి ధనుఃకర్కికీటంబు లనుదినంబు. 128

మేషమునకు నాలుగుగడియలు, వృషభమునకు నాలుగు నరగడియలు, మిథునమునకు నయిదుంబాతికగడియలు, కర్కాటకమునకు నయిదునరగడియలు, సింహమునకు నయిదునర, కన్య కయిదుంబాతికగడియలు, తుల కయిదుంబాతికగడియలు,

వృశ్చికమున కయిదునరగడియలు, ధనుస్సున కయిదునరగడియలు, మకరమునకు నయిదుంబాతికగడియలు, కుంభమునకు నాలుగునరగడియలు, మీనమునకు నాలుగుగడియలు.

ఆ. మేషకర్కితౌలి మృగములు చరములు
గోపసింహకీటకుంభములును
స్థిరము లనఁగ బరగు ద్విస్వభావంబులు
మిథున మింతి విల్లు మీన మభవ! 129

మేషము, కర్కటకము, తుల, మకరము ఇవి చరలగ్నములు; వృషభము, సింహము, వృశ్చికము, కుంభము ఇవి స్థిరలగ్నములు; మిథునము, కన్య, ధనుస్సు, మీనము ఇవి చరస్థిర స్వభావములు గలవి.

సీ. భాస్కరుఁ డాదిస ప్తగ్రహంబులకును
నజవృషమకరంబు లంగనయును
గర్కటఝషతులల్ గ్రమ మొప్ప నుచ్చలు
పరువడి నిందులోఁ బదియుమూఁడు
నిర్వదెన్మిది పదునేను నై దిర్వదే
డిర్వదిభాగలు నుర్విఁ దెలియఁ
బరమోచ్చసంజ్ఞలఁ బరగుఁ దదుచ్చల
కెనఁగు స ప్తమరాసు లెంచ నీచ
లగును సింహంబు వృషభంబు నజము కన్య
విల్లుఁ దులయును గలశంబు విశ్రుతముగఁ
దనరు మూలత్రికోణాభిధానములను
సకలసిద్ధాంతశాస్త్రార్థసరణిఁ గృష్ణ! 130

సూర్యున కుచ్చస్థానము మేషము, లగ్నమాద్యంతము ముప్పదిభాగములు. అందులో మొదటిపదిభాగములు పరమోచ్చము. మేషమున కేడవదయిన తుల నీచము. మూలత్రికోణము సింహము. చంద్రునకు వృషభ ముచ్చము. అందు మూఁడుభాగములు పరమోచ్చము. ఏడవదగు వృశ్చికము నీచము. మూలత్రికోణము వృషభము. అంగారకునకు మకర ముచ్చము. అం దిరువదియెనిమిది భాగములు పరమోచ్చము. ఏడవదగు కర్కాటకము నీచము మూలత్రికోణము మేషము. బుధున కుచ్చము కన్య. ఇందుఁ బదునయిదుభాగములు పరమోచ్చము. దీని కేడవదియగు మీనము నీచము. మూలత్రికోణము కన్య. గురువున కుచ్చము కర్కాటకము. ఇందైదు భాగములు పరమోచ్చము. ఈ రాశి కేడవదియగు మకరము నీచము. మూలత్రికోణము విల్లు. శుక్రున కుచ్చము మీనము. ఈమీనములో నిరువదియేడు భాగములు పరమోచ్చము. దీని కేడవదియగు కన్య నీచము. మూలత్రికోణము తుల. శని కుచ్చము తుల. అం దిరువదిభాగములు పరమోచ్చము. దీని కెడవదియగు మేషము నీచము. మూలత్రికోణము కుంభము.

కేంద్రత్రికోణనిర్ణయములు.

ఆ. పదియు నేడు నాల్గు పదపడి లగ్నంబు
కేంద్రసంజ్ఞ లయ్యె ఖేటములకు
తెలియఁ దొమ్మి దైదు చెలఁగి త్రికోణంబు
లనఁగవలయు ధరణి నబ్జనాభ! 131

లగ్నమునకు ౪, ౭, ౧౦ స్థానములును, లగ్నమును

కేంద్రసంజ్ఞగలవి యగును. ౫-౯ స్థానములు, త్రికోణసంజ్ఞ గలవి యగును.

గ్రహదృష్టినిర్ణయము.

తే. పదిట మూఁడవచోటను బాదదృష్టి
యర్థదృష్టియగాఁ దొమ్మిఁద నైదుచోట్ల
నాల్గిటను నెన్మిదిటను నెన్నఁగఁ ద్రిపాద
దృష్టి సప్తమమునఁ బూర్ణదృష్టి కృష్ణ! 132

గ్రహములకుఁ దాము నివసించు రాశికి ౩. ౧౦- స్థానములయందుఁ బాదదృష్టి; ౫, ౯-స్థానములయం దర్థదృష్టి; ౪, ౮-స్థానములయందుఁ ద్రిపాదదృష్టి; ౭-స్థానమందుఁ బూర్ణదృష్టి. శుభగ్రహములదృష్టి శుభమును, పాపగ్రహములదృష్టి కీడునుఁ గలుగఁజేయును.

గ్రహదృష్టిబలనిర్ణయము.

ఆ. పాదదృష్టి శనికి బలవంత మైయుండు
నర్థదృష్టి గురున కధిక బలము
బలము మూఁడుపాదములదృష్టి కుజునకు
నితరులకును బూర్ణదృష్టి బలము. 133

పాదదృష్టియందు శని బలవంతుఁడు, అర్థదృష్టియందు గురుఁడు బలవంతుఁడు, త్రిపాదదృష్టియం దంగారకుఁడు బలవంతుఁడు. తక్కిన గ్రహములన్నియుఁ బూర్ణదృష్టియందు బలముగలవి.

గురుశుక్రచంద్రులకు బాల్యవృద్ధత్వనిర్ణయము.

క. రమణా గురునకు నుదయా
స్తమయములన్ బాల్యవృద్ధతలు నొకపక్షం

బమగుఁ శశికిని వృద్ధ
త్వము త్రిదినములం బదర్థతఁ బాల్యమగున్. 134

బృహస్పతి కుదయకాలము మొదలు ౧౫ దినములవఱ
కును బాల్యము. అస్తమించుటకుఁ బూర్వము పదునైదుదిన
ములు వృద్ధత్వము గలుగును. చంద్రునకు మాసాంతమందు
మూఁడుదినములు వృద్ధత్వము, మాసాదియందు మూఁడుదిన
ములు బాల్యమును.

తే. ఉశనునకు నెన్నఁ బ్రాక్పశ్చిమోదయములఁ
బాల్యమగు మూఁడుదినములు పదియు నస్త
మయము వేళను వృద్ధత్వ మగును పక్ష
మైదుదినములు మునిమతం బబ్జనాభ! 135

శుక్రునకుఁ దూర్పున నుదయమగుచో మూఁడుదిన
ములును, పశ్చిమమున నుదయమగుచోఁ బదిదినములును
బాల్యము. తూర్పున నస్తమించెనేని యస్తమించుటకుఁ
బూర్వము పదునైదు దినములును, పశ్చిమమున నస్తమించెనేని
యంతకుఁ బూర్వ మైదుదినములును వృద్ధత్వము.

లగ్ననిర్ణయము.

తే. క్రూరు లాఱెట మూఁటను జేరియున్న
శుభులు నూచినసుండిన సూర్యభౌమ
లగ్నవర్గంబు లెడలించి లలిఁ జరములు
వదల స్థిరములు ద్విస్వభావములు మేలు. 136

క్రూరగ్రహములు లగ్నమునకు నాఱింటను మూఁడిం
టను నుండినను, సింహవృశ్చికములను శుభగ్రహములు

జూచుచుండినను, వానియందున్నను గీడుకలుగును. స్థిరములును చరములును పనికిరావు. ద్విస్వభావములును మేలు గూర్చును.

లగ్నగ్రహసంపత్తి.

సీ. పాపగ్రహంబులు పదునొకంటను నాఱి
టను మూఁటనుండినఁ దనరు శుభము
అవి రెంటఁ గేంద్రంబులందుఁ ద్రికోణంబు
లందును నుండినఁ జెందుఁ గీడు
తెలియంగ సౌమ్యులు ద్విత్రి కేంద్రంబుల
భవబాణనవముల భద్ర మగును
అష్టమవ్యయముల నమర దే గ్రహమున్న
శుభులు లగ్నము లెస్సఁ జూడ మేలు
మఱియు స్వోచ్చలందు మైత్రరాసులయందు
సొరిది స్వాలయముల సూర్యుఁ డాది
గ్రహము లెల్ల శుభముఁ గల్పించుఁ గర్తకు
నుచితమైనచోట నున్నఁ గృష్ణ! 137

పాపగ్రహములు లగ్నమునకు 3, ౬, ౧౧-గృహముల యందుండిన మేలు గలుగును. లగ్నమునకు రెంటను, కేంద్రములందును, త్రికోణములందును నుండినఁ గీడుగూర్చును. శుభగ్రహములు లగ్నమునకు రెంటను, మూఁటను, కేంద్రములందును ౧౦, ౯, ౫- గృహముల యందును నుండిరేని శుభమొనఁగూడును. ఏగ్రహములును ౮, ౧౨- గృహములయందుండరాదు. శుభగ్రహములు లగ్నమును జూచిన మేలు. ఉచ్చమిత్ర స్వక్షేత్రములయందు సూర్యాదిగ్రహములు తగినస్థలములయందుండినఁ గర్తకు మేలు గలుగును.

శంకు స్థాపన స్తంభ ప్రతిష్ఠాసమయఫలము.

తే. శంకు సంస్థాపన స్తంభసంగతులకు
మొదటిజాము త్తమము రెంట ముదము, మూఁట
నధమమగు నాల్గిటను సంధ్యలందు రాత్రు
లందు నింద్యము వాస్తుసిద్ధాంత మభవ! 138

శంకుస్థాపన జేయుటకును, స్తంభప్రతిష్ఠను జేయుటకును మొదటిజాము శ్రేష్ఠము; రెండవ యామము సంతోషమును గూర్చును; మూఁడవయామ మధమము: నాలుగవయామమునను, సంధ్యాకాలములందును, రాత్రులందును శంకుస్థాపన స్తంభప్రతిష్ఠలను జేయఁగూడదు.

శంకుదారులక్షణము.

తే. చందనము మద్దికాన్గు శ్రీచందనంబు
అగరు వర్జునకాంచన మరిజె టేకు
కొడిసె వెదురేపె మారేడు కడపమేఁడి
చంద్ర మొదలగుదారువు ల్శంకులభవ. 139

చందనము, మద్ది, కానుగు, శ్రీచందనము, అగరు, దేవకాంచనము, అరిజె, టేకు, కొడిశె, వెదురు, వేప, మారేడు, అత్తి. చంద్ర అను నీదారువులు శంకుకు మంచివి.

శంకుదారుప్రమాణనిర్ణయము.

చ. అరయ షడంగుళంబు పలమై తగదారువు శంకువున్నతం
బిరువదినాల్గు భూసురుల కిర్వదిమూఁడు నృపాలజాతికిఁ
బరగుఁ బదాఱు వైశ్యులకు భాస్కరసంఖ్య చతుర్థజాతికిఁ
మఱియు వితస్తిమాత్రము సమస్తజనంబులకుఁ శుభంబగా!

ఆఱంగుళములవలయము, ఇరువదినాలు గంగుళములు పొడవుగలదారువు బ్రాహ్మణుల కుచితము. ఇరువదిమూఁ డంగుళముల పొడవుగలదారువు క్షత్రియులకు శ్రేష్ఠము. పదునాఱంగుళములదారువు వైశ్యులకు మంచిది. పంద్రెండంగుళముల దారువు శూద్రులకుఁ దగినది. పంద్రెండంగుళములదారువు ఎల్లరకును శుభప్రదము.

శంకునిర్మాణము.

చ. తరువులలోన దోషరహితం బగుదారువు శంకొనర్పఁగాఁ
బరగు సమానసంఖ్యను త్రిభాగముగాఁ గనుచిట్టిపాళ్లలో
నరయఁగ మూల మెన్నఁ జతురస్రము మధ్యము మెన్నిటం
చులుగా, సరవిగ నగ్రభాగము వెసం దగు లింగమురీతి
మాధవా! 141

మునుపు చెప్పినదారువులలో నిర్దోషము లగువానినిఁ దెచ్చి మూఁడుసమభాగములను గుర్తించి మొదటిభాగమును చౌకముగాను, రెండవభాగము నెనిమిదంచులు గలదిగను, మూఁడవభాగమును లింగాకారముగను జెక్కవలయును.

చెక్కపాటులక్షణము.

సీ. సుముహూర్తమునఁ బరిశుద్ధుఁడై వడ్రంగి
ధర్మదేవతను బ్రార్థనము జేసి
ప్రాగగ్రమున మ్రానుఁబరపి చెక్కఁగఁ జెక్క
పాటున ఫలములు తేటపరతు
చెక్కినఁ జెక్కగాఁ జెక్కగాఁ బడినపా
టున నున్నశుభము కీడెనయు నెగసి

పడెనేని వెలకిలఁ బడినచో రోగంబు
తిరుగంగఁబడెనేని త్రిప్ప టగును
ఒంటితునకను శుభము, రెండింట మధ్య
మము, కనీసము మూఁట, రోగమగు నాల్గు
తునుకలౌనేనిఁ బెక్కుగాఁ దునిసి చెక్క
లడరెనేనియుఁ బ్రాణభయంబు కృష్ణ! 142

సుముహూర్తమున వడ్రంగి పరిశుద్ధుఁడై ధర్మదేవతను బ్రార్థించి దారువును తూరుపుకొనగాఁ బడవయిచి చెక్కిన నా చెక్కపాటుల ఫలములను వివరింతును. చెక్కినచెక్క ఆ పాటుననే పడినయెడల శుభము; ఎగసిపడినఁగీడు; వెలకిలఁబడిన రోగము; తిరుగఁబడిన ద్రిప్పటలు; ఒకతునుక యయ్యెనేని శుభము; రెండుతునుక లయ్యెనేని మధ్యమము; మూఁడు తునుక లయ్యెనేని నధమము. నాలుగుతునుక లయినచో రోగము. పెక్కుతునుకలైన ప్రాణభయము.

వ. మఱియును. 143

తే. హరిదిశాదిగ దశదిశలందుఁ బడిన
చెక్కపాటును ఫలము లక్ష్మీప్రదంబు
భయము సుతహాని నష్టము వ్యయము పోరు
లాభము శుభంబు మృతినిశ్చలంబు కృష్ణ! 144

చెక్కినచెక్క తూర్పుదిక్కునఁ బడెనేని శుభమును, ఆగ్నేయమున భయమును, దక్షిణమునఁ బుత్రహానియు, నిరృతియందు నష్టమును, పడమటిదిక్కున వ్యయమును, వాయవ్యమునఁ గలహమును, ఉత్తరమున లాభమును, ఈశాన్యమున

శుభమును గలుగును. మీఁది కెగసి యున్న తస్థలమునఁ బడెనేని మృత్యువు ప్రాప్తించును. భూమియందు నాటుకొనెనేని స్థైర్యము కలుగును.

శంకుస్థాపనవిధి.

తే. కర్త సుస్నాతుఁడై ధౌతకలితవస్త్ర
ధారుఁడై భూషణాద్యలంకారుఁ డగుచు
శంకుహారిద్రమిళితగంధాంకితంబుఁ
జేసి ధాన్యముపై నుంచి చిత్తశుద్ధి. 145

యజమానుఁడు స్నానముఁజేసి వస్త్రాభరణాదుల ధరించి శంకునకుఁ బసుపుఁ బూసి గంధపుష్పాక్షతాదుల నలంకరించి దానిని ధాన్యపురాశిపై నుంచవలయును.

తే. స్వస్తిపుణ్యాహవచనప్రశస్తముగను
సరవి మంగళతూర్యము ల్మ్రోనయ షోడ
శోపచారక్రియాపూజనోచితముగ
వాస్తుపురుషునిఁ బూజింపవలయుఁ గృష్ణ! 146

పుణ్యాహవాచనమును జేసి, మంగళవాద్యములు మ్రోయఁగా షోడశోపచారముల వాస్తుపురుషుని బూజింపవలయును.

వాస్తుపురుషధ్యానము.

ధ్యానశ్లోకము:—
వాస్తుదేవ నమస్తేఽస్తు భూశయ్యానిరత ప్రభో
మద్గృహాన్ ధనధాన్యాదీన్ సమృద్ధిం కురు సంపదామ్,

మహామేరుగిరి స్సర్వదేవానామాలయో యథా
తద్వద్బ్రహ్మాదిదేవానాం మమ గేహే స్థిరో భవ. 147

తే. పేర్మితో వాస్తుపురుషునాభీస్థలమున
హస్తమాత్రప్రమాణగర్తాంతరమున
రత్నధాన్యంబు లుంచి ప్రయత్నముగను
శంకుసంస్థాపనముసేయ సఫల మభవ. 148

ఆరీతిగఁ బూజసల్పి వాస్తుపురుషుని నాభీస్థలమున హస్త ప్రమాణమగు గుంటను ద్రవ్వి అందు రత్నధాన్యములనుంచి శంకువు నుంచవలయును.

దిగ్రాశినిర్ణయము.

మ. సొరిదిం దూర్పున మేషసింహధనువుల్పొంపొందు యా
మ్యంబునం, దరయంగా వృషకన్యకామకరముల్ హర్షించు
నవ్వారుణిన్, మెఱయున్ యుగ్మతులాఘటంబులు విజృం
భించున్ ధనేశస్థలిన్, దిరమై కర్కిఝషాళిరాసులు మహా
దేవాదిదేవస్తుతా! 149

తూర్పున మేషసింహధనుస్సులును, దక్షిణమున వృషభ కన్యామకరములును, పశ్చిమమున మిథున తులాకుంభములును ఉత్తరమున కర్కట మీన వృశ్చికరాసులును నుండును.

వాస్తుపురుషదృష్టిద్వారనిర్ణయము.

తే. తెలియఁగా వాస్తుపురుషుఁ డేదిక్కుఁ జూచు
నచట ద్వారము లుంచ నర్థాప్తి సుఖము
నితర మగుచోట్ల నుంచిన ధృతి దొలంగి
రోగశోకంబు లగును సరోజనాభ! 150

వాస్తుపురుషుఁ డేదిక్కును జూచుచుండునో యాదిక్కున

దలవాకిలిని బెట్టిన ధనప్రాప్తియు సుఖమును గలుగును. తక్కినచోట్లఁ దలవాకిలిని బెట్టిన రోగమును, శోకమును గలుగును.

మాసద్వారనిర్ణయము.

మ. మును దా శ్రావణికంబునందు సదనంబు ల్గట్టినం దూర్పుది
క్కైనయుక్ వాఁకిలినిల్పఁగార్తికమునం దింపొందనద్దక్షిణం
బున నమ్మాఘమునందుఁ బశ్చిమదిశక్ బొందింప యుక్తం
బగుక్, జను వైశాఖమునందు నుత్తరదిశ న్శాస్త్రోక్తి సర్వే
శ్వరా! 151

శ్రావణమాసమునఁ గట్టెడుగృహములకుఁ దూర్పుదిక్కునఁ దలవాకిలి నుంచవలయును. కార్తికమునఁ గట్టువానికి వాకిలి దక్షిణమున నిడవలయును. మాఘమునఁ గట్టువానికిఁ బశ్చిమమునను, వైశాఖమునఁ గట్టువానికి నుత్తరమునను ద్వారముల నుంచవలయును.

సౌరమానమాసనిర్ణయము.

సీ. కర్కిసింహంబుల నర్కుఁ డుండినఁ దూర్పు
దిక్కువాకిళ్లు వర్తింప వచ్చుఁ
దులవృశ్చికంబుల నెలమి భానుం డుండ
శమనదిఙ్ముఖము ద్వారంబు దనరు
మకరకుంభంబుల మార్తాండుఁ డుండినఁ
బడమటి వాకిండ్లు పరగు నెపుడు
మేషవృషంబుల మిహిరుఁ డుండిన నుత్త
రపుదిశ ద్వారముల్ రహివహించు

మెరసి కన్యఁ జాప మీన యుగ్మంబులఁ
గట్టరాదు గృహముఁ గట్టిరేని
వ్యాధిహాని గండబాధలు సిద్ధించు
ననుచు వాస్తుకర్త లనిరి కృష్ణ! 152

కర్కాటక సింహమాసములయందు సూర్యుఁడుండ గృహములుగట్టిరేని తూర్పుభాగమున ద్వారమును బెట్టవలయును. తులా వృశ్చికమాసములయందు దక్షిణద్వారమును, మకర కుంభ మాసములయందుఁ బడుమటిద్వారమును, మేషవృషభ మాసములయం దుత్తరద్వారమును బెట్టవలెను. కన్యామిథున ధనుర్మీనమాసములయందు గృహములను గట్టరాదు. కట్టిరేని రోగము, హాని, గండము, బాధ కలుగును.

కర్తృరాశ్యనుకూలద్వారనిర్ణయము.

చ. వలనగుఁ దూర్పుదిక్కు తలవాఁకిలి వృశ్చికమీనకర్కిరా
సులఁ దగువారికిన్ శమనుచోటను యుగ్మమృగాంగనాదిరా
సులఁ దగువారికిన్ వరుణుచోటఁ దులావృషకుంభరాశివా
రలకును కార్ముకాజహరిరాసులవారికి నుత్తరంబజా! 153

వృశ్చికమీన కర్కాటకరాసులవారియిండ్లకుఁ దూర్పు ద్వారంబును మిథునమకరకన్యారాసులవారికి దక్షిణద్వారమును, తులావృషభకుంభరాసులవారికిఁ బశ్చిమద్వారమును, మేష సింహధనూరాసులవారికి ఉత్తరద్వారమును మంచివి.

అష్టభాగద్వారఫలనిర్ణయము.

సీ. ప్రాగాదిదిశలకు భాగఫలద్వార
నిర్ణయం బొనరింతు నేర్పుమీఱ

నాల్కొక్కదిశకు పాళ్లొనరనెన్మిదిజేయ
నీశాన్య మాద్యమై యింద్రుదిశకు
హానిశోకము నర్థ మధిపుసన్మానంబు
ధనము శౌర్యము క్రోధమును భయంబు
ఫలములై తగుబహిర్ద్వారదేశములకు
నాగ్నేయ మాద్యమై యమునిదిశకు
ప్రాణభయంబును బంధనంబును భీతి
యర్థ సంప్రాప్తి ధాన్యాభివృద్ధి
సుఖదుఃఖరోగముల్ సొరిది ఫలంబులు
పలలాశి దిశమొదల్ వరుణదిశకు
సుతహాని రిపువృద్ధి సుఖము ధనప్రాప్తి
కలిమి శోకంబు రోగమును భయము
ఫలములు వరుసతోఁ బవమానుఁ డాదిగా
నుత్తరమునను బెంపొందు నెపుడు
సరవితో భార్య నింపయు సత్వనష్టి
హానిధాన్యాభివృద్ధి ధనాగమంబు
పరమసౌఖ్యము దుఃఖము బాధ లనెడి
ఫలము లెఱుఁగక ద్వారముల్ నిలుపఁదగదు. 154

ప్రాగాదిచతుర్దిశలలో నేదిక్కున ద్వారముఁ బెట్టినను ప్రతిదిక్కును ఎనిమిది భాగములుగాఁ జేయవలయును. అట్టి యెనిమిదిభాగములకును క్రమముగ ఫలములు—తూర్పు దిక్కున ద్వారము బెట్టుటకు నిర్ణయించిన యెడల నీశాన్యము మొదలుకొని యాగ్నేయము వఱకును కొలిచి యెనిమిది భాగములు జేయవలయును. అట్టి యెనిమిదిభాగములకు క్రమముగా

హాని, శోకము, అర్థప్రాప్తి, రాజసమ్మానము, ధనప్రాప్తి, శౌర్యము, క్రోధము, భయము ఫలములు. దక్షిణద్వారమునకు నాగ్నేయము మొదలు నిరృతివఱకు నెనిమిదిభాగములు సేయ వానిలో నొక్కొకదానికిఁ గ్రమముగా—ప్రాణభయము, ధనము, భయము, అర్థప్రాప్తి, ధాన్యము, సుఖము, దుఃఖము, రోగము ఫలములు పశ్చిమద్వారమునకు నిరృతిదిశ మొదలు కొని వాయవ్యమువఱకు నెనిమిది భాగములుసేయ వానిలో నొక్కొకదానికి వరుసగా సుతహాని, శత్రువృద్ధి, సుఖము, ధన ప్రాప్తి, కలిమి, శోకము, రోగము, భయము, ఫలము. ఉత్తర ద్వారమునకు వాయవ్యము మొదలుకొని యీశాన్యము వఱ కును నెనిమిదిభాగములుసేయ నొక్కొకదానికి భార్యకు నింద, బలహీనత, హాని, ధాన్యాభివృద్ధి, ధనాగమము, సౌఖ్యము, దుఃఖము, పీడ ఫలములు.

గృహభాగఫలద్వారనిర్ణయము.

సీ. శివశిఖిదైత్యవాయువు లాదిగాఁగఁ బ్రా
　　గ్దక్షిణపశ్చిమోత్తరములందు
నవభాగములుసేయ రవిశశికుజబుధే
　　జ్యకవిసూర్యాత్మజసైంహికేయ
కేతుస్థలములౌను గీష్పతిపై దేవ
　　తలకు శుక్రునిమీఁద నిలుచు నరుల
యిండ్లకుఁ బశువుల కెలమి సౌమ్యునిమీఁద
　　సర్వత్ర కవిగురు సౌమ్యులందు
నిల్లువెడలఁగ దాఁపల నించు కధిక
మునిచి యచటఁ గవాటంబు లుంచవలయు

మఱియుఁ బాపగ్రహస్థానమధ్యమమున
నిలుపరాదు బహిర్ద్వార నియతిఁ గృష్ణ. 155

తూర్పుద్వారమును నీశాన్యము మొదలుగా నాగ్నే యమువఱకును గొలిచి తొమ్మిదిభాగములు సేయఁగా మొదటి భాగమునకు, సూర్యుఁడు రెండవభాగమునకుఁ జంద్రుఁడు, మూఁడవభాగమున కంగారకుఁడు, నాలుగవభాగమునకు బుధుఁడు, అయిదవభాగమునకు బృహస్పతి, ఆఱవభాగమునకు శుక్రుఁడు, ఏడవభాగమునకు శని, ఎనిమిదవభాగమునకు రాహువు, తొమ్మిదవభాగమునకు కేతువు నధిపతులు. వీనిలో బృహస్పతిభాగమున దేవతాయతనములకు ద్వారములను బెట్టవలయును. శుక్రునిభాగమున మనుష్యులయిండ్లకును, బుధునిభాగమునఁ బశువులయిండ్లకును, ద్వారములను బెట్టవల యును ఈభాగములలో నెవనిభాగమందు ద్వారము నిలుపఁ బడుచున్నదో యాభాగమునం దెడమదిక్కు కొంచెము అధిక ముగా నుండునట్లుజేసి ద్వారమును బెట్టవలయును. ద్వార మున కెడమదిక్కునఁ దలుపుండవలయును. దక్షిణద్వారము నకు నాగ్నేయము మొదలు, పశ్చిమద్వారమునకు నిరృతి మొదలు ఉత్తరద్వారమునకు వాయవ్యము మొదలును గొలిచి మీఁదఁ జెప్పినప్రకారము ద్వారములను బెట్టవలయును.

ద్వారబంధలక్షణము.

తే. సప్తతాళోన్నతంబు నెంచఁగఁ ద్రితాళ
మాయతము ద్వారబంధంబులందుఁ దగును
నిడుపు తొమ్మిదిపాళ్లను వెడలు పైదు
పాళ్లతోనైనఁ దగు ద్వారబంధ మభవ! 156

ఏడు జుత్తెళ్లు పొడవు, మూఁడు జుత్తెళ్లు వెడల్పును ద్వారబంధములకు మంచిది. మఱియు నిడుపు తొమ్మిదిపాళ్లును, వెడలుపైదుపాళ్లును గలద్వారబంధ ముత్తమము.

తే కర్తరాశికి యుక్తంబుగాక నాయ
ముస్న యాద్వారబంధము నొప్పదండ్రు
అరయ విషమాయములు రాశి కనుగుణంబు
లయినయాద్వారబంధ మర్థాప్తి కృష్ణ! 157

కర్తృరాశికి విరుద్ధమగునాయముగల ద్వారబంధము యుక్తముగాదు. ధ్వజసింహవృషభగజములను నాలుగువిధము లయిన యాయములలో కర్తృరాశి కనుకూలమగు నాయము గల ద్వారబంధము యజమానుని ధనమును గూర్చును.

చోరగండికి.

ఆ. వైరి చోరరాజ వహ్నిభయంబుల
వలన బయలు వెలుపవలయు గండి
కెలమిలక్షణంబు వలదు గూఢంబుగా
నిలుపవలయుఁ దనకు వలయునెడల. 158

శత్రువులవలనను, దొంగలవలనను, రాజులవలనను, అగ్నివలనను భయములు సంభవించినపుడు ఇంటివారు తప్పించుకొనుటకు వలయుద్వారము నొకదాని నేర్పరచవలయును. అందులకు లక్షణముతోఁ బనిలేదు. ఎవ్వరు నెఱుఁగకుండునట్టుఁ దనకుఁ గావలసినచోట నాద్వారమును బెట్టవచ్చును.

ద్వారబంధఖట్వా కవాటదారునిర్ణయము.

తే. దారువులు రెంట ద్వారబంధంబు తగదు
మంచమున మూఁడుజాతు లమర్ప రాదు

తలుపు సరిపల్కలైయున్నఁ దగదటంచు
తొడరి దూలము నడుముగా నడవరాదు. 159

రెండుజాతులదారువుతో ద్వారబంధమును జేయరాదు. మూఁడుజాతులుగల దారువుతో మంచమును జేయరాదు. తలుపులకుఁ బేసిగాఁ బలకలు పెట్టవలయును; సరిపలకలను బెట్టరాదు. ఇల్లు చొచ్చునపుడు దూలముల కడ్డముగా నడువరాదు.

తే. పైటివాకిలి కెదురుగాఁ బరునియింటి
వాకిలియు గోడమూలయు వైర మొదవు
ఇంటిలోనైన వాకిలి కెదురుగాను
గోడమూలయుఁ గంభము ల్పొడరాదు. 160

తనయింటి తలవాకిలికి పరునియింటి తలవాకిలియు, గోడమూలయు నెదురుగానుండిన వైరము సంభవించును. తనయింటిలోను వాకిండ్ల కెదురుగాను, గోడమూలను, గంభము లుండరాదు.

క. మిట్టతలఁగ ద్వారంబును
నెట్టన దగ్గయినచోట నిలయంబు వెసఁగ
గట్టిన మేలు తొలంగును
కొట్టము వెనుగాడినిడివి గూడదు నడవఁగ. 161

మిట్టను ద్వారమునుబెట్టి తగ్గయినచోట నిల్లుగట్టినఁ గీడు జేకురును. కొట్టము వెన్నుగాడి నిడివి నడువరాదు.

తే. మూల తలవాకిలై యున్న మేలు దొలఁగుఁ
గొంచెమైయున్నఁ బొడవైనఁ గూడదందు

రెదురుగా వాకిటను బరునింటిదీప
కాంతి లోఁగిట వెలుఁగ రోగప్రదంబు. 162

తలవాకిలిని మూలఁబెట్టిన మేలు దొలఁగును. వాకిలి పొట్టిగాఁగాని, పొడవుగాఁగాని యుండరాదు. పరునియింటి దీపకాంతి తనలోపలఁ జొచ్చెనేని రోగము ప్రాప్తించును.

ద్వారబంధకవాటములకు లగ్ననిర్ణయము.

క. స్థిరరాసు లుత్తమంబులు
గరిమన్ ద్వారములు నిలుపగాఁ జరమైనన్
బరగుఁ దుల ద్విస్వభావము
లరుదుగఁ దలుపులు ఘటింప ననువగుఁ గృష్ణా! 163

ద్వారబంధములు నిలుప స్థిరరాసులు—వృషభ సింహ వృశ్చిక కుంభములు—ఉత్తమములు. చరరాసులలోఁ దుల మంచిది. ద్విస్వభావములు—మిథునకన్యాధనుర్మీనములు—తలుపులు బెట్టుట కనువైనవి.

క్షేత్రభాగ గృహనిర్మాణ లక్షణము.

సీ. భవనమానంబు షడ్భాగంబు లొనరించి
యందులోపల నిలయంబు వెనుక
కడను పిశాచభాగము నొక్కపాలు పో
విడిచి రెండవపాలు విదితమైన
మనుజభాగంబున మఱి గృహం బొనరించి
యవల మూఁడవపాలి దైనదేవ
భాగంబులోపలఁ బందిళ్లు సమకొల్పి
కడమయగు మూఁడుభాగములు వేడ్క

నింటిముందఱ ముంగిలి కెనయఁజేసి
బావియునుఁ దోఁట నిర్మింప బాగుమీఱు
నాయనిర్మాణములనిశ్చయంబుఁ దెలిసి
యిండ్లుగట్టిన శుభములు నెసఁగుఁ గృష్ణ. 164

ఇంటినిడివిని ఆఱుభాగములు జేసి యందొకభాగమును ఇంటికి వెనుక పిశాచభాగమును విడిచిపెట్టి రెండవభాగమగు మనుష్యభాగమున నిండ్లు గట్టవలయును. మూఁడవదియగు దేవభాగమున పందిళ్లు నెలకొల్పవలయును. తక్కినమూఁడు భాగములలో నింటి ముంగిలికిఁ దగినచోటును వదలి తక్కిన ప్రదేశమందు బావియును, తోఁటయును నిర్మింపవలయును.

భిత్తిప్రమాణము.

మ. పదిజేనల్పొడవైనగోడ ద్విజభూపాలప్రశస్తంబు తొ
మ్మిదిజేనల్దగు వైశ్యశూద్రులకు నెమ్మిన్సంకరశ్రేణి కె
న్మిదిజేనల్మఱి వీటి కెక్కువయిన న్మేలొందు లోపంబు చె
ల్లదుమందంబిడమూరెఁడాది తగునీహస్తాంతపర్యంతమున్.

పదిజేనలపొడవుగలగోడలు బ్రాహ్మణక్షత్రియుల కుత్తమములు. తొమ్మిదిజేనలవి వైశ్యశూద్రులకును, ఎనిమిదిజేనలవి సంకరజాతివారికిని మంచివి. ఈప్రమాణమునకంటె నధికముగాను నుండవచ్చును. తక్కువగా మాత్ర ముండరాదు. ఆగోడలు మూరెఁడు మొదలు రెండుమూరల వఱకును మందము గలిగియుండవచ్చును.

గోడలు విరిగినందుకు ఫలము.

క. మేలిమిగ గోడఁబెట్టఁగ
వ్రీలినఁ దస్కరభయంబు వెలివ్రీలినచో

నాలము లోవీగిన ని
ల్లాలికి భయమగా నటందు రార్యులు కృష్ణా. 166

గోడను బెట్టునపు డది వ్రీలినఁ దస్కరభయము గలుగును. వెలిగా వ్రీలినయెడలఁ గలహము, లోఁగా వ్రీలిన నిల్లాలికి భయమును గలుగును.

జాలకములు.

క. నానావిధహర్మ్యములకుఁ
బూనఁగఁదగుఁ జిత్రకములు మొగి నలుదెసలన్
మానుగ గృహస్థులిండ్లకు
భానుజదిశఁ బశ్చిమమునఁ బరగు గవాక్షుల్. 167

నానారూపములు గలమేడలకు నాల్గుదిక్కులను గవాక్షము లుంచవలయును. గృహస్థులయిండ్లకు దక్షిణ పశ్చిమములయందు గవాక్షము లిడవలయును.

భిత్తినిర్మాణలక్షణము.

క. దినదినము గోడఁబెట్టఁగ
నెనయఁగ మృత్తిక గ్రహింప నీశాన్యమునన్
దనరును మూరెడుకీటుగ
నొనరిచి మఱి గోడఁబెట్ట నుచితము కృష్ణా! 168

గోడను బెట్టుటకు ఈశాన్యభాగమున మంటిని త్రవ్వవలయును. మఱియును మూరమూరకును గోడను బెట్టుచు రావలయును

స్తంభప్రతిష్ఠకు తిథిశుద్ధి.

క. నందలు రిక్తలు భద్రలుఁ
బొందవు దర్శయును బర్వములు వర్జితముల్

ముందటఁ నిలిచినదినములఁ
జెందును కంబములు నిల్ప సిరులు మురారీ. 169

నందతిథులయందును, భద్రతిథులయందును, అమావాస్యయందును, పర్వములయందును స్తంభప్రతిష్ఠను జేయరాదు. తక్కినదినములందుఁ జేసినయెడల మేలు కలుగును.

వారశుద్ధి.

మ. ఇనవారంబున వహ్నిబాధ కలహం బిష్టార్థనాశంబు చం
ద్రునివారంబున భౌమవారమున మృత్యుప్రాప్తి సంధించు
సౌమ్యునివారంబు సురేజ్యశుక్రులదినంబుల్ సౌఖ్యబోధార్థ
ముల్, శనివారంబు తనూజహాని సవనస్తంభప్రతిష్ఠకు
హరీ! 170

ఆదివార మగ్నిభయమును గలుగఁజేయును. సోమవారమునఁ గలహము ప్రాప్తించును. మంగళవారమున మృత్యుప్రాప్తి. బుధ బృహస్పతి శుక్రవారములు శుభప్రదములు. శనివారమునఁ బుత్రహాని గలుగును.

నక్షత్రశుద్ధి.

తే. హస్తరేవతి శశితారకాశ్వినులును
శతభిషధనిష్ఠపుష్యముల్ శ్రవణమదితి
చిత్తరోహిణి మిత్రోత్తరాత్రయముల
స్తంభములు నిల్ప ధనసుతసౌఖ్య మభవ! 171

హస్త, రేవతి, మృగశీర్ష, అశ్విని, శతభిషము, ధనిష్ఠ, పుష్యమి, శ్రవణము, పునర్వసు, చిత్త, రోహిణి, అనూరాధ, ఉత్తర, ఉత్తరాషాఢ, ఉత్తరాభాద్ర ఈ పదిగైదు నక్షత్ర

ములయందును స్తంభప్రతిష్ఠను జేసినయెడల ధనపుత్రలాభములు గలుగును.

స్తంభప్రతిష్ఠకు గ్రహశుద్ధి లగ్నశుద్ధి.

తే. లగ్న కేంద్ర త్రికోణములందు నుచ్చ
లందు శుభు లున్నఁ జూచిన లగ్నమలరు
పాపు లాఱింట మూఁట్టను బదునొకంట
నుండిరేనియుఁ గంబము లుంచ శుభము. 172

లగ్నమునందును, లగ్నమునకు ౪, ౭, ౧౦, ౫, ౯.స్థానములందు శుభగ్రహము లుండినను జూచినను, ఈరాసులందు శుభగ్రహము లుచ్చముల నుండినను, పాపగ్రహములు ౬,3, ౧౧ స్థానముల నుండినను స్తంభప్రతిష్ఠను జేయుట తగును.

స్తంభఘాతమునకుఁ గాలసర్పగతి.

సీ. కాలసర్పము వెన్కగా సంచరించుచు
రహివృషభాదిత్రిరాసులందు
హరుదిశ శీర్షంబు ననిలదిఙ్మధ్యంబు
నసురదిక్పుచ్ఛమై యలరియుండు
సింహత్రయంబున శిరము వాయువునందు
నసురదిఙ్మధ్యమై యగ్నిఁ బుచ్ఛ
మగు నళిత్రయమున నసురదిక్శిరముగ
నగ్నిదిఙ్మధ్యంబు హరునిదిశను
బుచ్ఛమౌఁ గలశత్రయమునను వహ్ని
మూలఁ దలయుండు మధ్యంబు శూలనయను
దెసను బుచ్ఛంబు వాయువుదిశఁ జెలంగు
నిట్టిగతులందు గ్రాహ్యంబు లెఱుఁగవలయు. 173

వృషభ మిథున కర్కాటమాసములయందుఁ గాలసర్పము నకు నీశాన్యమున శిరస్సును, వాయవ్యమున నడుమును, నిర్భృతి యందుఁ దోఁకయు నుండును. సింహకన్యాతులామాసముల యందు వాయవ్యమునందు శిరమును, నిర్భృతియందు నడుమును, ఆగ్నేయమునఁ దోఁకయును నుండును. వృశ్చికధనుర్మకరమాసములయందు నిర్భృతియందు శిరమును, ఆగ్నేయమున నడుమును, ఈశాన్యమునఁ దోఁకయు నుండును. కుంభ మీనమేషమాసములయందు ఆగ్నేయమునఁ దలయును, ఈశాన్యమున నడుమును, వాయవ్యమునఁ దోకయు నుండును. కాఁబట్టి యిట్టి గతులందు యుక్తాయుక్తస్థానములను దెలిసి స్తంభఘాతము సేయవలయును.

క. తలమీఁదఁ ద్రవ్వ మృత్యువు
వలనొప్పఁగ వీఁపునందు వచ్చును బీడల్
చలనంబు తోఁకమీఁదను
చెలువుగ నిడుపైన దిశను సిరులు ముకుందా! 174

కాలసర్పముయొక్క శిరమునఁ ద్రవ్విన యెడల మృత్యుభయము గలుగును. వీఁపునఁ ద్రవ్వినఁ బీడలు సంభవించును. తోఁకమీఁదఁ ద్రవ్వినయెడల జలనము గలుగును. ఈమూఁడు చోట్లనుగాక నిడుపగుచోటఁ ద్రవ్విన సిరి గలుగును.

సూర్యచంద్రగతులు

సీ. కర మొప్ప వృషయుగ్మ కర్కాటకంబుల
సూర్యుఁడు చరియింప సోముఁ డపుడు
సింహత్రయంబున స్థిరముగా నుండిన
వహ్నిదిశాదైన వచ్చు సుఖము

కంఠీరవంబునఁ గన్యను ద్రాసున
బద్మబాంధవుఁ డున్నఁ బద్మవైరి
యళికత్రయంబున నలరినసమయంబు
నీశానదిశయందు నెనయు శుభము
అళిధనుర్మృగముల నాదిత్యుఁ డుండంగఁ
గలువలచెలికాఁడు గరిమతోడఁ
గుంభత్రయంబునఁ గుదురుగానుండిన
ననిలకోణాదైన నలరు జయము
ఘటఝషాజములందు ఖమణి వర్తింపంగ
రిక్కలగమి రేఁడు నిక్కవముగ
వృషభత్రయంబున నొప్పుగా నుండిన
నసురకోణాదైన బొసఁగు జయము
ఆలయంబుల కీరీతి నలరు స్తంభ
ఘాతములు సేయ శుభములు గలుగు నన్య
మార్గములఁ జేయఁ బీడలు మాన వెపుడుఁ
దెలిసి వర్తింపవలయును దేవదేవ! 175

వృషభమిథున కర్కటమాసములయందు సూర్యుఁడుండఁగాను, సింహ కన్యాతులాసంబంధమయిన యుత్తర హస్తచిత్తలయందుఁ జంద్రుఁడుండఁగాను, ఆగ్నేయమున స్తంభఘాతము సేయవలయును. సింహకన్యాతులామాసములయందు సూర్యుఁడుండఁగాను, వృశ్చికధనుర్మకరసంబంధములగు అనూరాధ, ఉత్తరాషాఢ, శ్రవణ ధనిష్ఠలను నాలుగునక్షత్రములలో నెద్దాని యందైనఁ జంద్రుఁడు సంచరించుచుండఁగాను, నీశాన్యమున స్తంభఘాతము సేయవలయును. వృశ్చికధనుర్మకరమాసముల

యందుసూర్యుఁడుండఁగాను కుంభమీన మేషసంబంధములగు శతభిషోత్తరాభాద్ర రేవత్యశ్వినులనునాల్గునక్షత్రములలో నెద్దా ననైనను సూర్యుఁడుండఁగాను వాయవ్యమున స్తంభప్రతిష్ఠను జేయవలయును. కుంభమీనమేష మాసములయందు సూర్యు డుండఁగాను, వృషభ మిథున కర్కటసంబంధములగు రోహిణి మృగశీర్ష పునర్వసు పుష్యములను నాలుగునక్షత్రములలో నెద్దాననైనఁ జంద్రుఁ డుండఁగాను నిరృతియందు స్తంభప్రతి ష్ఠను జేయవలయును. అట్లుకానిచోఁ గీడు ప్రాప్తించును.

వివాహవేదికా స్తంభలక్షణము.

సీ. మృగపతిత్రయమున మిహిరుఁడు నెలకొన్న
హరుని కోణాదిగా నెఱుఁగవలయు
వృశ్చికత్రయమున వెస సూర్యుఁడు వసింప
వాయుకోణాదిగాఁ జేయవలయు
కలశత్రయంబునఁ గమలాప్తుఁ డుండిన
దైత్యకోణాదిగాఁ దలఁపవలయు
ఉక్షత్రయంబుల నుష్ణదీధితి యున్న
జ్వలనదిశాదిగాఁ దెలుపవలయు
ధరణిఁ బరిణయవేదికా స్తంభసమితి
నిలుపుటకు వాస్తుశాస్త్రోక్తనిర్ణయంబు
గాక వేఱొక్కవిధమున ఘాతమైన
సంపదలు లేక హానియౌ దంపతులకు. 176

సింహకన్యాతులామాసములయందు సూర్యుఁడు సంచ రించుచుండఁగా నీశాన్యమున స్తంభఘాతమును జేయవల యును. వృశ్చికమకరధనుర్మాసములయందు సూర్యుఁ డుండఁగా

వాయవ్యమున స్తంభఘాతమును జేయవలయును. కుంభమీన మేషలగ్నములయందు సూర్యుఁడుండఁగా నిరృతియందు స్తంభఘాతమును జేయవలయును. వృషభమిథునకర్కటరాసుల యందు సూర్యుఁడుండఁగా నాగ్నేయమున స్తంభఘాతమును జేయవలయును. ఇట్లు వివాహవేదికాస్తంభప్రతిష్ఠలను జేయవలయును. ఇట్లు చేయకేని దంపతులకు దారిద్ర్యమును, హానియు సంభవించును.

లగ్నగతగ్రహఫలము.

తే. పరగ లగ్నమునందు గీష్పతి వసింప
కంబములు నిల్పి బుధుఁడు లగ్నముననుండ
వెనుఁబరచి లగ్నమున శుక్రుఁ డెనసినప్పు
డిండ్లు గప్పిన వహ్ని దహింపఁడభవ! 177

బృహస్పతి నివసించియున్న లగ్నమున స్తంభప్రతిష్ఠను జేసి బుధుఁడు నివసించియున్నలగ్నమున వెన్నుగాఁడియెత్తి శుక్రుఁడున్న లగ్నమున నింటిని గప్పినయెడల నెన్నటికిని నగ్నిభయము గలుగనేరదు.

క. జలరాసుల శశి యుండఁగ
నల లగ్నమునందుఁ దొమ్మి దైదిటఁ జంద్రుం
డలరఁ గవివారమున గృహ
ములు గట్టిన వహ్నిబాధ నొందదు కృష్ణా! 178

జలరాసులయందుఁ జంద్రుఁడుండఁగా నైనను లగ్నమునకుఁ దొమ్మిది యైదు స్థానములయందును లగ్నమునను జంద్రుఁ

డుండఁగాను శుక్రవారమునందును గృహము గట్టినయెడల నగ్నిభయము గలుగనేరదు.

తే. చంద్రుఁడేనియుఁ గురుఁడేని సరవినుండు
రాశి శంకువు నిల్పి యారోహిణేయుఁ
డున్న రాశిని బరమెత్తి యుశనుఁ డున్న
రాశి గప్పిన యిండ్ల నిర్భయము కృష్ణ! 179

చంద్రుఁడైనను, బృహస్పతి యైనను లగ్నమున నుండఁగా శంకువును ప్రతిష్ఠించి బుధుఁ డున్నలగ్నమునఁ బరమెత్తి శుక్రుఁ డున్నలగ్నమున గృహములను గట్టినయెడల భయ ముండనేరదు.

రాజయోగము.

మ. గురువారాంచితకర్కటీఝషలసత్కోదండలగ్నంబునన్
గురుశుక్రుల్వసియించువేళ గృహములో రెల్లదగన్ గట్టి
నన్, ధరఁ దద్గేహమునంజనించినశిశు ల్ధాత్రీతలాధీశులై
వరభాగ్యోన్నతిఁ బుత్త్రపౌత్త్రమహిమన్ వర్తింతు రెల్లప్పు
డున్. 180

గురువారమునాఁడు కర్కటక ధనుర్మీనలగ్నములలో దేనియందైనను బృహస్పతిశుక్రులలో నెవరైన నొకరు నివ సించియుండఁగా గృహంబు గట్టినయెడల నాగృహమునందు జనించినవారు పుత్త్రపౌత్త్రసంపత్సమృద్ధిగలవారును, రాజ్యాధి పతులును నగుదురు.

క. ద్విశరీరంబుల స్థిరముల
వశులై శుభులున్న మేలు వారును బవెటన్

విశదముగ నున్నఁ జూచినఁ
గుశలతఁ గంబములు నిల్పఁ గోరిక లలరున్. 181

ద్విస్వభావలగ్నములయందుగాని, స్థిరలగ్నములయందు గాని శుభులుండినను, శుభులు పదియవయింటియం దుండినను, శుభులు లగ్నమును జూచినను స్తంభప్రతిష్ఠను జేయువానికి నానావిధములయిన యైశ్వర్యములు గలుగును.

మ. సొరిది స్త్రీనగృహంబునందఁ గవి దా సొంపొంది నన్నాల్గిటన్
గురుఁడు న్నిల్చిన నుచ్చలందు గురుశుక్రు ల్పెంపుతో నుం
డినన్, గరిమ న్మందుఁడు పద్దకొంట నెలకొన్న న్వైభవ
ప్రాప్తిసీ, ధరమీఁదన్ జిరకాలమున్నను గృహస్తంభం
బులన్ నిల్పఁగన్. 182

మీనలగ్నమున శుక్రుఁడును, నాలుగింటబృహస్పతియు నుండఁగా, లేక వీరిరువురు నుచ్చస్థానములయందుండఁగా, పదునొకండవయింట శనియుండఁగాను, గృహమునకు స్తంభప్రతిష్ఠను జేసినయెడల నాగృహము చిరకాలము సకలైశ్వర్యములతోఁ దులదూఁగును.

మ.. అసురాచార్యుఁడు రాశి నాఱిటను సప్తాశ్వుండు శుక్రుండు
స, ప్తమరాశిన్ దశమంబునన్ శశియు లాభస్థానమున్
సౌరి పంచమరాశన్ బుధుఁ డున్నవేళల గృహస్తంభప్రతి
ష్ఠ ల్మహో, త్తమమై యుండు ననేకవత్సరము లీధాత్రీ
స్థలిన్ మాధవా! 183

లగ్నమున బృహస్పతి యుండఁగా, నతనికి నాఱింట సూర్యుఁడును, ఏడిట శుక్రుఁడును, పదింటఁ జంద్రుఁడును, పదునొకంట శనియును, అయిదిట బుధుఁడును, నివసించి

యుండిరేని స్తంభప్రతిష్ఠను జేయుట ఉత్తమము. మఱియు నిట్టిలగ్నమునఁ గట్టినగృహము శాశ్వతమైన సంపదగలదై యుండును.

ఆయురారోగ్యము.

మ. గురియారా లగ్నమునన్ గురుండయిన శుక్రుండైన నుండం
గ మం, దిరముల్ గట్టిన నూఱువత్సరము లుద్దీపించు సౌ
ఖ్యుండు భా, సురత న్నిల్చిన నేఁబదేండ్లు మను నీక్షోణీ
స్థలిన్వీరు ము, వ్వురు లగ్నంబున నుండిరేని విభవంబు
ల్చెందు నెల్లప్పుడున్. 184

లగ్నమున గురుశుక్రులలో నెవరైననొక రుండఁగఁ గట్టినగృహము నూఱువత్సరములు సుఖస్థితిగలదై యుండును. లగ్నమున బుధుఁడుండెనేని యేఁబదివత్సరము లుండును. గురుశుక్రబుధులు మువ్వురు నుండిరేని విభవములు చేకూరును.

తే. రమణఁ గంబము లొగి నిల్పుసమయమునకు
గురుఁడు చంద్రుఁడు నాల్గింటఁ గుజుఁడు శనియుఁ
బదునొకంటను నిల్చిన భవనములకు
నాయు వగునండ్రు నెనుబదియబ్దములును. 185

స్తంభప్రతిష్ఠను జేయులగ్నమునకు గురుచంద్రులు నాల్గింటను, గుజశనులు పదునొకంటను నుండిరేని యాగృహ మెనుబదియేండ్లు సకలైశ్వర్యములు గలదై యుండును.

తే. లగ్నమున శుక్రుఁ డుండఁ గరంబు విధుఁడు
పదిటఁ గేంద్రమునందుఁ గిష్పతియు. దరణి
పదునొకట నున్నఁ గంబముల్ పాదుకొలుపు
నిలయము శతాబ్దములు ధాత్రి నిలుచుఁ గృష్ణ! 186

లగ్నమున శుక్రుఁడును, పదవయింట బుధుఁడును, కేంద్రమునందు గురుఁడును, పదునొకండవస్థానమున సూర్యుఁడును నున్నసమయమునఁ గట్టినగృహము నూఱుసంవత్సరములు పరమైశ్వర్యముతో నుండును.

క. కవి లగ్నమునను మూఁటను
రవి కుజుఁ డాఱిటను గురుఁడు రహి నైదింటన్
నివసించునపుడు కంబము
భువి నిల్ప శతద్వయాబ్దములు వర్తిల్లున్. 187

లగ్నమున శుక్రుఁడును, మూఁట సూర్యుఁడును ఆఱిట నంగారకుఁడును, అయిదింట గురుఁడును నుండఁగాఁ గట్టిన గృహము రెండునూఱులసంవత్సరములు పరమైశ్వర్యంబుతో నుండును.

పట్టికాబంధము.

సీ. తనరుఁ బూర్వాదిప్రదక్షిణంబుగ దూల
ములు చౌకముగఁ బూర్వవలయు నపుడు
ఆగ్నేయమునను మూలాగ్రసంయోగంబు
మూలంబు మూలంబు మొనయు దైత్య
దిక్కునఁ బవమానుదిశ నగ్రమూలసం
ఘటనంబు నీశానుకడను బొల్చు
నగ్రమగ్రము వీని కభిధానములు తూర్పు
గజ మెనుబోతు భానుజునికడను
వృషము పడమట నుత్తరం బెనయు నజము
గజముపైఁ బోతు పోతుపైఁ గడఁగు వృషము

వృషభగజములపై నజం బెనఁగు వరుసఁ
దెలిసి దూలము లెత్తఁగావలయుఁ గృష్ణ! 188

దూలములను జోకముగాఁ గూర్చునపుడు తూర్పు దూలముయొక్క మొదలును దక్షిణపుదూలముయొక్క కొనయును నాగ్నేయమునఁ గూడవలయును. దక్షిణపుదూలము యొక్క మొదలును పడమటిదూలముయొక్క మొదలును నిర్ఋతి దిక్కునఁ గూడవలయును. పడమటిదూలముయొక్క కొనయును ఉత్తరపుదూలముయొక్క మొదలును వాయవ్యమునఁ గూడవలయును. ఉత్తరపుదూలముయొక్క కొనయును తూర్పు దూలముయొక్క కొనయును ఈశాన్యమునఁ గూడవలయును. తూర్పుదూల మేనుఁగనియు, దక్షిణముదూల మెనుబోతనియు, పడమటిదూలము వృషభమనియు, ఉత్తరపుదూలము చింబోతనియుఁ జెప్పఁబడును. కాఁబట్టి యేనుఁగుమీఁద నెనుబోతును, ఎనుబోతుమీఁద నెద్దును, ఎద్దుమీఁద నేనుఁగును, ఏనుఁగు మీఁద చింబోతును బెట్టవలయును.

దారుసంధిని లక్షణము.

ఉ. మూలము శక్తిరూపము సమున్నతి నగ్రము శంభురూప
మౌ, మూలము నగ్రముం గదియ మోదకరంబగు నగ్ర
మగ్రముం, మేలు దొలంగఁజేయు గృహమేధికి మూలము
మూలముం శిఖి, జ్వాలల నేర్చు దారువులసంధి యెఱుం
గక యిండ్లు గట్టినం. 189

దూలముయొక్క మొదలు శక్తిస్వరూపము; కొన శంభు స్వరూపము. కాఁబట్టి మొదలు చివరలు రెండును జేర్చిన యెడల శుభము గలుగును. కొనయు కొనయుఁ గూర్చిన

యెడలఁ గీడు గలుగును. మొదలును మొదలును జేర్చినయెడల నగ్నిభయము కలుగును. కావున దారుసంధుల నెఱిఁగి గృహములను గట్టుట తగును.

క. ప్రాగుత్తరాగ్రములుగా
బాగుగ గృహదారుసమితి బరపిన శుభమా
రోగము దక్షిణపశ్చిమ
భాగాగ్రములైనఁ జెందుఁ బతికి మురారీ! 190

ఇండ్లకు దారువు తూర్పు ఉత్తరము కొనలుగా నుంచుట శుభప్రదము; దక్షిణము పడమరదిక్కుల కొనలుంచినయెడల గృహయజమానునకు రోగము ప్రాప్తించును.

తే. కంబములు లేక నిలయంబు గట్టరాదు
కంబములు చాలుదప్పిన కంబసూడు
జేసిదంతెలు దూలముల్ బెరయు సరులు
పొరుగుకొట్టము వెనుపోటు పొసఁగ దభవ. 191

కంబములు లేక ఇండ్లను గట్టరాదు. కంబములు చాలు దప్పిన కంబసూడు గనుక కీడుకలుగును దంతెలు జేసిగా నుండవలయును. దూలములు సరిగా నుండవలయును. పొరుగువారి కొట్టము వెన్నుపోటి యుండరాదు.

గృహోన్నతసూత్రము.

తే. దూలములకును భూమికి నూలువట్టి
యెన్నియంగుళ లగునవి యెనిమిదింట
పాలుగొన శేష మాయముల్ పరగు నందు
జేసుల శుభంబు సరులందు బెరయుఁ గీడు. 192

దూలములకును భూమికిని సూత్రమును బట్టి కొలువఁగా వచ్చునంగుళముల నెనిమిదింట భాగించఁగా ౧ మిగిలిన ధ్వజాయము, ౨ మిగిలిన ధూమాయము, ౩ మిగిలిన సింహాయము, ౪ మిగిలిన శునకాయము, ౫ మిగిలిన వృషభాయము, ౬ మిగిలిన ఖరాయము, ౭ మిగిలిన గజాయము, ౮ మిగిలినఁ గాకాయము. ఈయెనిమిదివిధముల యాయములలో ధూమ శ్వానఖరకాకాయములను వర్జింపవలయును ధ్వజసింహావృషభ గజాయములలోఁ గర్త కనుకూలమగు నాయము నుంచవలయును.

తే. తల్లిదండ్రియు నన్నలు దక్షిణమునఁ
బశ్చిమంబున నుండిన భద్రమగును
ఉత్తరము దూర్పు లోగిలి నొత్తమేలు
దక్షిణంబును బడమరఁ దగదు జరుప. 193

తల్లిదండ్రులయొక్కయు అన్నలయొక్కయు గృహములు దక్షిణపువైపుననైనను పడమరవైపుననైనను ఉంచవలయును. వీరికి దిగువను పిన్నలయిండ్లుండవలయును. లోగిలి ఉత్తరమువైపునకును తూర్పువైపునకును జరుగవచ్చును. దక్షిణమునకును బడమరవైపునకును జరుగకూడదు.

ఏకశాల లక్షణఫలము.

సీ. నలుదిశల్ వాకిళ్లుగల యేకశాలకు
విశ్వతోముఖ మనుపేరు వెలయు
ప్రాగ్ద్వార హీన మై పరగు వ్యాఘ్రపదాఖ్యఁ
బశుమృగతస్కరబాధ లొదవు

ఇల దక్షిణద్వారహీనమై గృహశేఖ
రాఖ్యాక మఖిలభాగ్యప్రదంబు
రమణఁ బ్రత్యగ్ద్వారరహితమై శ్రీనిల
యాఖ్యంబు పుత్త్రపౌత్త్రాభివృద్ధి
ఉత్తరద్వారరహితమై యున్నశాల
సూకరపదాఖ్య రాజభయాకరంబు
అపరాంచితకోణమధ్యమున నిడియె
పుండరీకాఖ్యఁ దగి శుభంబులు నొసంగు. 194

నాలుగుదిక్కులను వాకిళ్లుగలగృహమునకు విశ్వతోముఖ మనిపేరు. తూర్పున ద్వారము లేక తక్కినదిక్కులందు ద్వారములుగల గృహమునకు వ్యాఘ్రపద మనిపేరు. దానికి ఫలము పశుమృగతస్కరబాధలు. దక్షిణమున ద్వారములేక తక్కినదిక్కుల ద్వారములుగల గృహము గృహశేఖర మనఁబడును. అది భాగ్యముల నిచ్చును. పడమటిదిక్కున ద్వారము లేక తక్కినదిక్కుల ద్వారములుగల గృహమునకు శ్రీనిలయ మనిపేరు. అది పుత్త్రపౌత్త్రాభివృద్ధిఁగలుగఁజేయును. ఉత్తరమున ద్వారము లేక తక్కినదిక్కుల ద్వారములుగల గృహమునకు సూకరపద మనిపేరు. అది రాజభయము గలుగఁజేయును. విశ్వతోముఖమే గూడలులేక వెలితిగా కోణమధ్యమున గట్టిన పుండరీక మగును. అది శుభప్రదము.

ద్విశాలలక్షణము—ఫలము.

సీ. యామ్యపశ్చిమముల నలరు ద్విశాలాఖ్య
కమలాకరము లక్ష్మిఁ గలుగఁజేయుఁ
బశ్చిమోత్తరములఁ బరగు ద్విశాలకు
శ్వానపదాఖ్య తస్కరభయంబు

ఉత్తరప్రాగ్ద్విశాలోష్ట్రదంష్ట్రాహ్వయం
బయి చోరభయము నార్తియును జేయుఁ
బూర్వదక్షిణములఁ బొసఁగు ద్విశాలాఖ్య
భుజగదంష్ట్రము విషంబులభయంబు
కావున ద్విశాలలక్షణక్రమము ఫలము
లరసి గృహముల నిర్మింప నధిపునకును
మొనసి తత్తత్ఫలంబుల నెనయఁజేయు
వాస్తుసిద్ధాంతమత మిది వనజనాభ! 195

దక్షిణపుపారువను, పడమటిపారువను గట్టిన ద్విశాల కమలాకరమని చెప్పఁబడును. అది లక్ష్మీప్రదము. పడమటి పారువను ఉత్తరపుపారువను గట్టిన ద్విశాల శ్వానపదమని యెన్నఁబడును. అది చోరభయమును గలుగఁజేయును. ఉత్తరపుపారువను, తూర్పు పారువనుగట్టిన ద్విశాలకుష్ట్రదంష్ట్రమని పేరు. అది యార్తిని గలిగించును తూర్పుపారువను దక్షిణపు పారువనుగట్టిన ద్విశాల భుజగదంష్ట్ర మనిపించుకొనును. అందువలన విషభయంబుగలుగును కాబట్టి ద్విశాలలక్షణములఁ దెలిసి గృహములను గట్టవలయును.

త్రిశాలలక్షణము—ఫలము.

సీ. సరవిఁ బూర్వముఖత్రిశాలాఖ్య హారిపదం
బిష్టకామార్థంబు లిచ్చు నెపుడు
జగతి యామ్యముఖత్రిశాలోష్ట్రదంష్ట్రాఖ్య
కము శత్రుభీతి వేగమె యొనర్చు
వరుణదిఙ్ముఖముగాఁ బరగు త్రిశాల క్షు
యాభిధానము బహుహానిఁ జేయు

నలరు నుదఙ్ముఖంబైన త్రిశాల జ
యంతినాఁ బుత్త్రపౌత్త్రాభివృద్ధి
శమనదిఙ్ముఖహీనమై రమణ నితర
దిశల మూఁటను ద్వారముల్ విశదముగను
నమరిన త్రిశాల కల్యాణమనఁగఁ జెల్లు
నఖిలసంపత్ప్రదాయకం బగును గృష్ణ! 196

దక్షిణము, పడమర, ఉత్తరము ఈమూఁడుదిక్కులను గట్టి తూర్పున వాకిలిఁ బెట్టినయెడల హారిపద మనిపించు కొనును అందున నిష్టకామ్యార్థము లొనఁగూడును. పశ్చిమము, ఉత్తరము, తూర్పు ఈమూఁడు దిక్కులను గృహములను గట్టి దక్షిణమున వాకిలిఁ బెట్టిన సుప్తసంప్త మగును. అది శత్రు భయము జేకూర్చును. ఉత్తరము, తూర్పు, దక్షిణము ఈ మూఁడుదిక్కులయందును గృహములుగట్టి పడుమట వాకిలిఁ బెట్టిన నది క్షయమను పేరఁ బరగును. అది హానిదము. తూర్పు, దక్షిణము, పడమర వీటియందు గృహములుగట్టి యుత్తరమున వాకిలిఁబెట్టిన జయంతి యగును అది పుత్త్రపౌత్త్రాభివృద్ధిఁ గూర్చును. దక్షిణమున ద్వారములేక తక్కినమూఁటియందును ద్వారము లుండినఁ గల్యాణ మనఁబరగును. అది సంపదల నిచ్చును.

చతుశ్శాలలక్షణము—ఫలము.

సీ॥ దిశలు నాల్గిటియందు విశదంబుగాఁ గట్టు
సదనంబు ధరఁ జతుశ్శాల యయ్యె
అది సర్వతోభద్ర మది చతుర్భద్రక
మనుసమాహ్వయముల నలరు నెపుడు

స్వస్తికాహ్వయము ప్రాగ్ద్వారసంయుత మైనఁ
బశుకరితురగసంపత్కరంబు
దక్షిణద్వారమై తగ వర్ధమానాహ్వ
యము వస్తువర్ధమానముగఁ జెలఁగు
భూమిఁ దనరు సంధ్యావర్తనామమునను
బశ్చిమముఖంబు రత్నసంపద లొసంగు
తనరు *రుచకాఖ్య ముత్తరద్వారమైన
నన్నపానాదిభోగభాగ్యంబు లొసఁగు. 197

నాలుఁగు దిక్కులను గట్టిన గృహము చతుశ్శాలయనియు, సర్వతోభద్ర మనియుఁ, జతుర్భద్రకమనియుఁ జెప్పఁబడును. అట్టిచతుశ్శాలకుఁ దూర్పున ద్వారమును బెట్టిన నది స్వస్తిక మనఁబడును. దానియందు పశువులు, ఏనుఁగులు, గుఱ్ఱములు మిగుల నభివృద్ధిని జెందును. దక్షిణమున ద్వారముగల గృహ మునకు వర్ధమాన మనిపేరు. అందు ధనము శాశ్వతముగ నిలిచి యుండును. పశ్చిమద్వారముగల చతుశ్శాల సంధ్యావర్త మనుపేరఁ బరగును దీనియందును ధనము శాశ్వతముగ నిలిచి యుండును. ఉత్తరద్వారముగల చతుశ్శాల చక్ర మనఁబడును. దీనియందు సకలవిధము లగుభోగభాగ్యము లుండును. చతు శ్శాలకు నాలుగుదిక్కుల ద్వారము లుండుట మంచిది.

సీ. అడరఁ జతుశ్శాల నడుమఁ జతుర్ద్వార
సదనంబు పుష్కరసంజ్ఞఁ దనరు
ప్రాఙ్ముఖంబున గృహరాడభిజ్ఞ వహించుఁ
బాటింప సకలసంపత్ప్రదంబు

---

* చక్రాఖ్యము.

దక్షిణముఖమైన ధనదపదాఖ్యచేఁ
బరగును సర్వసౌభాగ్యకరము
పడమటిముఖముగా భాసితం బగునింద్ర
పదనామ మింద్రవైభవ మొనర్చు
సరవి నుత్తరముఖమైన వరుణపదము
రత్నములఁ గూర్చు రత్నాకరంబురీతి
నెలమి నిటువలె నిండ్లపై నిండ్లు దనర
చంద్రశాలలు రాజసంస్థానకములు. 198

చతుశ్శాలనడుమ నాలుగుదిక్కుల ద్వారములు పెట్టి కట్టినసదనము పుష్కర మనఁబరగును. ఇందు సంపద లెడతెగక యుండును. చతుశ్శాలనడుమఁ దూర్పునద్వారముగల గృహము గట్టిన నది గ్రహరాజమని యెంచఁబడును. ఇందు సర్వసంపద లొప్పును. దక్షిణద్వారముఁ బెట్టికట్టిన గృహము ధనపద మని పించుకొనును. అందు నివసించువారు సకల సంపదల ననుభవింతురు పడమటిద్వారము గలగృహమును నిర్మించినయెడల నది యింద్రపదమని పిలువఁబడును. అం దింద్రవైభవము ప్రాప్తించును. ఉత్తరద్వారముగల గృహము వరుణపద మగును. ఇందు రత్నలాభము గలుగును. ఇట్లు గృహములమీఁద గృహములు గట్టినఁ జంద్రశాలయగును. అందు రాజు లుండఁదగుదురు.

అష్టవిధగృహదిఙ్నిర్ణయము.

షు. అరయ న్మజ్జనశాల తూర్పు దెసఁ బాకాగార మాగ్నేయమా
యరుత న్సుప్తిగృహంబు యామ్యమున శస్త్రాగారమా
నైరృతిన్, గురియా భోజనశాల పశ్చిమమున న్గోశాల

వాయవ్యము, త్తరమయ్యర్థగృహంబు శంకరుదెసఁ దైవా
లయంబుండఁగుఁ. 199

స్నానగృహము తూర్పుదిక్కునను, వంటశాల యాగ్నే
యమునను, శయనగృహము దక్షిణమునను, ఆయుధాగారము
నిర్పతిదిగ్భాగమునందును, భోజనశాల పడమటను, పశుశాల
వాయవ్యమునను, కోశాగారము త్తరమునను, దేవాలయ
మీశాన్యమునను నిర్మింపవలెను.

మధ్యగృహనిర్ణయము.

సీ. ఇంద్రాగ్నిమధ్యమం బెనయును దధిశాల
యనలార్కజులమధ్య మాజ్యశాల
యమరాక్షసులమధ్యమము విరేచనశాల
దనరు విద్యాశాల దనుజవరుణ
మధ్యమంబునఁ బాశమారుతాంతరమున
నెనయు రోదనశాల ఘనసమీర
ధనదులనడుమను దగు భోగశాల ధ
నాధిపశివులమధ్యమము వైద్య
శాల శివవజ్రిమధ్యదేశముల నుండు
సూతికాశాల లీరీతిఁ జూచి చోద్య
మలర లక్షణశుద్ధి గృహస్థులిండ్లు
గట్టినను జెందు భోగభాగ్యములు కృష్ణ! 200

తూర్పునకును ఆగ్నేయమునకును మధ్యదేశమున
దధి మథనశాలయు, ఆగ్నేయమునకును దక్షిణమునకును
నడుమ నాజ్యశాలయు, దక్షిణమునకును నిర్పతికిని నడుమ
మలమూత్ర విసర్జనమునకనువగు శాలను, నిర్పతికిని

పశ్చిమమునకును నడుమ నధ్యయనశాలయు, పశ్చిమమునకును వాయవ్యమునకును మధ్యను రోదనశాలయు, వాయవ్యమునకు ను త్తరమునకును నడుమ భోగశాలయు, ఉత్తరమునకును నీశాన్యమునకును నడుమ వైద్యశాలయు, ఈశాన్యమునకును తూర్పునకును నడుమ సూతికాశాలయు నిర్మింప గృహస్థులు సకల భోగభాగ్యముల ననుభవింతురు.

రంధ్రగృహపల్లీగృహకాచగృహాలక్షణము.

సీ. ఇంద్రార్కజులమీఁద నిండ్లుగట్టిన ధూమ
రంధ్రంబు సంతోషరహిత మగును
భానుజ వరుణులపై నిండ్లు గట్టిన
నసురరంధ్రంబిది పొసఁగవండ్రు
వరుణధనేశులపై నిండ్లుగట్టిన
వాయురంధ్రంబు సర్వమును జెరుచు
ధనదామరేశ్వరస్థానంబులం దిండ్లు
కాకరంధ్రం బిది కార్యహాని
ఇంద్రవరుణులపై నెదురిల్లు పల్లి
నామసదనంబు ద్రవ్యవినాశనంబు
శమనధనదులచోటిసద్మమ్ము కాచి
సంజ్ఞ మది జ్ఞాతివైరంబు సంఘటించు. 201

తూర్పున నొకగృహమును దక్షిణమున నొకగృహమును గట్టి యాగ్నేయమున గృహము లేనట్లుజేసిన నాగృహము ధూమరంధ్ర మనఁబరగును. అందు సంతోష మనునది ఉండదు. దక్షిణమున నొకటియు పడమట నొకటియుగఁ గట్టినగృహము అసురరంధ్ర మనిపించుకొనును. అందు మేలు గలుగనేరదు.

పశ్చిమోత్తరములఁ గట్టినగృహము వాయురంధ్ర మగును. అదికార్యహానిని గూర్చును. ఉత్తర పూర్వములయందుఁ గట్టిన గృహము కాకరంధ్ర మనఁబడును. ఇందును కార్యములన్నియు భగ్నములగును. తూర్పునను పడుమటను గట్టిన గృహములు పల్లీగృహములని వ్యవహరింపఁబడును. అందు ద్రవ్యనాశము గలుగును. దక్షిణమునను ఉత్తరమునను గట్టినయిండ్లు కాచీ గృహము లనఁబరగును. దాయాదులతోఁ గలహము గలుగుచుండును.

నాట్యశాలాలక్షణము.

తే. వెలుపు ముప్పదియారంఘ్రు లెలమి నిడుపు
హస్తషట్త్రింశకము పొడవైనద్వార
ముత్తరమెకాని పడమట నొండెఁ జుట్టు
జాలకము లుంచ నర్తనశాల కృష్ణ. 202

వెడల్పు ముప్పదియారు చేతులును, పొడవు ముప్పదియారు చేతులును గలిగి పడమటఁగాని యుత్తరమునఁ గాని పొడవగు ద్వారముగలిగి నలువైపుల గవాక్షములుగలిగి నర్తనశాల యుండవలయును.

మల్లశాలాలక్షణము.

క. వెడలుపు నెనిమిది చేతులు
నిడుపునఁ బదిరెండుహస్తనిర్ణయముల చొ
ప్పడుగరిడి యుదఙ్ముఖమయి
వడిఁ జుట్టు గవాక్షు లుంచవలయును కృష్ణా 203

మల్లశాల యెనిమిదిచేతుల వెడల్పును, పండ్రెండు హస్తముల నిడివినిగలిగి యుత్తరమున ద్వారముగలిగి యుండ వలయును. దానికిఁ జుట్టును గవాక్షు లుంచవలయును.

అష్టవాటములు.

తే. ఇంటి వెడలుపు నాల్గుపాళ్లనయఁ జేసి
అందు నొకపాలు గూర్చి భిత్త్యగ్రములను
హత్తి సూత్రము మధ్యమం బెత్తినప్పు
డదియ పాంచాలమను వాటమయ్యెఁ గృష్ణ. 204.

ఇంటివెడలుపును నాలుగుపాళ్లుజేసి దానికి మఱియొక పాలుగూర్చి యాసూత్రముయొక్క రెండుకొనలను నడిగోడలఁ మీఁద నిలిపి యాసూత్రము నడుమను బట్టియెత్త నది యెంత పొడవగునో అది పాంచాల వాటమని వ్యవహరింపఁబడును.

సీ. పాంచాలవాటంబు పైనంగుళులు రెండు
నర నిల్పవై దేహకాఖ్య మమరు
నిటువలెఁ గ్రమముతో నెక్కింప గౌరవ
* సౌజన్య మాగధాఖ్యములుశూర
సేనగాంధారముల్ చెలఁగు నవంతిక
వాటంబు లెనిమిది తేటపడును
సురలకవంతి భూసురులకు మాగధ
మారూఢి నృపులకు శూరసేన
మెలమి వైశ్యులకౌరవ్య మలరుఁ బాద
జులకు వైదేహకము ప్రాకృతులకు మొదటి
వాటమగు గౌరవము సర్వవర్ణములకు
సరవి గాంధార మేనుఁగుశాలలకును. 205

* రాజన్య — పాఠాంతరము

పాంచాలవాటప్రమాణమునకు రెండునరయంగుళ ములుజేర్చినఁ వైదేహవాట మగును. ఆవైదేహవాటమునకు రెండునరఅంగుళము లెక్కించిన గౌరవవాట మగును. ఇట్లు క్రమముగ నెక్కించుచు వచ్చిన సౌజన్యమాగధ శౌరసేన గాంధారావంతికావాటము లెనిమిది యగును. అందు దేవతల కవంతియు, బ్రాహ్మణులకు మాగధమును, రాజులకు శౌరసేన మును, వైశ్యులకుఁ గౌరవ్యమును, శూద్రులకు వైదేహిక మును, ప్రాకృతులకు పాంచాలమును దగును.

గజోష్ట్రాశ్వపశువుల శాలల కాయనిర్ణయము.

క. గజముల కుష్ట్రంబులకును
ధ్వజగజములు మఱియు నశ్వపశుసంతతికిఁ
ధ్వజవృషభంబులశాలలు
నిజముగ భువిఁ గట్టిరేని నిల్చు సుఖంబుల్. 206

ఏనుఁగులకును ఉష్ట్రములకును ధ్వజాయగజాయము లుచితములు. అశ్వములకును పశువులకును ధ్వజాయవృష భాయములు శ్రేష్ఠములు.

దేవర అరుగులకు లక్షణము.

తే. దేవరింటను గౌరీశుదెసను దేవ
వేదికి ధ్వజంబు సింహంబు వృషభ మలరు
అడుగు పొడవంగుళంబులు హస్తిసంఖ్య
దించి మున్నెంచి యాయంబు లెంచవలెను. 207

దేవతలను బూజించునట్టి గృహమున నీశాన్యభాగమున దేవరయరుగు ధ్వజాయమైనను సింహాయమైనను వృషభాయ మైనను గలిగియుండునట్లు చూచి వేదికను నిర్మించవలయును.

వేదికాప్రమాణాంగుళముల నిడివిని వెడల్పుతో గుణింపఁగా వచ్చినలబ్ధమును నెనిమిదితో భాగింపఁగా ౧ మిగిలిన ధ్వజాయమనియు, ౫ మిగిలిన సింహాయమనియు, ౫ మిగిలిన వృషభాయమనియు దెలియవలయును. ఈమూఁడాయములు తప్ప తక్కిన యాయములు పనికిరావు.

వటువేదికాలక్షణము.

తే. ఎనిమిదడుగులనిడుపుతో నెనయు వెలుపు
పాదషట్కముతోఁ గూర్చి పరగఁ జేనెఁ
డున్నతము వేదిక యొనర్పఁ జెన్ను మిగిలి
వెలయు శాస్త్రంబు వటువేదికలకుఁ గృష్ణ! 208

వటువేదిక యెనిమిదడుగుల నిడివిని, ఆఱడుగులవెడల్పును, జేనెఁడెత్తును గలిగియుండుట మంచిది.

వివాహవేదికాలక్షణము.

తే. వెలుపునిడుపును నాల్గుచేతులును నొకటి
పొడవు వేదిక యింటికి నెడమదిశను
చవికె యొనరించి సోపానసరణిఁ గూర్ప
విభవము లొసంగు వైవాహవేదియందు. 209

వివాహవేదిక చేతులనిడివిని, నాలుగుచేతులవెడల్పును ఒకచేయియెత్తును గలిగియుండవలెను. దానిని ఇంటియెడమదిక్కునఁ గట్టి సోపానములను దీర్చి చవికె వేయవలయును.

కూపఖననలక్షణము.

సీ. ఈశాన్యమునఁ బుష్టి యేప్రొద్దుఁ దనరును
పొలుపొందఁ దూర్పునఁ గలిమి జెందు

ఆగ్నేయమునఁ బుత్త్రహరణంబు గావించు
శమనదిక్కున నున్న సతికి నష్టి
నిరృతిదిశయందు నెనయు మృత్యుభయంబు
పశ్చిమంబునఁ గల్గు భాగ్య మెపుడు
వాయవ్యమున వచ్చు వైరులచే బాధ
యుత్తరాద్దిశయందు నల్పసుఖము
మధ్యమంబున ద్రవ్యంబు మడిసిపోవు
నవని నీరీతిఁ దిక్ఫలం బరసి త్రవ్వ
వలయు బావులనిలయంబునెళవు దెలిసి
సుగుణులైనట్టిమానవు ల్నిగమవేద్య! 210

ఈశాన్యమున బావిని త్రవ్విన మేలుగలుగును. పూర్వనఁ త్రవ్వినఁ గలిమియు, ఆగ్నేయమునఁ బుత్త్రనాశమును, దక్షిణమున భార్యానాశమును, నిరృతిదిశయందు మృత్యుభయమును, పశ్చిమమున భాగ్యమును, వాయవ్యమున శత్రుభయమును ఉత్తరమున నల్పసుఖమును, గృహమధ్యమున ద్రవ్యహానియుఁ గలుగును. కావున శాస్త్రమునెఱిఁగి ఉచితమగు చోట బావిని త్రవ్వవలయును.

ఉద్యానవనలక్షణము.

సీ. ద్రాక్షాపనసనింబదాడిమాశ్వత్థచం
పకపూగపాటలీబంధుజీవ
నారికేళాశోకనారంగవకుళఖ
ర్జూరపున్నాగజంబీరతిలక
మల్లికాజాతీసమన్వితభూజల
తాంచితంబైనగృహాంగణంబు

శ్రీప్రదం బగుబదరీద్వయప్లక్షము
ఉత్తరంబున శుభం బొదవు మేడి
మఱ్ఱిరావులు నలుదట్లు మంచిదండ్రు
అగిసెమాదిఫలద్రుమ మరఁటి జెముడు
పసుపు లోగిటఁ దనుదానె ప్రభవమైన
యచటఁ గీడగు నండ్రు పద్మాయతాక్ష! 211

ద్రాక్ష, పనస, వేము, దాడిమ, రావి, సంపెంగ, పోక, కలిగొట్టు, దాసానము, నారికేళము, అశోకము, నారంగము, పొగడ, ఖర్జూరము, సురపొన్న, నిమ్మ, తిలక, మల్లె, జాజి-అను నీవృక్షములు ముంగిటనుండిన శ్రీకరము. రేఁగుచెట్లు రెండు జువ్విచెట్లు ఇంటికుత్తరముననున్న శుభము. మఱ్ఱి, రావి అనునీ వృక్షములు గృహమునకు నలువైపులనుండవలయును. అవిసె, మాదిఫలము అరఁటి, జెముడు, పసుపు అనునవి తమంతఁ దాము ముంగిట మొలిచిన మంచిది కాదు.

ఉలూఖలస్థాపనము.

క. మందుఁడు శాశ్వతలగ్నము
లందేనిఁ దదంశలందు నలరఁగ రోలుఁ
బొందింప ధాన్యవర్ధన
మొందించును బ్రతిదినంబు నుత్సవమలరన్. 212

శని స్థిరలగ్నముననైనను, స్థిరాంశలనైనను నుండఁగ రోలును నిలుప ధాన్యవృద్ధి నిత్యమహోత్సవము కలుగును.

కదుల్లనిలుఁపుటకు లక్షణము.

తే. వేదిక గజాయమునఁజేసి విధునివార
మిందునక్షత్రమునఁ దులావృషభలగ్న

ములను జలరాసులను గవి నిలుచునపుడుఁ
బూర్ణకుంభము లుంచినఁ బొసఁగు జయము. 213

గజాయమున వేదిక నిర్మించి మృగశీర్షానక్షత్రముతోఁ గూడిన సోమవారమునఁ దులావృషభ లగ్నములలో నెద్దాని యందైన శుక్రుఁడు సంచరించుచున్నపుడు లేక జలరాసులందు శుక్రుఁ డుండఁగానైనను గుంభములు నిలుపవలయును.

ప్రాయ్యవేయుటకు లక్షణము.

గీ. వహ్నినక్షత్రమునఁ గుజవాసరమున
లగ్నముననైన సప్తమరాశినైనఁ
గుజుఁడు వసియించుతఱి హోమగుండములను
ప్రాయ్య పొందింప భాగ్యము లొప్పెదలు కృష్ణ! 214

కృత్తికానక్షత్రయుక్తాంగారక వారమునందు అంగారకుఁడు లగ్నముననైనను లగ్నమునకు సప్తమరాశినైనను నుండ హోమగుండములు, ప్రాయ్యలు మొదలగు వానిని నిర్మింపవలయును.

మంచములు, పీటలు.

క. శయ్యాసనయంత్రంబులు
చయ్యన రచియింప ధ్వజవృషభసింహములగ్
నెయ్యంబగు నితరక్రియ
లొయ్యన రచియింప ధ్వజమె యుత్తమము హరీ! 215

మంచములకు, పీటలకును ధ్వజవృషభసింహము లుచితములు. సకలకార్యములకును ధ్వజాయ ముత్తమము.

కంచములు దొలిచి నీళ్లను జల్లవలసిన దిశలు.

తే. ఎలమి భుజియించుకంచముల్ దొలిచి చల్లు
దిశలఫల మెన్న సురపతిదిక్కు మొదలు
గాఁగఁ గల్మియు మానభంగమును మృతియుఁ
దెవులు సిరి పగ ధనము భూతియును గృష్ణ! 261

కంచము కడిగి యానీళ్లను దూర్పునఁ జల్లినఁ గలిమియు, ఆగ్నేయమునఁ జల్లిన మానభంగమును, దక్షిణమునఁ జల్లిన మృతియు, నిరృతియందుఁ జల్లినఁ దెవులును, పశ్చిమమునఁ జల్లిన సంపదయు, వాయవ్యమున వైరమును, ఉత్తరమునఁ జల్లిన ధనమును, ఈశాన్యమునఁజల్లిన భాగ్యమును గలుగును.

శా. సేవ్యశ్రీపదపద్మ పద్మసదనాశృంగారవాఞ్ఛాధురీ
భవ్యస్వాంతవిహార హారకలిత ప్రస్తుత్య వక్షస్థలీ
భవ్య శ్యామలవర్ణ వర్ణితలసద్బాంధవ్య సౌహార్దసా
చివ్యామోదితధర్మ ధర్మనిరత క్షేమంకరప్రాభవా. 217

క. విధుతరణి స్ఫుటలోచన
మధుసూదన దివ్యనామ మంజులకరుణా
బుధజనమునిపరిపాలన!
కుధరవరోద్ధరణ మదనగోపాలహరీ! 218

మాలిని. విమలచరితహృద్యా వేదవేదాంతవేద్యా
సమధికగుణగణ్యా సర్వదేవాగ్రగణ్యా
అమరవినుతిపాత్రా అంబుదశ్యామగాత్రా
ప్రమథితశిశుపాలా రాజగోపాలబాలా! 219

క. మీచరణార్పితమతి ప్ర
జ్ఞాచతురిమ వాస్తుసారసంగ్రహ మెలమిన్
నే చేసినాఁడ నిద్ధర
నాచంద్రార్కముగ నిల్పుమయ్య ముకుందా! 220

గద్య. ఇది శ్రీ మన్మదనగోపాలస్వామికృపాకటాక్షవీక్షణప్రసాదాసాదిత సకలగణితప్రశస్తవిస్తార శాస్త్రాంబురాశి ప్రమథనమందరాచలాయమానమేధావైశద్యానవద్య హృద్యచరిత్ర మహాశ్వలాయనసూత్ర వాసిష్ఠసగోత్రపవిత్ర పేరుసోమలగణపయామాత్యపౌత్ర వేంగళామాత్యపుత్ర మల్లమాంబాగర్భశుక్తిముక్తాఫలవిరాజమానసుధీజనవిధేయ గణపయనామధేయప్రణీతంబైన వాస్తుసారసంగ్రహ లక్షణంబన్నది సర్వంబు నేకాశ్వాసము.

చెన్నపురి : వావిళ్ల రామస్వామిశాస్త్రులు అండ్ సన్స్‌వారి
'వావిళ్ల' ప్రెస్సున ముద్రితము:—1931.